

2004ko martxoaren 7a
LXXVIII. urtea
1.934 zenbakia
3,20 euro

Eskolan gizonezkoen generoari dagozkion baloreak gailentzen dira oraindik



ARGIA



«Sekula
ez dut
pieza bat
modu berean
jo»

Kepa Junkera



HIL ZENeko 20. URTEURRENA
JULIO CORTÁZAR

Jon Alonsok Mexikoko jardunaldietan
ikusi eta bizitakoaren kronika.



Sareko ARGIA

ESPAINIAKO
HAUTESKUNDE
OROKORRAK 2004

www.argia.com

M-14



- Eguneko albisteak eta iritziak
- Politikari baten iritzia egunero
- Interneteko lotura baliagarri eta interesgarriak
- Zure iritziak emateko aukera

asteko gaia

- Jazz eta mariatxi (Cortazarren gorazarrean) 4
JON ALONSO

pertsonaia

- Kepa Junkera: "Lehen diskoa izan zen urrezkoa, platinozkoa eta uraniozkoa". I/E EIZAGIRRE 15

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 20
• Nik gaitzesten dut. ARANTZA URKAREGI 21
• Pintzelaren artea. GARI BERSALUZE 22
• Pilota, kirol nazionala. KOLDO ALDALUR 23
• Luparekin: Hauteskundeetatik haratago: etengabeko prozesua. IÑAKI ANTIGUEDAD 24
• Txandan: Ciao Marco! ITXARO BORDA 25

- Hiruko txikian: Mariano Rajoy. JOXE MARI OSTOLAZA 25

- Otsaileko hostoak: ANDU LERTXUNDI 26
• Oihartzunak 28

erdiko kaiera

- Asvinenea: Amestutako agertokia. KATIXA GARATE 29

- Arte eta arkitekturaren historia gaurkotua. NERE LUJANBIO 32

- Ezpalak: KATIXA GARATE 34

- Argitalpenak: PILAR IPARRAGIRRE 36

- Denbora-pasak 38

- Makina bat kontu. 40

- Sukaldean: Urraburua gatzetan errea. 42

gaiak

- Mendizaletasunaren historia: harrizko erraldoien euskal testigantzak. EIDER GARAIKOETXEA 43

- Mutilek ez dituzte gonak janzen. ESTITXU EIZAGIRRE 46

- "Basque Sociolinguistic" eskolak eta liburua Nevadako Unibertsitatean. XABIER TELLETXEA 49

termometroa

- J.M. Castells: "Eskuduntzarik gabeko erreferendua deitzen duena kartzelara joan daiteke". MIKEL ASURMENDI 51

- Bero-beroan 54

- Net hurbil: Gozo gutxi du azukretan ari diren laborarien bizitzak. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Galderak, euskararen inguruan. JOSEMARI VELEZ DE MENDIZABAL 58



Hogei urte dira aurten Julio Cortázar idazle argentinarra zendu zela. Mexikoko Guadalupe hirian jardunaldiak burutu dituzte idazle handiaren omezez. Bertan bizitakoaren kronika idatzi du Jon Alonsok. 4

Cortazarren gorazarrean

Kepa Junkera

"Jendea banaka banaka irabazten da, ez milaka"

Euskal Herriko idiosinkrasia berezia, erritmoa bizitzeko dugun modu partikularra harrapatzen saiatzen da Junkera. Sekula ez du pieza bera bi aldiz berdin jo. 15



Luparekin

Iñaki Antiguiedad

24

GENEROA ESKOLAN

Mutilek ez dituzte gonak janzen

Neska-mutlak ikasgela berean elkartu arren, oraindik alde handia dago euren jolasen artean, espazioa erabiltzeko moduan, aukeratzeko duten ikas lerroan... Eskolan gizonezko generoaren balioak lantzen dira, ez emakumeenak. Bienak garatzea da pertsona integralak sortzeko bidea. 46

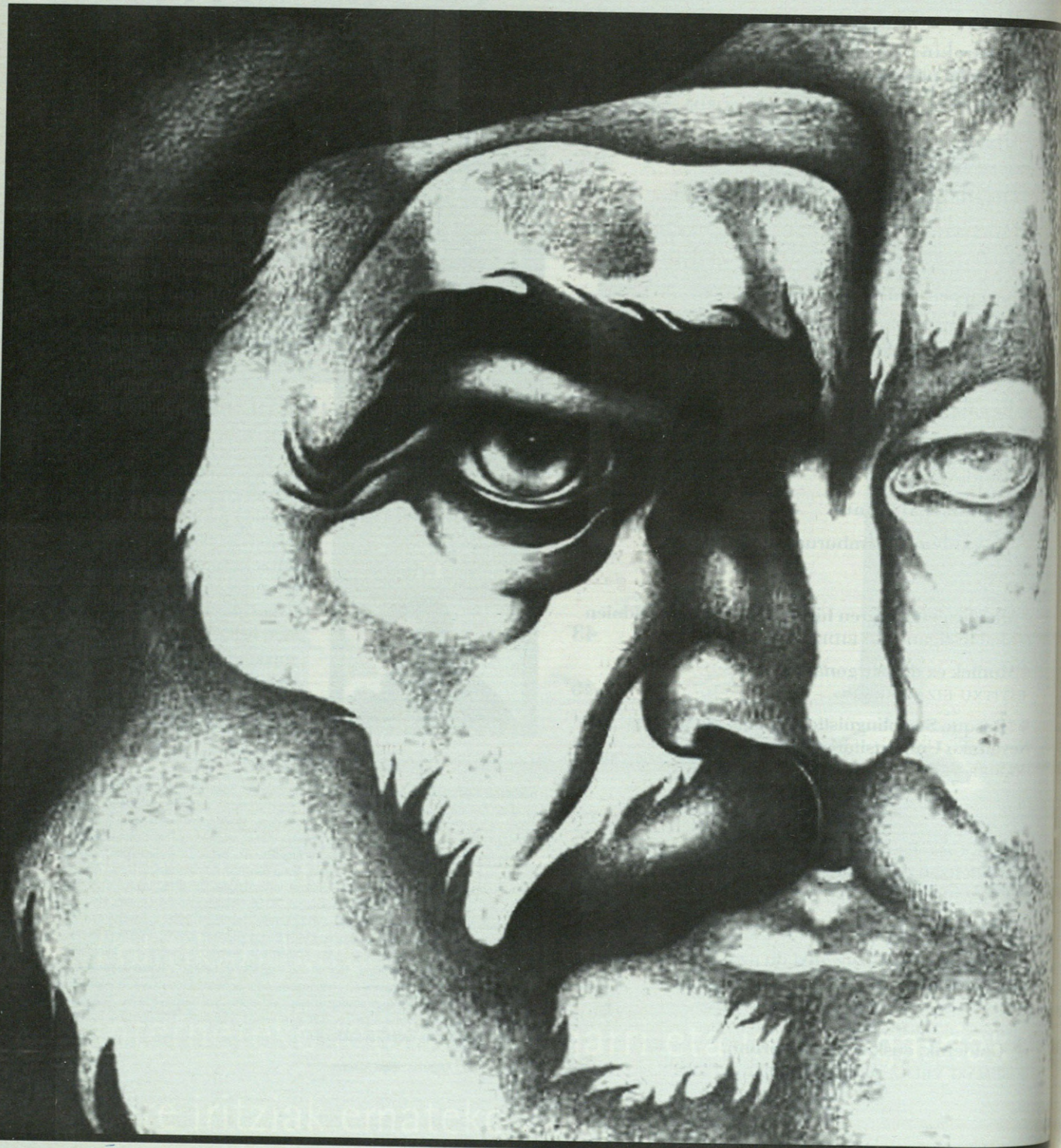
Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Gola. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Inureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aitor Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Iparr. Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste alzeriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagañi Taldeko parteidea da.

Azala: Antza / Argazkia: Iñigo Azkona

• ASTERO GAIA •

Jazz eta

(Cortazarre)



Mariatxi

gorazarrean)

20 urte dira Julio Cortazar idazle argentinarra zendu zela. Mexikoko Guadalajarako Unibertsitateak duen Julio Cortazar katedrak ere hamargarren urteurrena bete du. Hori dela eta, otsailaren 14tik 17ra ekitaldi ugari egin da Guadalaran XX. mendeko idazle esanguratsuenetakoa izan zena gogoratzeko. Jon Alonso bertan izan zen.

"JULIO CORTAZARREN JATORRIA Gernikan dago, *Usparitxa* izeneko baserrian". Hau esaten duenak Lisardo Santorini deitzen dela dio, Argentinako Corrientes probintziakoa eta ingeniari topografikoa dela, edo horrelako zerbait; edozein kasutan, guretzat beti lauso geratzen den holako titulu baten aipuaz apaintzen du bere burua ezezagunen aurrean aurkeztzen denean. Guri ere hala aurkeztu zitzaigun, jada ez naiz gogoratzeko lehengo jazz emanaldian edo CELL etxean (Centro de Estudios Literarios Latinoamericanos) irekiera ofizialaren ekitaldia bukatu eta gero. Adiskideak eta biok elkarri begiratu diogu. Muxikako auzoa den Usparitzaz ari da, agian, Usparitza Gernika ondoan baita. Zortzi mila kilometrotik ikusita, *Usparitxa* Gernikako baserri bat dela esateak ez dirudi oker handia, are gutxiago gaztelaniaz "*baserria*" hitzak har dezakeen adiera kontuan hartzen badugu.

Gainera gu ez gaude zehaztasun geografiko askotarako, teknologiaren matxan ia itota baizik, lotzen ez diren konexioen, galtzen diren kaseteen, une kritikoan deskargatzen diren baterien, moztzen diren deien eta abarren oihan baten erdian. "*Maga* aurkituko al zuen?" hasten da *Rayuela* —hori bada hasiera, bederen, horrelako xehetasunak beti erlatiboak baitira idazlan honetan—, Cortazarren nobelarik famatuena. Guk ere makina bat aldiz egin behar izan genuen galdera hori: "M. egongo al da?", gure *Maga* partikularra, lepo ingurua tinkotzen

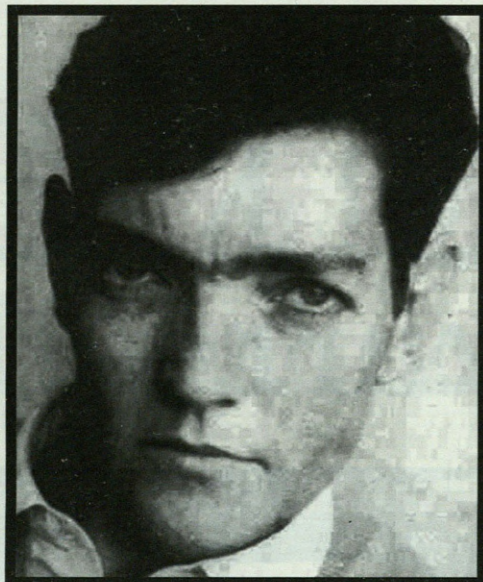
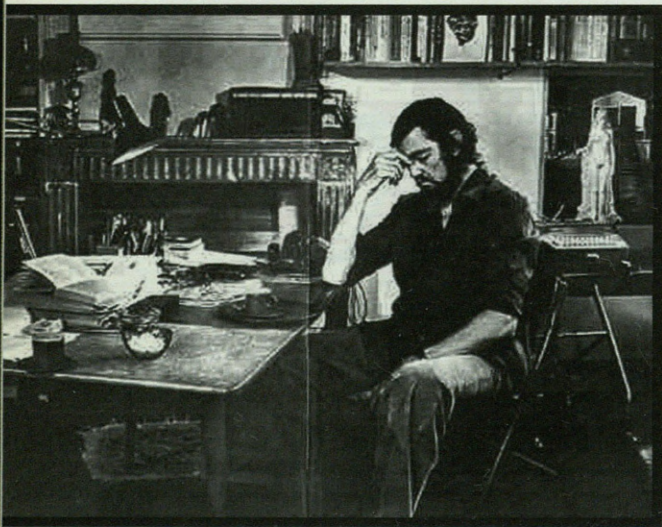
JON ALONSO

Argazkiak: Carlos
Estaun

digun kablea laxatzera noiz etorriko zain, esperantzaz. Cortazar bera gutaz harro egongo litzateke, agian; gurekin etorriko zen tekila baten eske, eta ez munstro teknologikoa menderatzen uste duen izaki askietsi horietako batekin. Baina ez gaitezen harroputzak izan. Horixe bera pentsatu du, hain segur, hemendik ibiltzen den kazetari, hizlari eta ikusle bakoitzak, eta beharbada —hipotesirik baikorrena—, halaxe izan da, eta nork bere neurriko Cortazar eduki du tragokide.

Hala ere, badaezpada, galdetu diogu Lisardori nola dakien hain seguru Cortazarren jatorriaren berri zehatz hori, eta, noski, bere historia entzun behar izan dugu, eguzki beteko Guadalajarako plazatzoren bateko tabernan. Lisardok dio berak betetzen duela posizio bakan eta bereziena Cortazarrologiaren (dei diezaigun horrela maisuaren lana aztertzeaz eta goresteaz arduratzen direnek sorturiko jakintzari) barruan; izan ere, bera omen da horretaz arduratu den bakarra, serio arduratu, alegia. Artxiboak, elizak eta herri apartatuak korritu omen ditu, arazo eskertzarreko hori argitzearen kariaz. Eskertzarreko? Ez dugu oso ongi ulertu. Bai, argitu digu, Julio Cortazarrek ez zuen ezer jakin nahi izan bere aitaz, honek familia abandonatu baitzuen Juliok lau bat urte zituelarik, bera ama eta arrebarekin utzirik. Lisardok egin dituen





Lisardo Santorinik eginiko azterketen arabera, Cortazarren aitak tango dantzari porteño batekin egin omen zuen ihes. Julio Cortazarrek ez zuen ezer jakin nahi izan bere aitaz, honek familia abandonatu baitzuen Juliok lau bat urte zituelarik, bere ama eta arrebarekin utzirik.

azterketen arabera Cortazarren aitak tango dantzari porteño batekin egin omen zuen ihes. Adiskideari begiratu diot, irribarretsua. Ederregia egia izateko. Elkarren arteko broma batzuk trukatu ditugu adiskideak eta biok, gernikar hankarinaren eta tango dantzari porteñoaren artekoa gai hartuta, eta Lisardo gaitzitu egin zaigu: baina zuek euskaldunak al zarete? Galdetu du, nire akreditazioa eskuan hartuta. Normala da, inguratzen gaituzten hainbeste Agirre, Otxoa, Zarate, Orozko, Iba-

rra, Arraiza artean. Bai, esan dugu. Nire adiskidearen akreditazioa ere ikusi du, konformeago geratu dela iruditu zait, "ummm" pentsakor bat bota du. Eta gauzak, han, zer moduz? Betikoa. Gero, kronika honetan zehar "milioiko galdera" izendatuko duguna egin diogu, eta mesfidakor begiratu digu, kapziosoa dela iritzita, segurutik.

Lisardok bere aztergai bitxia dela-eta daki

Cortazarren gaineko hiztegi hiperlaburra

FAMA— Burges arrunta, tipiko eta gogaikarriena itxuratzen duen izaki mitologikoa: "Famak, bidaian doazenean, honako ohitura hauek dituzte hiri batean gaua pasatu behar dutenean: fama bat hotelera doa, prezioak zuhurki begiratu, maindireen kalitatea eta alfonbren kolorea aztertzen ditu. Beste bat komisaldegira doa (...) Hirugarrena ospitalera doa, eta txandako medikuen zerrendak kopiatzen ditu, berezitasuna eta guzti".

FANTASTIKOTASUNA— Arrunkeriak errealitatea deitzen dugunaren ifrentzua, benetan ezagutu beharrekoa egia aurkituko badugu.

GIGLIKO— Magak Oliveirarekin erabiltzen duen mintzaira sekretua: "Apenas él le amalaba el noema, a ella se le agolpaba el clémiso...". Alegia, "zopilatu gura nuke zure zutanboa, baina zanarriatu zaio, ziroski zanarriatu ere, ajalalindia...", eta gisa horretan.



JAZZA— Cortazarrek izugarri maite eta ezagutzen zuen musika klasea, estilo eta aldaera guztietan, horietako bakoitza unea eta aldartearekin lotuz.

KRONOPIO— Izaki mitologikoak hauek ere, aske-nahiak eta libertarioak. Fama direlakoan aurkakoak, alegia: "Kronopioak, bidaian doazenean, hotelak beteta daude, trenak huts

egiten dituzte, oihuz ari du, taxiek ez dute eraman nahi edo prezio izugarriak kobratzen dizkiete (...) eta lotarakoan elkarri esaten diote: Ederra, hiria, ezinago ederra". Cortazar berari aplikatu ohi zaio: "kronopio handia" eta gisakoak.

MAGA— *Rayuela* nobelako pertsonaie-tako misterioitsua, bizizaletasuna eta inozentziaren sinbolotzat ere har genezakeena.

MORELLI— *Rayuelako* pertsonaia hau ere, idazle zaharra, halako batean bere pertsonaiekin topo egiten duena.

OLIVEIRA— Magaren bikotea, arrazionalitate nahiak eta jardun intelektual librescoak hilduratua.

RAYUELA— Cortazarren nobelarik famatuena, 1963. urtean argitaratua, bere garaian experimentalismoaren eta nobela berriaren mugari bezala aldarrikatutakoa.

zerbait Euskal Herriaz, nahiko desitxuratuta, baina hainbestean; okerragoa izan da beste kazetari batek galdetu didana, ea batasuneraz idazten nuen, eta gero, berbera huts egiteaz konturaturta, euskadieraz. Ezetz, euskara dela hizkuntzaren izena. Bateon batek etarra ote ginen galdetu digu zuzenean. Gabi ez, Gabik lagun euskaldunak ditu, denok imajinatzen ahal ditugun arrazoiak medio han bizi izandakoak, eta badaki. Gabi –Gabriela– Cortazar zale amorratua da, ederki lagundu digu bertakotzen, ezezaguna gure neurrira ekartzen.

Baina alferrik da pentsatzen hasia zergatik dagoen han hainbat eta hainbat euskaldunen ondorengo, eta zergatik gutaz dagoen irudia Garzon epaileak barreiatzen duena den. Alferrik da... Izan ere, ez da, baina gu ez gara horregatik etorri. Juan Mari Arzak ere ez, noski; Oaxacan omen dabil egunotan, prentsan irakurri diogu elkarrizketa bat, ez du ezkututzen euskalduna denik, alderantziz. Bada zerbait.

Hitzaldiak Guadalajarako Unibertsitateko Paraninfoan izan dira. Paraninfoa eraikuntza ederra da, bai kanpotik eta bai barrutik ere. Bostehun-seirehun bat lagun sartuko dira bertan, eroso eseririk. Mural izugarri eta eder batek apaintzen du frontisa, beste batek kontrapikatu ikusgarri eta perspektiba bitxi batzuekin, goiko aldea. Muralak Jose Clemente Orozko pintoreak eginak dira. Gabik hagitz maite ditu. Riveraren gainetik ere bai. Rivera ezagunagoa da zuen artean Europatik ere ibili zelako, jakinarazi digu. Badakizue zer esaten zuen Octavio Pazek, ezta? Mexikoko hiru mural-egile handiak bi dira: Jose Clemente Orozko. Egutero bete da aretoa, hitzaldiek iraun duten lau egunetan. Gazte asko, horixe



Jon Alonso Dulce
Zuñiga, Julio Cortazar
katedrako ardura-
dunarekin.

Julio Cortazar katedra

Gabriel Garcia Marquezek eta Carlos Fuentesek sortu zuten, orain 10 urte, Mexikoko Gobernuak bizi guztirako emandako beka banaren zuzkidura horretara bideratuz. Beka hauetaz aparte, beste hainbat diru-emate publikok ere sostengatzen du katedra, Guadalajarako Unibertsitateak ematen duena haien artean. Dulce Zuñiga irakaslea da katedraren lanaren kudeaketaz eta ohiko martxaz arduratzen dena. Berak adierazi

digunez, bere ohiko egitekoa izen eta ospe handiko pertsonalitateak –jakintza arlo guztietakoak– bertara eramatea da, astebeteko ikastaroak ikasleei eman, eta gero mintzaldi publikoak eman ditzaten. Katedrak ez dio bere ohiko egoitzatik ateratzeari muzin egiten, eta inoiz gonbidatu gisa aritzen da hainbat forotan. Katedra hau da, Julio Cortazar hil zeneko hogeigarren urteurrena bete dela profutatuz, bere irudia eta bere literaturari buruzko jardunaldi hauek bildu dituen, zeinek, Garcia Marquez, Carlos Fuentes, José Saramago eta Tomas Eloy Martinez izan ezik, Hego Amerikako beste makina bat aditu eta idazle bildu baitute: Guillermo Samperio, Julio Ortega, Carlos Monsiváis, Sergio Ramirez, Julio Silva, Barbara Jacobs, Lara Zavala, Noé Jitrik, Saúl Yurkievich...

Hitzaldiak osatzeko, bi jazz emanaldik (Cortazarrek hain maitea zuen musika) eta idazle argentinarraren obran oinarritutako filmen ziklo batek (Antonioniren *Blow Up*, Comenciniren *Los Embotellados*...) osatu dute programa.

izan da deigarriena. Gehienak ikasleak izango ziren, Cortazarren gaineko tesia egiten ari zen Tzotzil hura bezala. Baina bestelako jendea, jende arrunta ere bai. Iruditu zait hor entzule zirenetako askok oraindik espero dutela zerbait literaturaz eta idazleaz. Guk ez bezala, guk baino gehiago, esango nuke. Ziniko bihurtzen ari naiz? Tzotzili ere milioiko galdera egin diogu, eta irri labur eta abegikor bat egin du, azal beltzaranarekin kontraste handia egiten duten hortz txuri-txuriak erakutsiz. Hori erantzuten ez dakit... Dakidana da



Hostal BERTIZ Ostatua



San Juan 16, 31720 OIEREGI (NAFARROA)
Tel: 948 59 20 81
www.hostalbertiz.com
info@hostalbertiz.com



Guadalajara

Guadalajara Mexikoko Jalisko estatuko hiri-burua da, mariatxi eta tekilarengatik ezaguna, hain zuzen. Hazi eta hazi, Guadalajarak irentsi egin ditu Tonalá, Zapopan eta Tlaquepaque auzoko udalak, eta egun 5 eta 8 milioi (iturri



Kartelaren atzeko erai-kina Guadalajarako Unibertsitatekoa da.

desberdinen arabera) biztanle biltzen dituen konurbazio erraldoia da, Mexikoko bigarrena, D.F.ren ondoren. Jaliskok Mexikoko estatutik kontserbakorra delako ospea du; osagai erlijiosoa oso presente dago. Horretaz gain, unibertsitate hiria ere bada: Kolokioak egin ziren Guadalajarako Unibertsitateaz aparte (publikoa), Jesusen Lagundiak, Opusek eta Kristoren Legionarioek ere, besteak beste, beren ikastegiak dituzte.

Julio burua altxatu eta hau guztia ikusiko balu, hil egingo litzatekeela berriz ere. Gabi ezkerzalea da, hari ere milioiko galdera egin diogu, eta ustekabeak hartuta bezala begiratu digu: ba, begira, ni ez naiz ohartu, baina orain, esaten duzunean... Publiko arteko Tzotzil eta Gabi guztiekin hartu ditu Cortazarrek zerbezak egunotan. Haiek Julio esaten diote, gu ez gara horrenbestera ausartzen.

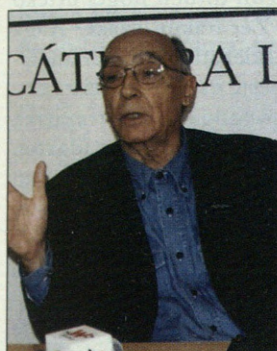
Otsailaren 14an izan zen lehen ekitaldia, kartel erakargarriekin: Garcia Marquez, Saramago, Tomas Eloy Martinez eta Carlos Fuentes, Belisario Betancourt moderatzailea zela. Bi Nobel, Kolonbiako lehendakari-ohi bat, egun Mexikon idazle inportanteenetakoa izango dena, inportanteena ez esateagatik, eta Argentinako beste idazle handi-handi bat. Paraninfoa lehertu beharrean, berrehun bat kazetari aldameneko areto pantailadun batean, mila ikusle Unibertsitateko zineman, telebistak zuzenean ematen zuen... Ez dago zalantzarik ekitaldi garrantzizkoa zela. Dena oso ondo joan zen, oso polita, oso... Padilla errektoreak protokolozko hitzak irakurri zituen; ondoren Belisario Betancourtek bere umore beneragarriaren zantzu batzuk utzi zituen, uzten saiatu zen; Garcia Marquezek orain bi urte edo prestatutako testu bat, beste nonbait ere irakurrita, irakurri zuen berriz; Saramago Cortazarren unibertsotik apur bat tangential aritu zela eman zidan, nahiz eta, hitzaldien gai orokorrari lotuz, bere

berrirakurketa eskaini; Eloy txukun aritu zen, balekoa. Fuentes... Cortazar Katedra sortu zuenetakoa izanik, mexikarra izanik... Fuentes izan zen magistralena, brillanteena. Ondoren prentsa aurrera etorri ziren Eloy eta Fuentes, banan banan. Eloyk galdetutako guztiari erantzun zion, inolako trabarik gabe. Fuentes hastear zelarik, prentsako arduradunak gatzigatu zuen mexikarrak ez zuela politikari buruzko galderarik erantzungo. Argazki-kamera eskuan zegoen adiskideak eta biok elkarri begiratu genion: Cortazarren omenezko ekitaldi batean politikari buruzko galderarik ez? Nikaraguako eta Kubako iraultzak goretsi, lagundu eta aupatu zituen idazlearen omenaldian munduak egun bizi dituen ajeez galdetzerik ez? Harrapa ezak! Ea nor ausartzen den honi milioiko galdera egiten! nik, adiskideari. Galdetuok Ibarretxeren Planaz! adiskideak, barrez lehertzen. Ez genion argazkirik atera, kameraren bateria agortuko zitzaigun, edo karreta bukatuko, ez naiz gogoratzten. Hainbat galdera erantzuteari uko egin zion Fuentesek, politikoak zirelakoan, baina, zenbait kazetarik xaxatuta, azkenean AEBen kanpo politikaren aurkako deklarazio batzuk egin zituen, Irakeko gerraz, hain zuzen, beti ere garbi utziz bera AEBetako gobernuaren

Jendeak hain du sinesteko beharra non, Saramago fededun bihurtuko balitz, Nobel ez ezik santu ere egingo bailukete berehalakoan

aurka mintzo zela, eta ez AEBetako herritarren aurka.

Saramagoren prentsaurrea hurrengo egunerako utzi zuten. Berau CELL izeneko etxearen inaugurazio ekitaldiaren ondoren egin zen, etxe hartan bertan. Erakarki egiten du Saramagok: prentsaurrean bildu ziren komunikabide eta kazetarien kopurua handiena izan zen. Honelako saltsetan ohitura handirik gabea den honek orduantxe ulertu zituen makina bat kroniketan irakurritako kazetarien arregurak: bultzadak, ukondoak, toki kentzeak, elkarren galdera estaltzen saiatzea... Medio gehienak Mexikon atzerakoien eta eskuindarren fama-tzen duten Jalisko estatukoak izanik, bazirudien halako hitzarmen sekretua zegoela portugaldarrak bere ohiko diskurtsoa eman ez zezan ("Zer iruditzen zaizu Cortazar?" "Zer iruditzen zaizu Octavio Paz?" "Zer iruditzen zaizu Nobel Saria?" "Zer iruditzen zaizu Mexikoko gazteria?"...). Nola edo hala lortu zen blokeoa apurtzea, eta Saramagok, burua lehengo lepotik, bere ohiko diskurtsoa eman zuen, humanismoaren eta justizia sozialaren



Jardunaldietan parte hartu zuten izen esanguratsuenetako batzuk. Lerro hauen gainean, José Saramago, Gabriel García Márquez, Tomas Eloy Martínez eta Sergio Ramírez.

aldekoa. Baina posizio ideologiko jakinetatik, jainkorik onartzen ez duten posizioetatik, esaterako. Horrek desberdintasun funtsezkoa ezartzen du bestela antzekotzat har zitezkeen beste jarrera batzuen alboan; horrek, Mexikoko Jaliskon, non elizak presentzia etengabea eta nabarmena baitu, badauka bere zera. Horregatik prentsaurre luzea bukatzeko zegoela, azken galderarako txanda eman zutenean, kazetari batek hauxe galdetu zion, "erantzuidazu bai edo ez: jainkoarekin sinesten duzu?".

Ongi gogoan daukat erantzuna: "Hamabost urte nituenetik esan eta esan ari naiz ez dudala jainkoarekin sinesten. Zergatik galdetzen didazue berriz ere?" Hori esanda eserlekutik altxatu zen, prentsaurrekoa bukatutzat emanaz. Denak hasi ginen mugitzen. Nire atzean, beste kazetari batek ozenki esana entzun nuen: "Noiz erantzungo duzun baietz zain gaudelako". Jendeak hain du sinesteko beharra non, Saramago fededun bihurtuko balitz, Nobel ez ezik santu ere egingo bailukete berehalakoan.

Enrique Diaz de Leon Paraninfoa

Guadalajarako Unibertsitateko Paraninfoa da. Eraikuntza ederra da, erdi neoklasiko erdi koloniala; bertan izan dira hitzaldiak. Barruan, egur noblea eta harria nahasten dira, funtzionaltasun modernoari uko egin gabe. Jose Clemente Orozkoren mural izugarriek —izugarri handiak, izugarri ederrak— halako larderia eta aldi berean bero ukitua ipintzen dute. Betekadak izan ziren jardunaldiek iraun zuten lau egunetan, eta hasierako ekitaldia izan ezik, gainerakoetan sarrera libre zen.

Guadalajarako Unibertsitateko Paraninfoa.



Gero, beste hiru egunez etorri zen programa luze eta estu bat, dezepzionagarri samartzat joko nukeena, baldin eta bat, horrelako tokieta-
ra joaten delarik, inolako esperantzarik baleuka. Ez da hitzaldiak ez zirela onak izan, ez da ber-
tan zeudenen kategoria zalantzan jartzekoa dela, ez da antolamenduak huts egin zuela. Aitzitik, hori guztia primeran joan zen. Orduan? Ez dakit, ez zait erraza esatea, inoiz arkeologia hitzaz baliatuz honetaz hitz egiten saiatu naiz, beharbada esklerosi hitzaz baliatu beharko nintzateke, literatura, gauza bizia beza-
la, bukatzen ari delako sentipena, literatura komunikazio ahalmena galdu duen ehun eskle-
rosiak jota bezalako zerbait delako irudia. Lite-
raturak, inoiz benetako zentzua eduki bazuen, pertsonen artean ideiak, esperantzak, senti-
mentuak, umoreak zuzenean trukatzeko balio izan duenean eduki zuen zentzua. Egun hori ez da posible, hobe esan, dagoeneko salbuespe-

CELL (Centro de Estudios Literarios Latinoamerica- nos)

Jardunaldiak
aprobetxatuz,
CELL izeneko
etxea ere ireki
zen (berrieki,
egia esan, aurre-
tik ere bazegoe-
lako, baina hobe-
tu eta berritu
egin dute). Ber-
tan 22 margola-
rik (Hego Ameri-
kan puntakoak:
Soriano, Macote-
la, Gironella, Frie-
deberg...) egin-
dako lanak
biltzen dira,
Rayuela nobela
aintzat hartuta,
eta Garcia Ponce
idazle mexikarra-
ren enkarguz.
Horretaz aparte,
Zentroak Corta-
zarren obraren
ikertzaileei
—baina baita
Hego Amerikako
literaturaren
edozein gorabe-
heraz arduratzen
direnei ere—
materialak eta
are ostatu
eskaintzen diz-
kie.

ezezagun eta primerizo baten gainean ari da, *El examen* izeneko. Lehor, emoziorik gabe. Nobe-
la xehe-mehe aztertu duela nabari da. Eta zer?
Zer inporta zaigu guri doblearen gaian sartzeko
Cortazarrek egiten duen hurbilpena jungianoa-
goa bada freudianoagoa baino (edo alderan-
tziz)? Guztiek 60-70 urte edukiko dituzte.
Denek —emakumeek izan ezik— gorbata dara-
mate. Denak dira burusoil eta iletxuri. Denak,
edo ia denak, dira unibertsitateko irakasle.
Lehen, denak izango ziren, ausaz, iraultzaileak,
poetak, Cortazarzaleak. Erraz esatearren,
denak kronopio izandako famak dira. Denak
dira literatura hil izanaren errudun. Salba deza-
dan Jitrik, begi-bistakoak baina aldi berean
inportanteak diren kontzeptu batzuk eman
zituelako, eta berrirakurketa pertsonal bat egi-
ten ausartu zelako: "*Rayuela* ez da 1963koa. Tes-
tuak aldatzen dira. *Rayuela* da dena, gehi irakur-
keta askoren bidez jarri izan zaiona". Horixe,
prezeski. Nola ausartuko da *Rayuela* irakurtzen
mintzaldi hauek entzun dituen hogeitaz urteko
gazte bat, demagun? Zer irakur lezake? Atera
ahalko luke irakasle esklerotikoek bideratu ira-
kurketa kanonikotik beste ezer? Kartzelara era-
mango dute delitu honengatik? Cortazarrek
jazz musikaren *swing* buruan zuela idazten
omen zuen, eta hauek denak uniformedun
musika bandako instrumentistak dira. "*Esto no
hay quien lo aguante, che, yo me rajo a por un tequila*",
zioen Lisardok noizean behin. Behin baino
gehiagotan laguntzen genion, batez ere espezia-
listak norgehiagoka hasten zirenean, Cortazar
nork ezagutu zuen eta nork ez, eta ezagutu
zutenen artean, nor adiskideagoa izan zen.

Ez da horrenbesterako, *che*, esaten zidan

Cortazarren omenezko ekitaldi
batean politikari buruzko galderarik
ez? Nikaraguako eta Kubako
iraultzak gorets, lagundu eta aupatu
zituen idazlearen omenaldian
munduak egun bizi dituen ajeez
galdetzerik ez?

Lisardok, tekilak sakela berotuta, jazza ongi
egon da, hitzaldietan batzuek ere ongi jardun
dute. Tzotzilek eta Gabik ere hala uste dute.
M. ere inoiz elkartu zitzaigun La fuente izene-
ko taberna ederrean. La fuente honek sabai
altuak dauzka, zaharra da baina ez da zaharki-
tua, erdi aldean, bi zutaberen artean, ohol-tza
txiki bat, pianoarekin, gauero ibiltzen da pia-
nojolea bibolinjole ajetu bat lagun duela,
korridoak eta rantxerak joaz, jendeak kantuan
laguntzen die batzuetan. Taberna ederra da
La fuente, handia, mahaitxo txiki askotakoa,



Lerro hauen gainean Guadajarako Unibertsitateko
CELL zentroa.

nezkoak diren egoeretan baizik ez da posible.
Julio Ortega, Guillermo Samperio, Lourdes
Dávila eta Bárbara Jacobs, Cortazarren ondare
imaginarioari buruz. Nork bere papera eskuan,
espezialistek baizik ulertuko ez duten jerga
identifikagaitz batean mintzo. Unibertsitatea,
akademia, jakintza arautua. Julio Cortazarrek
gutxien errespetatzen zuena, hain zuzen ere.
Ortega Cortazarren irakurleen tipologiak has-
ten da. Luuuz. Samperiok dio Cortazarrek zio-
ela solemnitatea higuin zuela, "espainiarrek utzi
diguten herentziarik txarrena delako", eta esa-
ten du solemneki, ezin serioago. "Argentinako
haurrek sekulako bizitasuna eta grazia ematen
diote beren jardun ahazkoari, eta papera har-
tzen dutelarik, solemne eta serio jartzen direla-
rik, orduan akabo". Eta serio, elkor, zurrin ida-
tzitako paper batzuk irakurrik esaten du. Ez
dira konturatzen? Steven Boldy, Hernán Lara
Zavala eta Noé Jitrik hirukoteak Cortazarren
berrirakurketen eszenategiak izenekoari ekiten
diote, eta berdin. Lara Zavala dobleaz ari da, eta
Freudez, eta Jungez. Boldy Cortazarren nobela



Hainbat emanaldi izan ziren jardunaldiak iraun zuten egunetan. Ezkerrean, Carmen Otxoa jazz kantaria taula gainean.

beti lepo dago, denetariko jendea ikusten da. Izena horrelakoa izanagatik guztiek La bicicleta deitzen diote, halako hornazina moduko batean bizikleta ezin zaharrago eta hautsezta-tuago bat dela kausa: behin oso aspaldi, *cuate*

ta sartzekoa zen, baina kazetarioi tokitxo bat utzi ziguten. Rubalcaba piano jole kubatarra eta baxujole amerikar bat, Charlie Haden. Goi mailakoak. Degollado delako hori antzoki puska bat da, Milango Scalaren antzera egin-

FIL (Feria Internacional del Libro)

Guadalajarak urteoro, azaro aldera, ospatzen du FIL izeneko, hau da, Liburuaren Nazioarteko Feria, esaten dutenez Hego Amerika osoan egiten diren garrantzizkoena. Myriam Vidriales, Jardunaldi hauetako prentsa-harremanez arduratzen zen neska da Feriako prentsa arduraduna, baita ere. Harekin hitz eginda jakin ahal izan dugu nola gauzatzen den FIL delako hori. Feriak, urte bakoitzean, herrialde gonbidatu berezi bat izaten du, bistan denez protagonista nagusi bihurtzen dena. "Irailean horretan interesa duten herrialdeek beren eskaerak egiten dituzte. Eskaera

horietan hiru adar dituen programa bat aurkeztu behar dute: adar literarioa, akademikoa eta komertziala, esan nahi baita, hautagaia den herriak azaldu behar du hiru alor horietan, eta Feriak irauten duen bederatzi egunetan, zer nolako ekintzak proposatuko dituen. Horretaz aparte, azaldu behar du, baita ere, beste programa paralelo batean, zer ekintza osagarri (emanaldiak, ikusgarriak...) hornitu eta edertuko dituen bederatzi egunetako jarduna. Herri bakoitzak egiten duen eskaintza ikusita, FILEko arduradunek aukeratzen dute

zein izango den urteko protagonista. Feriak bertako estatua eta bertako garraioa hartzen du bere kargu; herri gonbidatuaren kontura doaz Guadalajarainoko garraioa eta programen antolamendua. Inbertsio fuertea izan ohi da. Joan den urtean Quebec izan zen herrialde gonbidatua".

Eta aurten zein izango da, hau da, zein izango da 2004ko gonbidatua? galdetu diogu. "Katalunia".

Iritsiko al da Euskal Herria sekula hau bezalako azoka batera? Geure burua katalandarrekin konparatzea hain maitea dutenek badute zer ikasi, alajaina.

bat etorri eta mozkortu egin zen, eta ordainzeko dirurik ez. Bizikleta utzi omen zuen bahituran, ordaintzera itzultzekotan. Gaur arte. Horixe da historia. Eta, bon, La bicicleta hartan egiten genuen errepasoan gauzak ez ziren hain beltz ikusten.

Jazz emanaldi bat izan zen bigarren egunean, Paraninfo ondoan atondutako eszenatoki batean. Librea, sarrera. Bertako bi boskote aritu ziren, onak. Batean abeslaria, emakumezkoa, Carmen Otxoa, ahots sakon eta zirraragarrikoa. Bestean Toussaint pianojolea, Mexikon instituzio bat, azaldu zigutenez. Hizlarietako batzuk ere handik ibili ziren, alderrai eta lagunkor, kontzientzia txarreki-koak egin nahiko balituzte bezala. Hirugarren egunean ere beste jazz emanaldi bat izan zen, Degollado izeneko antzokian. Hau ordaindu-



Myriam Vidriales, FIL-eko prentsa arduraduna.

da, arkitekto berak. Kubatar bat! Esan dugu, harriturik, "milioiko galdera" buruan. Nola utzi diote?

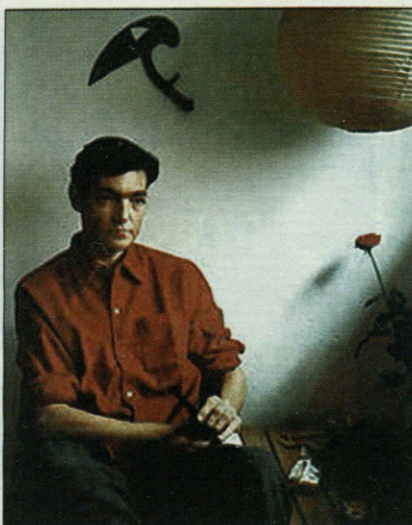
"¿Ustedes los vascos nunca están contentos con nada?", esaten zigen Santorinik, gure kritikak entzunda. Ea: Julio Silva gaizki aritu al da? Eduardo Casar gaizki aritu al da? Sergio Ramirez gaizki aritu al da? Eta ez, arrazoia eman behar izan genion.

Silvak berotasuna eta hurbiltasuna ipini zuen, benetan lagun eta are konplize izandako baten lekukotasuna. Silvak ilustratu zuen Cortazarren hainbat liburu, *La vuelta al día en ochenta mundos* izenekoaren edizioa, besteak beste. Saúl Yurkievichek –Cortazarren alba-zea izandakoak– egin zion jendaurreko elkar-ritzeta, eta orduantxe sentitu genuen pasioa, grina, Cortazarrekiko hurbiltasuna. Cortazar

zer pertsona klase izan zitekeen, Silvaz azaldu zigun hobekien.

Casarek modu bitxian moldatu zuen berea; Cortazarren elkarrizketako audioak hartu, pasarte batzuk aukeratu, eta nolabaiteko elkarrizketa postumoa antzestu zuen, errito paranormalak eta guzti.

Ramirezek, Nikaraguako lehen gobernu iraultzailean ministro izandakoak, izan zitekeenaren eta denaren arteko zapore mingotsa ipini zuen. Juliok hartu genuen erabakia ontzat emango zuelakoan nago, alegia, iraultza bozketa demokratiko baten bidez berrestea —esan zuen gutxi gorabehera—; okerragoa izan da, ordea, boterea bera galdu baino,



rena" barkatzen. Gabik, urte batzuk gehiago dituenek, hori ere bai. Lisardo Santorinik dio batzuetan metafisikoezia jartzen zela, baina nago gaizki formulatzen duela kontua, literatura, narratzen dena izan ezik, edo are baita hori ere, agian, beti delako metafisikaren eremuarekin muga egiten duen lurraldea. Agian esan nahi zuen esplizituki metafisikoa jartzen zenean ez zela hain irensgarria. Eta gainera, Cortazarrek oso gaizki hitz egin zuen nazionalismoaz, probokatu nahi izan gaitu. Guk ere bai. Herrien askapen alde zegoen, ordea. Inguruan ez da egunotan espainiarrik ageri, eta beharrik.

Jardunaldi hauen asmoa eta helburua Cortazar berrirakurtzea zenez, ni ere ibili naiz egunotan *Rayuela* eskuan.

Lehen aldiz irakurri nuenetik hogeita bost urte baino gehiago pasatu dira, ez dut *Rayuela* denbora horretan guztian ukitu; Cortazarren ipuin eta testu laburrak ordea bai, maiz. Esan nahi al du horrek nik Cortazar ipuingilea

Cortazar euskaraz

Asko ez bada ere, badugu Julio Cortazarren zerbait euskaraturik. *Oktaedroa* izeneko ipuin liburua, zehatz esateko, 1992. urtean hor nonbait Gerardo Markuleta euskaraturikoa. Liburua *Literatura Unibertsala* bilduman agertu zen, eta sail hartako hogeita laugarrena izan zen. Markuleta berak liburuaren hasieran azaltzen duenez, ez zen erronka makala izan Cortazar euskaratzea, "itzali gabe itzuli", berak hitzaurrean idatzi zuen bezala. Lan txukuna baino gehiago egin zuen Markuleta, areago garaiko baldintzak eta eskarmentua kontuan hartuz gero. *Oktaedroa* 1974. urtean agertu zen, idazleak 60 urte zituen, eta zortzi ipuin biltzen ditu. Konpromiso politikoren garaia ziren, urte hartan hartu baitzuen parte Cortazarrek Russell epaitegian, Hego Amerikako giza eskubideen urraketa aztertzeko proiektu sortu zen epaitegian, hain zuzen ere. Probaleku ederra, gure hizkuntzarako, Cortazarren prosa oparo, konplexu eta jostaria. Jatorrizkoan irakurri nahiago omen duten aurreiritzia gailendu omen da, ordea: harrez gero ez dugu Cortazarren euskaraz ikusi.

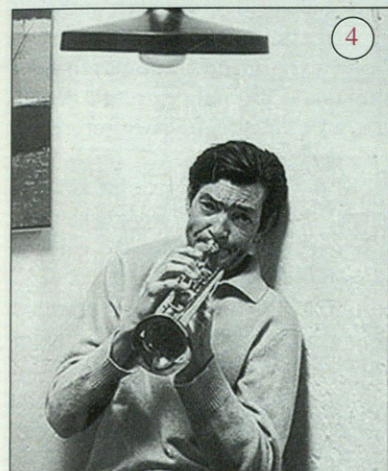
boterera eraman gintuen kode etikoa galtzea.

Horrek zuzenean eramaten gintuen airean bezala zegoen gai batera: Cortazar gaur biziko balitz... Baina eztabaida alferrekoa da, hau da, baldintza klase horrek, filologoen eta Euskaltzaindikoen azaltzen duten bezala, ez du oraindik bermatzen. Napoleonek Waterloon irabazi balu... Cortazarrek arrastiri gorriean ezkutatzen asmatu zuen, purpurazko eguzki erraldoi eta ederrarekin batera, eta handik aurrera mitoa baizik ezin daiteke izan, *Che* Guevararen korrelatibo literario bezalako bat edo.

Hortik abiatuta hasten da kale mailako berrirakurtzea, gurea alegia; Tzotzilek eta M.k, gazteak direnez, ez diote "irakurle emea-

Nola ausartuko da *Rayuela*
irakurtzen mintzaldi hauek entzun
dituen hogeita urteko gazte bat,
demagun? Zer irakur lezake? Atera
ahalko luke irakasle esklerotikoen
bideratu irakurketa kanonikotik
beste ezer?

hobesten dudala Cortazar nobelagilearen aurrean, egunotan zenbait jakintsuk proposatu duen bezala? (kontrakoa proposatzen duen beste makina bat jakintsuk proposatzen duenaren aurka) Ez, teorikoki. Bai, agian praktikoki. Aitor dut niri, Cortazarren ipuin askotako pertsonaiek eta egoerek jauzi egiten didatela lepo-ko zainetara, oraindik ere, mamu sukartuek bezala, usain eta kolore ezagutzen ditudala. Baina ez dut dikotomia hori maite. Nik Cortazar irakurtzea dut maite, bere forma anitzetan. *Rayuela* berrirakurtzea ariketa kuriosoa izan da, nahiz ez dudana nahi izan ariketa malenkonia eta iraganminerraino luzatu, beldurrez beharbada. Ez nuen ezer ere gogoratzen *Rayuela*z, izen lauso eta gutxi batzuk ez baziren, esango nuke ez nuela liburua "ulertu", irakurri nuen aspaldi hartan. Gaur, ordea, zenbait pasarte —ulertu ez nituen eta gogoratzen ez nituen zenbait pasarte— irakurritik nire biografiaren alderdi batzuk ulertu ditut, han daudelako idatzirik. Bitxia da. Ez zen, jakina, *Rayuela*ren eragina izango, baka-



1- Julio Cortázar Parisen. 2- Aurora Bernárdezekin Indian. 3- Cortázarren hilobia Parisen. 4-Tronpeta jotzen. 5- Carlos Fuentes eta Luis Buñuel zinegilearekin. 6- Bere argazki kuttunena omen zena.

rik; liburu batek, denik eta onena izanik ere, ez dezake deus testuinguru emankor batean loratzen ez bada, haziarena eta lurrarena bezalakoa da euren arteko harremana. Testuinguru batek markatu dizkit izaeraren alderdi jakin batzuk, markatu dit, onerako eta txarrerako, biografia. Hamar urteko atzerapenarekin jasandako eragin batek. Toki guztietara iritsi naiz hamar urteko atzerapenarekin, gutxienez, horixe da berrirakurketa-
ren lehen ondorioa, apur bat mingotsa. Ez erabat: ahal duenak egiten duenak ez du zertan damuturik. Berriz irakurri ditut sexuari buruzko pasarte gordinetako batzuk, eta gogora etorri zaizkit lehen gaztaroko eztabaida sutuak, detailei buruzkoak, noski. Orain, ordea, detaileak ez zaizkigu axola, edo ez hainbeste eta batez ere, ez modu berean. Detaileen gaineko bi pertzepzio hain desberdin hauen artean nire biografia afektiboaren paisajea luzatzen da, bere argi-ilun, porrot eta arrakasta (biak erlatiboak, jakina) guztiekin, eremu malkarrean eta harrikaden artean burutu zen heziketa sentimental bukatugabe eta heroiko -nimiñoki

heroiko— baten lekuko; orduan interesatzen zitzaigun aurretik edo atzetik, eta interesatzen ere Magak Oliveirari adarrak jartzen zizkion edo ez, eta Magaren eta Oliveiraren arteko liskar gogoangarri haien maneran interpretatzen genituen gure adarrekoak, baita —eta hauxe da handiena— *Rayuela* izenez ere sekula ezagutu gabekoak izanik ere, batzuk, eta Cortázarrek

Rayuela lehen aldiz irakurri
nuenetik hogeita bost urte baino
gehiago pasatu dira. (...)
Berrirakurtzea ariketa kuriosoa izan
da, nahiz ez dudan nahi izan ariketa
malenkonía eta iraganmineraíno
luzatu, beldurrez beharbada

idatzirikoaren distira sekula ezin iritsiz, esan beharrik ere ez zegoen. Orain ere askorik ez, baina orduan hain gutxi genekien. Baina orduan

literatura bizitzakoa zen, literatura bizirik zegoen, Cortazarrek beti nahi izan zuen bezala. Zer froga handiagorik nahi duzue. Eta detaileen gaineko bi pertzepzio hain desberdin horien artean egia literario bat ere zabaldu da, Cortazarrek erakusten duena, sexuaz hain gordin, hain zirraragarri, hain fisiko, hain usainezko idatzi zuela ikusirik, baina aldi berean hain ezkutu, hain herabe, hain iradokor eta piztaile, probokazioan edo are gutxiago pornografian sekula erori gabe. Pasarte horiek, horrenbestez, bizirik daude.

Eta bizirik daude metafisika eta bizitza bera gai hartutako pasarte batzuk ere, nola zen hura, "dena epi-der-mi-koa da, dena laburbiltzen da esanez, 'ikusten ez duten begiak'...", eta hau irakurririk bati Irakeko bonbardaketak etortzen zaizkio gogora, eta etsiak hartzen du, apur bat. Hain ondo esanda, eta zertarako. Gure ilusioak, literaturak kontzientziak eraldatzeko zeukan indarrari buruzkoak, hain ziren ilaun eta ezdeus...

Egunotako akademiko gehienek apur bat gehiago hilobiratu dute Cortazar, omenaren estakuruan, *Rayuela* disekzionatuz, nobelaren hilotza forentsearen mahai gaineko haragi odoltsu puskatu utzirik. *Rayuela* idazle handi baten *tour de force* ikaragarria da, batzuetan gehiegizkoak eta are hutsalak diren makina bat artifizio gordetzen dituen, askotan erudituegia da... Erudizioaren gainean erortzen dira forentse-kritiko-akademiko guztien bisturi gosetiak, funtsezkoa alde batera utzirik. Irakurketa berriek baizik ez lukete *Rayuela* salbatuko, baina hain da improbablea hori gertatzea, hain dago honez gero literatura gure gizarteetan bizitzatik kanpo, non... *Rayuela* nobela irekia da, eta hortaz, ez da biribila, ez delako biribila izateko ez bokazio eta ez tentaziorik; *Rayuelak*, neurri batean, nobelarako errerik dagoen lur eremu bat utzi digu, jeneroaren mugak ehun kilometro harantzago eraman dituen ber. *Rayuelaren* eraginez, dudarik gabe, eta ni artean kontzientea



Cortazarrek arrastiri gorrienean ezkutatzeko asmatu zuen, purpurazko eguzki erraldoi eta ederra-ekin batera, eta handik aurrera mitoa baizik ezin daiteke izan, Che Guevararen korrelatibo literario bezalako bat edo.

ez banintzen ere, proposatu nion editoreari nire lehen nobela komuneko paperaren atzeko aldean argitaratzea. Txoropitotzat hartu ninduen. Egun, gazteek telebistan, zineman edo auskalo non banpirizatzen dituztelarik beren harremanetarako diseinuak, heziketa sentimentalerako jada balio ez duelarik, *Rayuela*, baikor izanez, dosi txikietan emandako testu laburretan bizi liteke, esaterako Morelliren apunte batzuetan, are, beharbada, harribitxi txikiak bezalakoak diren bi lerroko deskarga elektriko boteretsuetan, han eta hemen barreiatuak, biltzaile eraman handiko batek uzta biltzeko lana hartuko balu. *Rayuelak* du, azkenik, hitzaren mailako ikasbidea, guretzat guztiz indarrean dagoena, euskarak behar-lukeelako, badaramatzalako lau mende behar izaten, Cortazar bezalako hizkuntzaren sumendi, lurrikara, sute bat. Baina hau ez dakit noraino den nobelaren balio unibertetsala, ez bada gure atzerapen endemikoaren ikuspegitik begiratu beharreko tasuna, edo keria.

Lisardo Santorini hurbildu zait zerbeza batekin, adarra jotzeko asmoz: zer euskalduna, berriz egin behar al didazu milioiko galdera? Berriz galdetu behar didazu zergatik ez zegoen Kubako idazlerik Cortazarren omenaldi batean? Ez, erantzun diot, dagoeneko milioiko galdera milioi bat galdera bihurtu zaizkit. Esaterako, zer pentsatuko luke Cortazarrek baldin eta... Eta isildu egin naiz, galdera egiteko tentazioari uko eginez. Agian aski nuke jakinik zer ari naizen hemen galderari erantzunez jakinez gero.

Hegazkinean bueltan, D.F.n lurreratu gara eskala egiteko, gauez. Behe aldeko argi hori-ka infinituaren zelaia, San Juan su erraldoi bateko txingar itsasoaren antzo, planeta urrun batean erreplikanteen ehizan nabilen miserablea naizelako sentipenez beretu nau. Beharbada nire bizitzaren etapa bat ixtera baizik ez naiz etorri hona. ■

Filologoentzako jakingarri

Edozein hizkuntza zeinu-sistema arbitrarioa delakoa zaharra da, zaharra denez, eta hori oztoparri gaindiezina da mota, ilaje eta kolore guztietako ortodoxia-ekarleentzat. Mexikoko gaztelanian "neveria" esaten diote izozkiak saltzen dituen tokiari, "aseo" dute idatzita zarama biltzen duten kamioiek, autobusa aldiz "camión" da, "alberca" igerilekua, "puré de tomate" tomate saltsa. Maile-

guari ez diote muzin egiten eta "esno-clear" omen da itsasoan igerian ibiltzea betaurrekoak eta aletekin, eta mexikarrek edozein unetan "avian un raid" (inora eramango duten kotxe edo ibilgailuaz hornitzen dira, alegia). Baina, kale batean gurekin hizketan aritu nahi izan zuen gazte batek esplikatu zigunez, "ese pinche viejo demoníaco de Bush, mucha primera dama y después le

ponen nalga". Metafora ederrik ez dute falta: "abarrote" esaten diote janari-dendari. Gainerakoan, "s"ak eta "z"ak erruz nahasten dituzte, baita idatzian ere. Ez dakit hauetako zenbait onartzen dituen Espainiako Akademiak, baina ez dirudi hau mexikarrei asko ardura zaie-nik, eta bestetik, arazo fisiko gaindiezi-nak zituztenak alde batera utzirik, ez genuen muturik ikusi, ez horixe.

Kepa Junkera

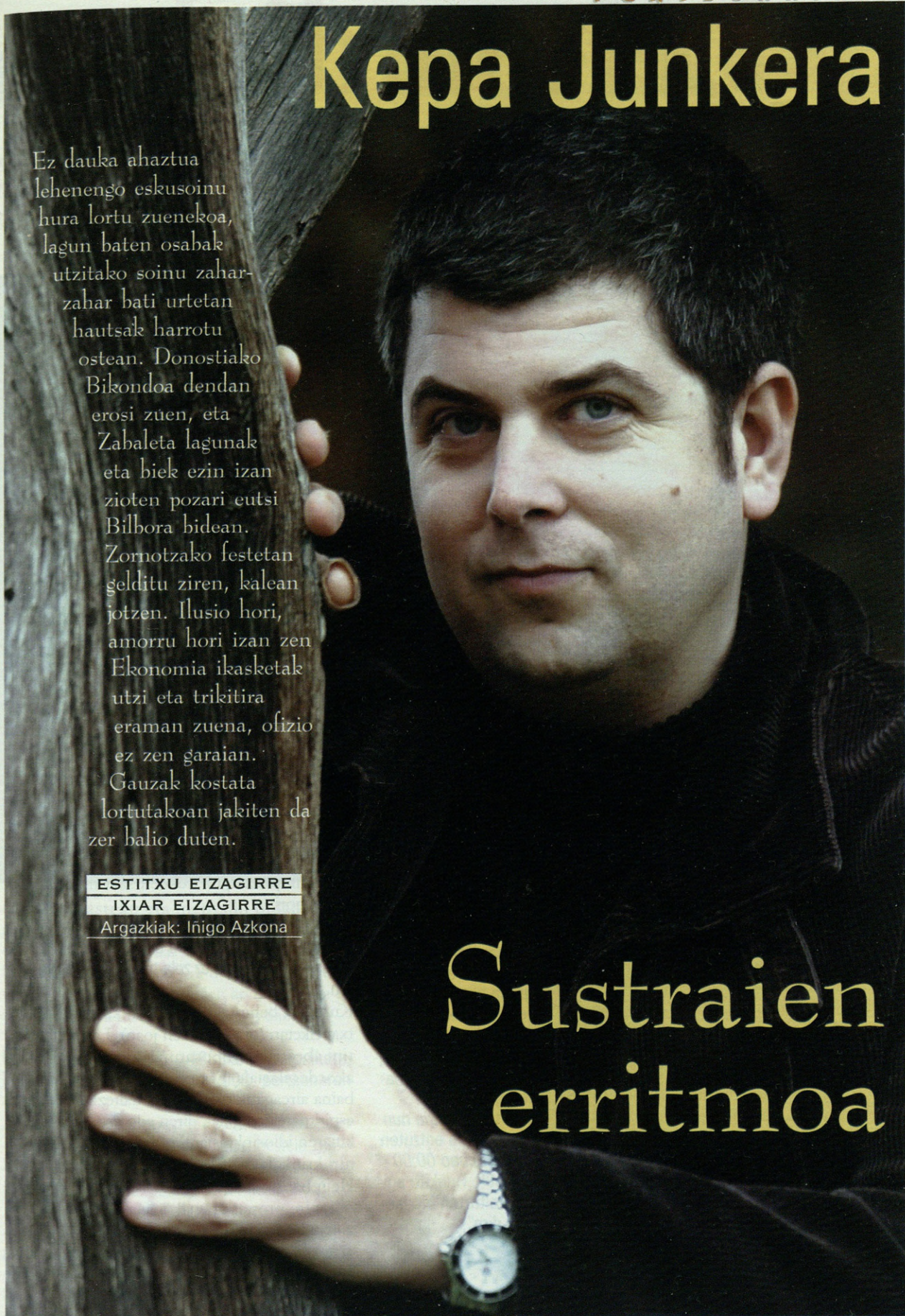
Ez dauka ahaztua
lehenengo eskusoinu
hura lortu zueneko,
lagun baten osabak
utzitako soinu zahar-
zahr bati urtetan
hautsak harrotu
ostean. Donostiako
Bikondoa dendan
erosi zuten, eta
Zabaleta lagunak
eta biek ezin izan
zioten pozari eutsi
Billbora bidean.
Zornotzako festetan
gelditu ziren, kalean
jotzen. Ilusio hori,
amorrutik izan zen
Ekonomia ikasketak
utzi eta trikitira
eraman zuena, ofizio
ez zen garaian.
Gauzak kostata
lortutakoan jakiten da
zer balio duten.

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Iñigo Azkona

Sustraien erritmoa



«Lehen diskoa i platinozkoa»

Bilboko Errekalde auzokoa zara. Nola iritsi zen trikitia zure eskuetara?

Errekalde oso auzo bizia da, elkarte askokoa, eta baita mestizaia askokoa ere. 1975eko Bilbo hartan euskal kulturara iristen ez zen erraza. Eduki nuen zortea da nire ama dantzaria zela (Txilibrin albokariaren dantza bikotea zen), eta aititak, Roman Urrazak, panderoa jotzen zuela, Salvador Ugarte trikitilariarekin. Gogoan dut asteburuetan Salvador eta aitita nola topatzen genituen auzoan barrena jotzen. Beti hunkitu ninduen soinu horrek, erritmoak, alaitasunak. Gurasoek ahalegin handia egin zuten ni bederatzi urterekin solfeora bidaltzeko eta akordeoia ikasi ahal izateko. Beti Jai Alai dantza taldean txistua ere jotzen nuen, eta hor ikasi nituen dantzak.

Udak Zumaian pasatzen genituen, eta hiru urtean han bizi izan ginen. Zumaian baziren trikitilariak, eta han errotu zen aittarengandik jasotako pasio ezkutu hori. Eta nahiz trikitia izan den gerora gehien gustatu zaidana, errotze hori instrumentu batekiko baino euskal musikarikiko izan zen, erritmo horrekiko.

Ekonomia ikasketak utzi eta trikiti klaseak ematen hasi zinen. Bizkaian hutsune handi bat zegoen belaunaldien artean, Rufino Arrola bat zen zure aurreko katebegia. Halako tarte egonda, trikiti mundu horrek erakartzen zintuen?

Bai, huraxe baita gehien gustatzen zaidan trikitia. Barrutik irteten zen, bihotzetik. Jakina, profesionalki ez ziren horretara dedikatzen, beraz zutena zen benetako zaletasuna, bizi egiten zuten. Trikitia eurentzat hizkuntza oso bat zen. Orain gazte batek ikas dezake musika eskola batean, edo ia edonon aurki dezake. Eta agian ez dago hizkuntza horren bidez transmititzeko lehen zuten behar hori. Orduko denboretan, trikitia bazen elkarren arteko harremanetarako modu bat. Asko miresten dut belaunaldi hura. Disko maiteenak garai hartakoak ditut.

Musikenen (Musikako Goi Mailako Zentroan) ere irakasten duzu gaur. Zein metodotan sinesten duzu?

Imajinatu nuen etorkizuneko musikariak zer izan behar zuen: ez da soilik trikitia jotzen dakien musikaria, baizik eta dakiena jotzen triki-

Ustekabe politikak

"Batzuetan gutxien espero duzunarengana iristen zara zeuk batera planifikatu gabe, eta ustekabean harrapatzen zaituzte. Oreka TX, Harkaitz Martinez eta Igor Otxoa txalapartarien diskoa egiten ari ginela, maketa Miguel Boseri bidali nion. Afari batean hondoko musika gisa jarri zuen, eta Nacho Duatok orduan entzun zuen lehen aldiz txalaparta. Deitu egin zidan, ekoizlea nintzenez, esanaz Balet Nazionalaren koreografia baterako nahi zuela musika hori. Gero jakin nuen Pedro Almodovarrek, *Hable con ella* filmaren gidoia idatzi bitartean *Maitia nun zira* abestia entzuten zuela, *Bilbao 00:00* diskotik. Hunkitu egiten zaituzten bitxiak dira".

tia, eta alboka, eta txalaparta, eta pianoa, eta dakiena konposizioaz, armoniaz... Denetik pixka bat dakiena, edo denetik asko, bakoitzaren arabera. Gure idiosinkrasia musikal eta kultural propioa baliatu behar dugu. Musikaren zentzu zabalago batean sinesten dut, ez instrumentu bakarrean. Ikasle bat ez nuke mugatuko, bideratuko nuke bere burua aurkitzera, beti bere nortasuna sustatzen, gero berak hautatzeko.

Ikasle denek ez dute konposatzera jotzen. Zu nola hasi zinen?

Erromeriatan edo besteen diskotan entzundako piezak ateratzen hasi nintzen. Jabetu nintzen ez zitzaidala gustatzen abesti bat beti modu berean jotzea, eta hasi nintzen gauzatxoak aldatzen. Trikitiak bere mugak ditu, eta muga horien barruan nortasun bat bilatzen saiatu nintzen. Erabakigarria izan zen txapelketei lotuta hartu nuen bidea. Piezak konposatu nituen, erritmoa, melodia, armonia ulertzeko nire modua eramateko txapelketetara. Orduan hasi nintzen ideia hori zimendatzen, alegia, kantu bat zuk aldatu zenezakeela, inprobisatu, jolastu erritmoak duen misterio guztiarekin. Erromeriatan eta ezkontzatan ere jotzen nuen. Eta agian beste bide horretatik jo izan banu, jendea gustatzen zaiona soilik jotzen, ez nukeen sakonduko beste fazeta hori.

Trikitiaren muga barruan bilatu zenuen zure nortasuna. Aldiz, zurea ez zela trikitia kritikatzan zizuten.

Kuriosoa behintzat bazen kritika hori. 1980ko txapelketan (ni ez nintzen joan), Lajari eta Martini abestiak konposatu zizkien Pepe Yantzi akordeoilariak. Eta oso pieza ederrak ziren, baina aireagatik ezberdindu daitezke trikitiaren espirituarekin eginak diren edo ez. Aldiz nik trikitiaren idiosinkrasiarekin konposatu nuen, eta niri kritikatzan zidaten "hura ez zela trikitia". Hein batean jendearen erreakzioa ere ulertzen dut, nire proposamenak agian baziren hausten zutenak garai hartan.

Zuri ere konposatzerakoan haustura bat iruditzen zitzaizun, edo naturala egiten zitzaizun?

Mota guztietako musika entzuten nuen. Beti

ian zen urrezkoa, ta uraniozkoa»



izan dut ikasteko eta mentalki bidaiaitzeko gogoia. Azkenean konposatzea, edo proiektuena ere, etengabeko bide bat da. Inoiz ez dut sentitu iritsi naizenik norabait. Gauza bat egin dudan unetik, beste batean pentsatzen ari naiz. Inoiz ez zara leku batera iristen, beti bidean zoaz.

Nola oroitzen duzu 1988ko Txapelketa, Donostiako Belodromoan, 8.000 pertsonaren aurrean?

Zorte handikoa sentitzen nintzen, trikitiari esker mundu bat ezagutu nuelako, agian bestela Bilbo hartan ezagutuko ez nukeena, eta miresten nuen jendearekin egoteko aukera izan nuelako.

Gero epaileei ez zitzaizela gustatu, publikoak abestiei txistu jo zuela... Baina hori ikuskizunaren parte da. Jakina, orain ez nago ados, abesti bat ezin da zenbaki batekin puntuatu. Musika ez da lehia. Garai hartan txapelketa zen niretzat trikiti munduan iritsi zintezkeen puntu gorena. Den-

Curriculum

- **JAIO:** Bilbon, 1965ean.
- **MUSIKARIA.**
 - Bederatzi urterekin hasi zituen solfeo eta teklazko akordeoi ikasketak. Alboka eta txistua ere jo zituen, trikitian hasi aurretik.
 - Unibertsitatean Ekonomia ikasketak egin ondoren bi urtez, trikiti klaseak ematen hasi zen. Metodo bat sortu zuen, solfeoa eta zenbakien teknika batzen zituena.
 - Musikene, Musikako Goi Mailako Zentroan irakasle da, Musika Tradizionaleko joera Berriak kurtsoan.
- **DISKOAK:**
 - Kepa, Zabaleta eta Motriku* (1988). *Triki Up* (1990). *Trikitixa Zoom* (1991). *Trans-Europe Diatonique* (1993). *Kalejira Al-buk* (1994). *Lau eskutara* (1995). *Leonen Orroak* (1996). *Bilbao 00:00* (1999).
 - Tricky* (2000). *Maren* (2001). *K* (2003).
- **LIBURUA:** *Trikitixa* (2000) izeneko liburuan jaso du bere ibilbidea.
- **KONTZERTU BIRAK:** Besteak beste, birak egin ditu AEBetan, Japonian, Eskozian, Finlandian, Marokon eta Txinan.
- **SARI GARRANTZITSUENAK:**
 - Bi Urrezko Disko jaso ditu (50.000 ale baino gehiago saltzeagatik), *Bilbao 00:00* eta *Maren* lanekin.
 - Grammy Latinoen Sarietara izendatu zuten *Maren* diskoa.
 - Songlines* aldizkari ingelesak munduko musikari onenen artean izendatu zuen 1999an.

Bertsoa

DOINUA:

MANDO BATIN GAINIAN

Doinuak belarrian,
soinua hatzetan,
hitzak notatan daude
ta notak hitzetan.
Zernahi bila daiteke
lotura horretan,
geratu nahi ez bada
gauza jakinetan
mundu haundi bat dago
soinu txikietan.

Aitor Mendiluze

borarekin ikusten duzu ez dela hala, eta gaur sinesten dut autore bakoitzaren musikan; ez da ez hobeia ez txarragoa besteena baino. Ulertzen dut gazteak animatu behar direla moduren batean, eta niri txapelketek balio izan zidaten une hartan. Baina uste dut txapelketarik gabe ere aurrera egin izango nukeela. Sinetsi nahi dut zure bidea egiteko ez duzula zertan lehiatu.

Baina oso harro nago etapa hura bizi izanaz. Joseba Tapiak irabazi zuen bi urte haietan (1986an eta 1988an), eta nik Tapia beti miretsi dut. Gainera detaile benetan polita izan zuen. 1988an trikiti bat eman zioten sari. Ni hirugarren gelditu nintzen, publikoaren eta epaileen kritika horrekin. Bada Tapia biharamunean Bilbora etorri zen, nire etxeraino joan, eta trikitia eman egin zidan. Hunkigarria izan zen.

Inguruak ez ulertua izatetik, pasa zara disko gehien saltzen dituen izatera. Aldaketa hori nola esplikatzen da?

Ez dakit. Pentsatu nahi dut izango dela lan egiteko moduagatik, mundu honen inguruan dauden detaile guztiak zaintzen joan izanagatik. Jendea irabazten da banaka-banaka, ez milaka. Eta horrek urtetako lana eskatzen du. Ni Euskal Herriko jendeak ezagutu nau duela bost urte, baina bitartean urteetan aritu behar izan dut bide horretan; eta agian oraingo gazte asko ez litzateke gai izango hori egiteko. Pazientzia behar duzu eta benetan gustatu egin behar zaizu egiten duzuna, gizartearen gainetik. Askotan, 1.000 lagunek esaten badizute ez zoazela bide onetik, bidea aldatu eta ondo irtengo zaizu. Baina agian oker daudenak 1.000 horiek dira, edo agian ez dago oker inor. Ez dago eskulibururik esaten duenik jendea zer gustatuko zaion. Bilatu behar duzu zer den zuk kontatu nahi duzuna.

Nire abiapuntua da hemen badugula norta-



sun eta idiosinkrasia bat, ustiatu behar duguna. Dugun zortea da edukitzea musika ulertzeko modu bat, Mendealdekoa izanik ere, berezitasun bat baduena erritmoak ulertzeko moduaren aldetik. Edo txalaparta eta alboka bezalako elementuak izatea, edo hizkuntza bera. Hori baliatu behar duzu, horixe baita New Yorkeko edo Cuencako tipo bati eskaintzerik dudana. Niri jazz izugarri gustatzen zait, baina errespetu handia diot. Oso konplexua da bat-batean hemendik bide bat irekitzea jazz munduan. Jo nahi baduzu zeure gustuz, ondo dago. Gauza bat da zesta puntan jokatzeko hastea, eta bestea nire nahia izatea Urrezko Zestara iristea. Horretarako lehendik badauden profesionalen mailaraino iritsi behar nuke eta gaintitu.

Nola bizi izan duzu ez ulertua zineneko garaia, eta oraingoa?

Ulertzen ez nindutenean ere ondo tratatu naute. Beti izan ditut ideiak eta proiektuak. Ingurukoek esandakoak eragiten dizu, baina hondoratu ere ez. Eta ez da ona ez gehiegi kritikatzeko, eta ezta gehiegi goratzeko ere. Zuk zure bidea segi behar duzu.

Urrezko disko bi lortu ditut, euskal musikan oso zaila dena, baina niretzat lehen diskoa izan zen urrezkoa, platinozkoa eta uraniozkoa. Une hartan niretzat gorena zen. Gizartearen arau batzuk markatuta daude eta badirudi norabait iristea dela disko asko saltzea edo famatua izatea. Niri gauza horiek ez didate ezer esaten. Nahi dudana da jarraitzea honekin gozatzen, eta



Zuzenekoa

"Kontzertuen magia kuriosoa da. Ez dakizu oso ondo jendea zergatik etorri den ikustera, edo zuk ere ez dakizu oso ondo zergatik irtezen zaren. Eta lortzen baduzu publiko anitz horrengana iristea, une hori magikoa da. Oholtzan intentzio bat izan dut beti: zerbait gertatu behar du, jendeak ikusi egin behar ditu gauzak. Sekula ez dut pieza bat modu berean jo. Inprobisazioa erlatiboa ere bada, teknika batzuk baitaude. Beti saiatzen naiz pixka bat zailago egiten, monotonian ez erortzeko, behin teknika batzuk ikasita arriskua baitaigo taulara irten eta jada musikariari ez ezer gertatzeko".

jendea gustatzea. 50.000 direla? Gehiago poz-tuko naiz. Baina egunen batean 1.000 izan behar badute, saiatu beharko dut hausnartzen zergatik diren 1.000 horiek, eta pozik egoten. Orain egiten dudana ere ez dakit ondo hartua izango den. Karrera hauetan prestaketa egon behar duzu maila guztietarako. Ni beti sentitu naiz ondo, jakinda batzuetan gizarteak ez zaiola gustatuko egiten duzun lana, edo ez dutela ezagutuko. Oso zaila baita jendeak nor zaren ezagutzea, ezin diezu azaldu zure lanaren zergatia.

Ez da saldu beharraren presioa izaten?

Zeure buruari jarri nahi diozun presioa izango duzu beti. Niretzat hasieran presioa zen lehen diskoa ateratzea, gero disko batean musikari portugaldar bat atera nahi izatea... Gauza jakin

batean gelditu nahi ez duzunean, beti bila ari zarenean, hala izango da beti.

Nazioarteko merkatuan musika etnikoa ere ez da beste moda bat bihurtu?

Denetik egon daiteke. Niretzat musika ez da moda bat, hizkuntza bat da. Hasi nintzenean, pentsatu banu Errekalden trikitia ez dagoela modan, zer egin behar nuen, ez jo? Modan dago Armeniako instrumentuak sartzea? Ez, baina nik ez dut horren arabera funtzionatzen. Apasionatzen banau Armeniako instrumentu batek saiatzen naiz toki bat egiten sortzen noan mundu horretan.

Nazioarteko merkatuan zabaltzen denak kalte egin diezaioke herri bakoitzeko musikari, merkatu lokala dutenei?

Ezin da saihestu eragin bat izatea. Baina badago borroka bat ere bereizten zaituzten elementuak bilatzekoa. Zure kulturaren eta zure ezagutzen batze hori bilatzen baduzu, hortik egin dezakezu zure bidea. Baina saiatzen bazara kanpotik datorren mugimendua kopiatzen, zeuk ateratzen duzunerako musika horren gailurra jada harago dago. Hori da Euskal Herrian askotan gertatu dena, forma musikal asko dira berandu egindako kopia bat. Gakoa da sinestea norberaren nortasunean.

Epe motzean zer proiektu dituzu?

Ibon Koteron albokariaren diskoa ekoizten ari gara, martxoan aterako dena. *Airea* du izena, eta beste kulturatako alboka sistemako haizezko instrumentuekin osatua da. Estudio digitalean muntatu dugu abesti bakoitza. Teknikoak Unai Gonzalez, Asier Hercilla eta ni izan gara.

ETXAK, Euskadiko Txalaparta Konpainiarekin, txalapartaren munduari buruz ikuskizuna osatuko dugu gero. Amurizaren diskoa ere ekoiztu behar dut; Bizkaiko Kopla Zaharrena da, baina sorpresa batzuekin. Kontzertu eta bira asko ditut. Musikenen ere ikastaroarekin ari naiz, eta ideia dezente ditut formazio aldetik. Lan asko dut. ■



K A L I T A T E A

Produkturik onenak, MultiOpticasen

Aukerarik zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herri, 4 · DONOSTIA

ESKLUSIBA!

NAFARROAKO DIPUTAZIOKO UNIBERTSITATE ETA HIZKUNTZA POLITIKAKO BURUA, EUSKARA IKASTEN ARI DA...

SIR
PEGENAUTE !
JIMENO
JURIO
OMendu behar du
UEUK...

GAUR:
ADITZ PARADIGMA

**NOR
NORK?**



Arantza Urkaregi

BILBOKO HERRIA AURRERA PLATAFORMAKO KIDEA

Nik gaitzesten dut

Egunakaria itxi zutenetik urtebete igaro den honetan, euskalgintzak jasotzen dituen erasoak gaitzesten ditut, Guardia Zibilak zein Ertzaintzak egindako torturak gaitzesten ditut, mehatxatua edo bizkar-tzainekin ibiltzeak sorturiko askatasun-murrizketa gaitzesten dut, alderdi politikoen ilegalizazioa gaitzesten dut, banakako giza-eskubide zein eskubide kolektiboen urraketa oro gaitzesten dut.

Bale, eta orain zer? Posible izango dut Bilboko Udaltzatzen hitz egitea edo udal jardueran parte hartzea? Ikasle presoek EHUn ikasteko aukera izango al dute? Presoen sakabanaketa salatzen zuen "Euskal Xakobea" Bilboko Inauterietako desfilean egongo litzateke?

Gure herrian bizi dugun gatazka politikoa-ren ondorioz, guztiok dakigu eskubide-urra-keta ugari daudela. Eta badakigu ere gatazka-ren konponbidea eskubide guztien berme ematean oinarritu behar dela.

Gatazka konpontzeko proposamenak ez dira falta. Baina, bai, nire ustez, gatazka konpontzeko benetako borondatea.

Konponbide hori lortzeko lehenengo urratsa Euskal Herria herri gisa onartzen duten indar politikoen arteko akordioan kokatzen dut. Baina akordio horretarako borondaterik al dago?

Josu Jon Imaz prest dago PP eta PSOEren hitz egiteko, baldintzarik gabe. Baina Batasunak ez badu ETAren jardura gaitzes-ten, EAJk ez du Batasunarekin hitz egingo.

Pasa den abenduan, Bergarako Proposa-mentza plazaratu zen eta muzin egin zioten EAJ, EA, Aralar, Zutik edo Batzarrek, nahiz eta jakin gatazka bideratzeko ateak irekitzen zituela. Argi dago hauteskunde-atarian beti interes partidistak gailentzen direla, baina noiz izango gara gai, talde politiko bakoitza-ren interesak alde batera utzita, Euskal Herria herri bezala onartua izan dadin beharrezkoa den elkarlana abian jartzeko?

Epe laburrera zaila izango da, murgilduta gauden hauteskunde-kanpainan norberak berea defendatzeari ekiten baitio. Batzuek PSOEren garaipenean jarrita dute itxaropena. Nik ez dut uste PSOEek irabaziko duenik, baina horrela izanda ere, euskal gatazkaren konponketa ez da Madrilgo Gobernua esku-ratzen duenengandik etorriko. Konponbidea gure artean, hain anitzak garen euskal herritar guztien artean bilatu behar dugu. Eta gure



MONIKA DEL VALLE

arteko elkarlanerako oinarriak jarrita, Espai-nia eta Frantziako Estatuei exijitu beharko diegu Euskal Herriaren aitortza.

Jadanik martxoaren 15era begira jarri behar dugu. Alde guztietatik entzuten dut 2004 urtea oso urte garrantzitsua izango dela. PPren ustez, ETAren suntsipen poliziala lortuko duelako. Ibarretxeren kasuan, ez dakit bere Plana onartu zelakoan edo zergatik. Baina niretzat 2004 urtea garrantzitsua da, bizi dugun gatazka bide-ratzeko aukerak daudelako.

Edo beharbada erratuta nago eta ez dago aukerarik. Egia esanda, klase politikoari begi-ratuta ez dut konponbiderako aukera handirik ikusten. Baina beste motako adibideak egon badaude, ELA eta LABen arteko harremanen berreskurapena edota Nazio Eztataidagu-nean lantzen ari diren proposamenak.



Batzuek PSOEren garaipenean jarrita dute itxaropena.

Nik ez dut uste PSOEek irabaziko duenik, baina horrela izanda ere, euskal gatazkaren konponketa ez da Madrilgo

Gobernua eskuratzen duenengandik etorriko.

Konponbidea gure artean, hain anitzak garen euskal herritar guztien artean bilatu behar dugu. Eta gure arteko elkarlanerako oinarriak jarrita, Espainia eta Frantziako Estatuei exijitu beharko diegu Euskal Herriaren aitortza



Egoera argi-ilun honetan nahiago dut argia ikusteko ahaleginak egitea, egoera berri bat erdiestearen aldeko indarrak biltzeari ekinez, eta ez hasieran aipaturiko gaitzespen hutsal kontuekin ibiltzea. Oso argi dut gaitzespenek ez dituztela gauzak konpontzen. Eta horren adibide nabarmena emakumeok jasaten dugun biolentzia dugu: guztiok gaitzesten dugu biolentzia sexista, baina egunez egun esnatzen digun berria da gizon batek erailda-ko emakume batena. Horretan argi dugu bio-lentziaren muinera jo behar dugula, gizon eta emakumeon artean dauden ezberdintasun-harremanak deuseztatuz. Ikas dezagun eta ekin diezaiogun benetan gatazkaren konpon-bideari, aurrebaldintzarik jarri gabe. ■

Gari Berasaluze

UROLA-KOSTAKO HITZA EGUNKARIAREN ZUZENDARIA

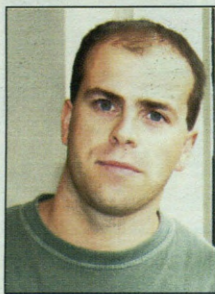
Pintzelaren artea

Herri honetan gezurra ari duela erakusteko Lorea Agirrek idatzi digun ispilu ederraren atarian, Joxe Azurmendik, hainbat kontu interesgarrien artean, kritikaren bokazioa ere hartu du hizpide. "Kritika arte zail bat da. Mailuarekin baino agian hobeto egiten dena pintzelarekin, kontuz egiten ikasiz gero. Aukera daukagu ikasteko. Ikasiko dugu", dio hitzaurrearen amaiera aldera, euskal prentsaren berehalako erronkak aipatzean.

Oraindik ere ikasi egin behar dugu, argi dago. Egutero ikasten da zerbait. Duela egun batzuk, esaterako, Urola-Kostan, ikasteko gogoia dugun hainbat lagunek ekin diogu bideari, laugarren *Hitza* abiaraziz. Irakurleei egutero berriak euskaraz eskaintzeko aukeraren aldeko apustua egin dugunok, ordea, irakasle duinak izan ditugu azken urteotan. Ez gara eremu antzuan hasi lanean, eta hitzez ongi landutako eremu horretan batzuek erakutsi diguten kalitatea eta profesionaltasuna uztartuz egin nahi dugu aurrera.

Beharbada bat baino gehiago harritu egingo da kritikarik zorrotzena egia dela esaten baldin badugu, baina hedabide gehiegik ezkutatzen dutena agerraraztea eta azken batean herritarrei hitza ematea da, antza, askori sumagarri egiten zaiena. Euskadi Literatura Sarien banaketan hizlari elebakar bakarrak euskararen intolerantzia salatze sinesgarritasunik ez duen bezala, ordea, euskarazko egutero prentsaren bidean, orain artean eskua zabalik izan ez dutenek dute pluraltasuna ezbaian jartzeko sinesgarritasun ahulena. *Hitza* herritar eta alde guztiei emateko ahaleginak eta gaitasunak erakusten du, beti, pluraltasunaren neurria. Eta ahalegin horretan egutero euskal prentsa zein baino pluralagoa den galdetzen dugunean, badakigu zer esaten dugun. Inork ez du oraindik eredu pluralagorik erakutsi. Erantzunik gabe geratu da galdera.

Ildo horretan aurrera segitzea, irakurle guztien zerbitzura egotea, eta egutero kalitatea eskaintzea besterik ez dugu, beraz, egin beharreko lana duin egiteko. Urola-Kostako hamaika herrietan, Euskal Herriko beste hainbat eta hainbat herritan bezala, orain arte ez genuen geure udalerrietako berriak geure hizkuntzan jasotzeko aukerarik. *Hitza* sortu behar izan da horretarako, eta harri-garria da zein mesfidati begiratzen dioten batzuk egutero berriari, ibilbide frankista nabarmena



DANI BLANCO

izan duen egutero erdalduna eta errotua etxekoa balitz bezala irakurtzen duten bitartean. Hari ez zaio pluraltasunik eskatzen. Haren pluraltasun eza, ezaguna eta nabarmena da. Haren tolerantzia falta, onartu egingo da. Eta, hala ere, abertzalerik abertzaleenak ere etxeko sukaldean du egutero.

Ez da erraza urteetan mamituriko ohiturak aldatzea irakurleei. Horregatik, albisteak beste inork baino lehenago eta hobeto jorratzea da gure erronka. Azken batean, egutero herritarren zerbitzura dagoen kalitatezko eguteroa egitea. Beste inork baino profesionalagoak izan behar dugu. Ez dugu nahi gurea euskaraz delako soilik hartzen duen irakurleerik. Gurea beste inoren baino duinagoa delako bildu nahi ditugu irakurleak. Beste inork baino hurbilago egon nahi dugu haiengandik. Beste inork baino hurbilago egon behar dugu, ezinbestean. Azken batean, orduan soilik lortuko dugu herritar guztiek gustura irakurtzea, eta euskara kalitatearekin lotzea, eta

Orain arte ez genuen geure udalerrietako berriak geure hizkuntzan jasotzeko aukerarik. *Hitza* sortu behar izan da horretarako, eta harri-garria da zein mesfidati begiratzen dioten batzuk egutero berriari, ibilbide frankista nabarmena izan duen egutero erdalduna eta errotua etxekoa balitz bezala irakurtzen duten bitartean. Hari ez zaio pluraltasunik eskatzen

ez militantzia hutsarekin. Horrela soilik lortuko dugu *Hitza* gure herrietako plaza handiena izatea eta, bidenabar, euskarari ekarpena egitea.

Argi dugu zein den bidea. Argi dugu zein diren bide-lagunak. Eta argi dugu zein diren irakasleak ere. Esan dugu lehenago: ez gara eremu antzuan ari lanean. Hau bezalako euskarazko aldizkariak, azken urteotan loratu diren herri-aldizkariak, euskarazko egutero prentsa, eta azken hilabetetan bidea zabaltzen ari diren *Hitza* berriak ditugu eredu. Pintzela hartu eta egutero marraztu nahi dugu egia, dituen kolore eta ñabardura guztiekin. Badakigu arte zaila dela. Baina aukera daukagu ikasteko. Ikasiko dugu. Zuen laguntzarekin! ■

Koldo Aldalur

KAZETARIA

Pilota, kirol nazionala

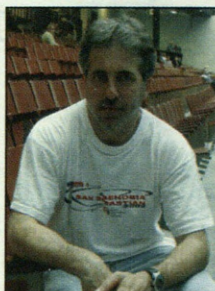
Nazionala? Orain hurrena jendea hainbeste izutzen duen kale inkesta horietako batean galdetu omen zuten, horrela tonto plantan, Euskal Herria nolako den, eta erantzun zuten gehienek ustez, menditsu, berdea eta umela omen da. Ez dakit non egin zuten galdera hura, baina seguruenik ez Erriberri inguruan edo Bastidan.

Pilota kontuan antzeko zerbaiz gertatzen ari da azken aste hauetan. Ia inork ez daki Iparraldean pilotari profesionalak -'endepandak' deituak-, lau hilabeterako kalera bidali dituztela. Haiek Frantziako Pilota Federazioarekin desadostasun handiak dituzte, eta Xapelgoan parte hartzeari uko egin berri diote. Diziiplina Batzordearen bidez, Federazioak datozen lau hilabeteetan, ez txapelketa ofizialetan, ez gainontzeko partidatan, parte hartzerik ez dutela adierazi die. Praka zuriak armairuan uzteko, alegia.

Egoera honen aurrean, oraingoz bederen, pilotariak bat eginik daude, eta helegitea aurkeztuz kontra egingo diote, Federazioa hain gustura eta pilotariak hain haserre utzi dituen Diziiplina Batzordearen erabakia.

Pilotariak zer eskatzen duten azaltzea ez da oso zaila. Urtean zehar jokatzeko dituzten partiden arabera hainbat puntu jasotzen dituzte, eta, pilotutako puntu kopuruaren arabera elite mailan jarraitzeko eskubidea dute edo maila galdu beharrean izango dira. Eta, jakina, ez datoz bat pilotariaren maila neurteko modu honekin.

Eta jakina, nioen, binaka jokatzeko dituztelako ia neurketa denak, lesio malapartatu batek hilabete luzeetan eduki dezakeelako pilotaria jokatu gabe, eta ondorioz punturik lortu gabe, ondo joka daitekeela baina garaipenik erdietsi ez...



INIGO AZKONA

Buruan sartzen al zaizue Hegoaldeko profesional mailako esku pilota enpresek baremo bera erabiliko balute zer gertatuko litzatekeen? Ba, audientzia altuenak lortu arazten eta pilotalekuak betetzen dituzten hainbat pilotari estelarretatik kanpo geratuko liratekeela eta izen handirik ez duten beste hainbatek, partida irabazle amorratuak, haien lekua beteko luketela kan txan. Dauden diru interesak ezagututa fikzioaz ari naizela pentsatuta zaudete seguruenik. Arrazoi duzue; hori ez dugu guk ikusiko.

Beraz, hemeretzi pilotari onentsuenak geldirik, eta tradizio handiko pilotalekuak mutu. Nora joango dira pilotazaleak urteetako ohitura apurtuta peria ostean Garaziko Garat ixten badiete? Eta ostegunero Baionako Saint Andre trinketea bildu ohi direnak? Zigorak bi-binako eta buruz-buruko xapelgoak harrapatzen ditu. Eta kirolarien duintasuna, eta ilusioa, eta ikusleen pazientzia... eta abar.

Hasieran aipaturiko inkestari borondate onenarekin erantzun zieten gehienek gure herriak mahastietan hordituta dituen lautada lehorrak eta nabarrak direnik ere ez zuten gogoratu. Hegoaldeko pilotazale gehienek aztarnarik ere ez dute Bidasoaz harat gertatzen ari denaz. Badute finalerako bidean den txapelketa, eta gainontzekoa hutsala da.

Nazionala omen da esku pilota. Kirol nazionala gainera, baina elkarren berri askorik ez dugu. Hainbat komunikabidek afera honen aurrean izandako isiltasuna ikusita galanta da isiltasuna ikustea, uste dut kale gorrian utzi dituzten pilotariak gorriak ez ezik moreak eta beltzak ere ikusiko dituztela beraien bakardadean.

Biriaturkoak baino kalte handigoa egin ohi dio gure kulturari jakin nahi ezaren mugak. Partida galtzen ari gara, baina sakea guk dugu. Pilota da lekuko. ■

«
Nazionala
omen da
esku pilota.
Kirol
nazionala
gainera,
baina
elkarren
berri
askorik ez
dugu
»

HUMUS ABONO EKOLOGIKOA

EZ KUTSATU ZURE LURRA!

Ongarritu zure lore, fruta zuhaitzak, baratza, landak eta abar ongarririk onenarekin: HUMUS MENDIOLA ongari ekologikoarekin eta konturatuko zara zure frutaren zaporeaz eta baita zure lore eta baratzen edertasunaz.

ESKATU ZURE LORA DENDAN

Banatzaille ofizialak:

- Ceramicas Larrinoa • ☎945 30 08 78
- SAKE • ☎94 6225393



MENDIOLA

HUMUS MENDIOLA
Ettxeko Baserria, Mendiola auzoa 1
48220 ABADIÑO
Tf. 94 6812003
Fax: 94 6812003

Hauteskundeetatik haratago: etengabeko prozesua

Hauteskundeen zurrumbiloan sartuta gaude azken bolada honetan, Iparraldean eta Hegoaldean. Erakunde desberdinak osatzeko hauteskundeak iritsi dira. Eta laster Europakoak. Autonomikoak ere begi-bistan. Hauteskunde kate luzeak ez du batere errazten gogoeta sakonerako derrigorrezkoa den lasaitasun aldi zabala izatea, era guztietako lasaitasuna, jakina. Hauteskundeen inertziak gauzka harrapatuta abertzaleok, batetik atera eta hurrengo dugu helburu. Baina gogoetaldi hori arrainek ur ibilia beste behar dugu, gure burujabetza nahi eta beharra kristalezko arrain-ontzi batean, eta lagundutako oxigenoaz, amaituko ez bada, behinik behin.

Gogoeta gaurko egoeraz, diagnosiaz. Gogoeta ditugun helburuez, burujabetzaz, eta horra eramango gaituen bidea egiteko moduz, hau da, helbideez. Gogoeta bai, baina konpartitua. Azken batez, filosofo eza-gun harena gogoan, sinplea dena faltsua da, eta konplexua dena erabiltzezina. Eta abertzaleon kasuan sinplea eta konplexua segituan nahasten dira abertzaletasunaren eragile diferente bi mahai baten inguruan batzen diren apurretan; horretaz gogoeta. Prozesu politikoaren nondik norakoak aletzeko gogoeta, zuhaitzak eta basoak desberdintzekoa. Gogoeta konpartitua ez da une jakin batekoa, prozesu bat da. Pentsatzen nago ni abertzaleok politika asko egiten dugula, nork bere parrokian, baina gogoeta konpartitu gutxi. Ibai asko eta zubi gutxi ditugu.

Hortaz, ez da harritzekoa, hauteskundeen atarian zerrenden dantza ohikoa izatea gurean. "Zenbat buru hainbat aburu" leloa abertzaleontzat pentsatua dela dirudi; are gehiago, buruak baino aburu gehiago direla esango nuke; parrokia gehiago santuak baino. Ikustea besterik ez dago egunotako zerrenda-panorama Euskal Herrian zabala; botikan bezala dago hor, legeaz aurkeztu ezin direnak barne. Nire pentsaeraz Bergarako Proposamena egokia da, gaurko baino gehiago bihar, azken batez, ur handitako ibai zabaletako zubigintza ez da egun batetik bestera sortzen. Zubigintza bera prozesua da, eta hauteskundeak unean unekoak. Gainera, alderdikeria



INIGO AZKONA

hain da nagusi alderdi abertzaleetan! Aspaldian galdu nuen nik, inoiz izana banuen behintzat, alderdienganako itxaropena; iraganaren inertziak jota daude. Estructura zurruegiak dira alderdiak, zaharrak edo berriak, burujabetza-prozesu batek sinplea eta konplexua etengabea kudeatzeko derrigor behar duen malgutasunerako. Zeiharreko ekimen malguak behar dira zutikako estructura zurruegi zeharkatzeko modukoak.

Hortaz, Nazio Eztabaida Gunea da zeiharreko ekimen horien ispilu nagusia gaurko, eremu politikoan behinik behin. Hauteskunde-aldian elkarri luzatutako salaketen garai honetan, isilean baina ez ezkutuan, ari da lanean Gunea, epe motzeko botoari begira egon gabe, Euskal Herriko diagnosia egiten lehen eta, horren ondorioz, proposamenak lantzen orain. Gunea prozesua da. Askok aniztasunaren beharra ahotik ahora darabilten honetan zer pluralago jende asko eta askotarikoa, aldeak alde eta komuna komun, hitzen inguruan biltzen dituen Gunea baino? Alderdia ez izateak lausotu dezake saiakera, baina horrek berorrek zabaldu behar dizkio aterik handienak gerora begira.

Nolabaiteko pentsaera bakarra joan da nagusituz abertzaleen munduan, ezkerrean zein eskuinean, nork berea. Baina diskurtsoetako urtetako sinplekeriak edukiz betetzera, eta konplexua dena aletzera jo du Guneak,



beharrezkoa zen hiztegigintza propioa sortze aldera, hitzak hutsak utzi ez ditzagun, gatazkaren eta herrigintzaren inguruan denon ahotan etengabe diren ohiko hitzak behintzat. Zubigintzan ere ari da Gunea, ikuspegi, lehentasun eta sentimendu desberdinen artekoa. Isilean, baina ez ezkutuan, uztargintzan.

Euskal Herria aintzakotzat hartzen dutenen arteko batasun beharrezkoa aipatzen da proposamenetan, eta, hori kolokan jarri dezakeen jarduera oro ekidin beharko litzatekeela ere. Tira, erakunde armatuak idatzi berria du:



Aspaldian galdu nuen nik, inoiz
izana banuen behintzat, alderdienganako
itxaropena; iraganaren inertziak jota
daude. Estructura zurrunegiak dira
alderdiak, zaharrak edo berriak,
burujabetza-prozesu batek sinplea eta
konplexua etengabea kudeatzeko
derrigor behar duen malgutasunerako



"Borroka armatua euskal herritarrek modu antolatuan eta denboran zehar mantendu duten borroka mota eraginkor eta zorrotzena da". Tira, beste batzuek Madrilgo jesarlekuak betetzea beharrezko ikusten dute eraginkortasunaren izenean ere. Beraz, badu lana aurreantzean ere Guneak lexikoa gizentzen. "Nazio Eraikuntza gizarte prozesua da", bai horixe; horrexegatik da txalotzekoa orain gutxi, eta hauteskundearen inguruan, Donostian esaterako "politikagintzan arduratuak baina eragile zuzenak" ez diren pertsona batzuek "bigarren trantsizioaren beharra" aldarrikatu izana.

Pragmatismoa da sarritan batak erabiltzen duen hitza besteak langa oso goian jarri nahi duela adierazteko. Pragmatiko jokatu behar omen dugu, hau da, gaur eta hemen posible denaren eremuan. Baina zeinek egiten du ezinaren aldeko apustua? Kontua zera da: gaurko egoeratik abiatuta lekuan leku eta unea une ahalik eta urrats eraginkorrenak emateko gaitasuna izatea, eta horretarako etengabeko gogoea konpartitua derrigorrean behar dugu. Eta izan gaitezen pragmatiko behingoz, abertzale guztion artean ezina bada hori, egin dezagun prest gaudenon artean, haserretzen dena haserretzen dela ere. Prozesua da bidea. ■

TXANDAN
Itxaro Borda

Ciao Marco!



Bazter orotarik krokodilo marrakak aditzen dituk Marco. Joan haiz hi ere beste hainbat txapeldun mediatikoren ildotik, zangoak aitzinean, droga ugarik suntsiturik, jendearen hauts eta errauts destinoaren bila. Gazteegi? Baliteke, baina legendan sartzeko hobe James Deanek zioenez, gazterik hiltzea. Segur nauk bizikletan hasiz geroztik herioaren itzala susmatzen huela, bakardade larrikorarenarekin nahasten huen arren han, demagun, Ventoux mendi idor eta biluziaren kaskoan.

Marco ez nauk garbi eta suharrenetarik: kirolak, kultura krea-zioaren antzera, batez ere goi-mailakoak, jende arruntak ematearen beharrik ez duen energia galdatzen dik, hiltzeraino. Ez duk gaztigurik gabeko ametsik nehoiz ekoitzi. Eta kide arruntak noiztenka dela sentitzeko ohizko mugaz harago doanaren sakrifizioa eskatzen dik; arkangelurik ez duk kide arruntaren pizti-goseak Abrahamen semea eroan dezan ekiditeko.

Irudi likek Marco gure eguneroko trahitze txikiak, gezurrak, nagusi eta handi nahiak hirea bezalako ezusteko (hipokritak gaituk) eta aldi berdinean iragarritako (hematokritoak ere bai) herioek ordaintzen dituztela.

Diskurtso etikoaren mamia kolpatzen duen ETaren heren-laurden-erdiko menia murriz hau ez duk ikusiko: Ciao Marco! ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Mariano Rajoy



Baten tanpoiz izenarekin ez-sinaturiko eskutitza iritsi da gureru. Osorik irakurri ez dudana testu desbideratu batez bere aldeko bozka galdetzen dit. Eta niri bezala, etxeko gainerakoei. Ez du parera jo ezertan. Ez daki ez nori ez nora igorri duen eskaera. Emigrantetzat gauzka. Gure ogibidearen xerka Espainia abandonatu behar izan genuenak baikenen jo baikaitu, etxetik inoiz aldendu gabeak. Argi dago, kasu honetan behintzat, bestela hain zuzenki gauzatzen duten ministerioen arteko datu baseen informazio trukaketarik ez dutela egin. Ze, horretarako propio dituzten aplikazio informatikoak erabili izan balitu, maleta egin gabe, nagusiari abisatu gabe lana utzita eta pasaporterik eskatzeke auzoz aldatu ginela jakinen zuen. Emigranteekin alderatuta, gu ez ginen joan, alde egin baizik. Ez genuen inongo trenik hartu, gurea oinez egiteko moduko osteratxoak zen. Eta zerbaitetan baginen antzerakoak, patriketako zuloan izango zen soilki, gerora lanak emango zizkigun horrek. Batzuei eta besteei. Gu, espainolak izan nahi ez genuelako behartu gintuztela orduan, eta egun ere bere horretan gaudela. Eta ez dezala gurekin sosik xahutu posta internazionalen, nahikoa badugula gure auzo hauek etxe bilakatzen. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Kaka esplikatzen

Politikoek ikaragarri maite ditek beren lepoa. Baina lepoa galtzeko arriskurik balute ere, saiatu egin behar litekeek hitz egiten, konponbideak eskaintzen", Zintzozuri sakristauak.

– "Hobe isilik. Konpon dezatela berek, berek egunero izorratzen dutena!", Betigainetik irakasleak.

– "Trantsizio garaian izan den esperimentu politikorik onena, katalanen hirukoa, izorratuko zigutek batzuek eta besteek", Ezkerramets irakasleak.

– "Politika akordioen artea da, bestela ez da ezer", Askodaki politologoak.

– "Demokrazia balego, benetako demokrazia alegia, herri batek ez luke beste bat zapalduko", Betiamets artistak.

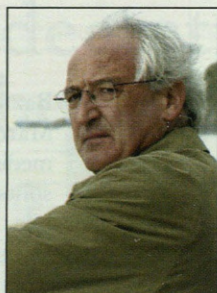
– "Nahi duzuen guztia, baina ni, Barrutiarekin: 'No se hizo para los asnos ezti-makatz dultzea', Tontokara intelektualak.

Kontua da berrogei urte luze daramatzagula horrela eta, martxa honetan, beste berrogei egingo ditugula kakaren gupil zoroari eragiten. Kontua da ni ez naizela (eta pentsatzen dut irakurleei gauza bera gertatuko zaiela) horko esaldi bakarrekin identifikatzen, bat baino gehiagotan ikusten dudala, gutxiago batzuetan eta gehiago bestetzetan, neure burua. Betigainetik irakaslearena da nire egiten ez dudana bakarra.

Josafateko zelaia

"Nazio guztiak bilduko ditut eta Josafateko zelaia jaitsaraziko; auzia izango dut bertan haien aurka; (...) jendetzak eta jendetzak Epai-zelaian, gainean baita Jaunaren eguna, Epai zelaian...".

Iritsi berri eta Joel profetaren hitzak gogoa, sekulako izua sentitu nuen jendetzak eta jendetzak ikustean. Gero, ordea, jakin-minak kuraiatu ninduen, eta, bultza honi eta desenkusa hari, ikuskizunerako talaia egoki baten bila hasi nintzen. Denbora luzea daramat horrela, eta oraindik ez dakit norabide ego-



ALBERTO ELORRIAGA

«
Poliziak,
definizioz,
ustelkeria hurbil du,
ustelkeriaren
estoldetan
dauzka
bulegoak
»

kian noan, non dagoen hizlarien oholtza, ez dakit oholtza dagoenik ere. Eta, okerre, jende guztia dabilela ni bezala, mitina noiz eta non hasiko den galdetza.

Hauteskundeak

Apain-apain jantzi eta demokraziaren ospakizun sakratua bete beharko dugu laster (zer nolako kemenez sinesten genuen garai ez hain urrutikoetan botoa emateko eskubideak duindu egiten gintuela!). Aspaldian, ordea, erremedio handirik ez duten gauzen aurreko etsipen halako batez joaten gara (joaten naiz ni, behintzat) botoa ematera.

Voltairek dio bere testu zorrotz bezain zirikatzaile horietako batean: "Landareek eta harriek hitz egiten zekiten garaian, arbolek beren erregea hautatzea erabaki zuten. Olibondoak ez zuen bere olio utzi nahi izan, pikondoak ere ez pikorik, mahastiak ere ez mahatsik, eta halaxe gainerako arbolek. Kardabera, ez baitu ezertarako balio, izendatu zuten errege, arantzak baititu, eta mina egin baitezake".

Hauteskunde igandean botoa patrika batean eta Voltaireren liburua bestean joango naiz demokraziaren ospakizun sakratuaren erritua betetzera. Kandela bat zeruari eta beste bat inferuari. Badaezpada ere.

Egunkaria

Egunkaria itxi zuten egunaren urteurrena.

Egunkaria auzian beste hiru inputatu.

Sekulako hotza kanpoan.

Hotzaren kontrako antidotoak: elkar animatzeko premia Martin Ugalde Kultur Parkeko ekitaldi jendetsuan. Urola-Kostako *Hitza*, kalean.

Lazarraga

Hegoaldeko testu zaharrenaren berri eman digute. Eskuizkribuaren aurkikundeak, itxura guztien arabera, sekulako garrantzia du. Egin



irudiak:
Antton Olariaga

zaizkion iruzkin gehien-gehienak, ordea, linguistikoak dira; hizkuntzalariek egin dituzte lehen hurbilketak; ukatu ezina da dialektologian izango duen eragina... Aipatu zuten, halaber, ekarri oso inportantea izango dela literaturaren historiarentzat ere: idazlearen izaera zibil burgesa; gai askoren garaiko usadio literarioen usaina; testuaren datak gure literaturaren historiari eman diezaiokeen ikuspegi berria... Hala bedi: ez dakiola gerta Lazarragari Oihenarti-eta gertatu zaiena: hainbat azterketa filologikok autoreon testuen gozamen literarioa trabatu eta eragotzi dute, oso bakanetan suspertu eta indartu.

Aldi berean, otsaileko *Berria* batek gerra aurreko idazle interesgarri baten albiste ekarri zigun. Gurutz Sarasola zuen izena, "Lotsati" goitizena. Bere garaikideek ez bezalako poesia egiten zuela ematen du irakurri ahal izan ditugun poemen arabera. Bere buruaz beste egin zuen hogeita bat urterekin... Nago "Lotsati"ren poemek eta bizitzak ere ekarria, ez dakit garrantzitsua baina bai polita, egingo diotela euskal literaturari. Zergatik ez zigun garai hartako inork Gurutz Sarasolaz hitz egin? Gaztea eta ezezaguna zelako? Ibilbide kanonikoetatik aparte zebilelako? Neure buruari galdetzen diot: ez ote du bazterketarekin zerikusirik bere buruaz beste egin izanak?

Tortura

Alienazio modu bat da injustiziaren aurrean beste alde batera begiratzea. Nik neure duintasunaz beste egitea, alegia.

Poliziak, definizioz, ustelkeria hurbil du, ustelkeriaren estoldetan dauzka bulegoak. Eta hainbat sendagileri oinazearekin gertatzen zaiena gertatzen zaio poliziarri ere, hemengo izan zein lurralde demokratenean bete bere lana: borondate one-nekoak ere sentiberatasun-ezaren txertoak hartzen ditu, ahuldadea baita poliziak sekula erakuts ez dezakeen pitzadura. Halatan, sendagileak oinazearekiko sentiberatasuna galtzeko arriskua duen bezala, poliziarri ere gauza bertsua gertatzen zaio ustel-kiratsarekiko. Eta polizia torturatzeraino kutsatzen bada, orduan zipriztinek bere gainetik dauden agintariak zipriztintzen ditu. Eta agintariak zipriztintzen dituelarik, haiek hautatu genituenok ere zikinduta gelditzen gara, eta, hala, gizarte osoa kirasten da.

Karl Rotluff-en *Asmakaitza* izeneko eleberririk badu eszena hunkigarri bat: kontzentrazio eremu batean bizi izandako emakume batek

bere zaindari ohia ezagutzen du handik urte batzuetara. Emakumeak sua eskatzen dio. Zaindari ohiak metxeroaren sua piztu orduko ezagutu ditu emakumearen begi hondoratuak. Desenkusaka hasten da zaindari ohia. Baldar. Emakumeak jarduna eteten dio:

– Errukarria! Zer izango ote zinen ezagutu ez baninduzul

Nago, ordea, torturatuek guri begiratzen digutela erantzun bat eskatuz. Gurekin ari direla esaten dutenean:

– Errukarriak ezagutzen ez gaituztenak!

Pedro Bello

Sebastian Mendiburuk kontatzen digunez, Jaungoikoa galtzeko bidean aurkitzen zen neska batena zen "aldi honetan" San Frantzisko Xabierrek estali behar zuen diru premia. Hartan laguntzeko, "bazekien San Frantzisko Xabierrek zein handia zen Pedro Belloren urrikaltza eta aldi honetan harengana joan eta eskatu zion egin ohi zituen lanetatik baterako diru zati on bat, baina zenbatekorik agertu gabe".



Hainbat azterketa filologikok

testuen gozamen literarioa trabatu

eta eragotzi dute,

oso bakanetan suspertu eta indartu



Pedro Bellok, diruaren kutxako giltza ezkutalekutik atera, eta eskura eman zion Xabierreko Frantziskori, esanez zabal zezala diruaren kutxa, eta har zezala nahi zuen guztia.

Xabierrekoak hirurehun dukat hartu zituen, "zeren horiek ziren aldi hartako neskatxaren beharrak eskatzen zituenak". Gero, giltza itzuli zion Pedro Bellori, eta zenbat diru hartu zuen esan.

– "Zer? –esan zion Pedro Bellok–. Miseria hori baizik ez? Kutxan bazeuden hogeita hamar mila dukat! (...) Hurrengo aldian laburtasun horrelakoetan ez da zertan ibili!"

Dotorezia horrek "laburtasun horrelakoetan ez da zertan ibili!" esateko gai den Pedro Bello bezalako bat gure gizartean agertuko balitz, erotuta dagoela edo inauteriak direla esango genuke. ■



berria

Urte buru on

Maixan Mercapide

“(…) Euskal Herriatik kanpo, *Egunkaria*-ren hesteak ez du oraino salaketa dinamika sortu. Gure herri-
tik Europara eramane txosten batzuetan ere, *Egunkaria*-ren aipamenik ez da egiten. Nola egin daiteke holako hutsa hizkuntz eskubideen defendatzaile delarik? Politikari txarrak maila horretako bidegabekeriak salatzen ez dituztenak. Zaila zait sinestea euskarari eta giza eskubideei atxikia den gizon edo emazteek duela urte bat eta iragan urrian gertatu erasoak ahanzteak.

Funtsezko arazoak osoak gelditzen dira, urteurrena alai izanik ere. Euskaldunen eskubideak zalantzan orain arte bezala eta euskarazko egunkaria bizirik badago ere, orain arte bezala mehatxupean, kultura ingurumen osoa eta euskal nortasunaren zaindariak bezalaxe. Legezko bortizkeria ez dago bukatua.

Nazio Batuen Erakundea (NBE), giza eskubideen zaindari ospetsua,

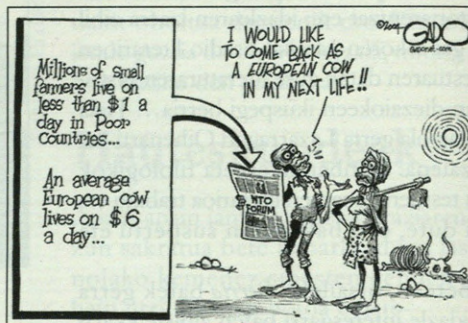
duela mende erdi bat sortu zen, eta aitzinamendu nabarmenik ez da oraino agertzen. Eskubideen aldeko borroka beti utopiarren eremuan, hanhemenka aitzinatzen edo gibelatzen direlarik. Erresuma bakoitza bere lurlean nagusi, edozein eskubide urraketak izanik ere. Agian Euskal Herriko lurrak petrolioz hanturik izan baziren, askatasunaren zaindari den delako Bush bat etorriko zen gure salbatzera”.

NABARRA Sotana laranja

Juan Cruz Lakasta

“(…) Ez dut Eliza katolikoa behar bezala ezagutzen. Eta hobe da behar bezala ezagutzen ez denaz gomendiorik ez ematea. Argi dago iraultza sexuala genero indarkeriarekin lotu duten apezpikuek ez dakitela tutik ere ez iraultza sexualaz, ezta genero indarkeriaz ere. Hobe lukete halakoetan muturrik ez sartzea. Ez halakoetan, ez antisorgailuetan, ez dibortzioan, ez abortuan... Zorionez, gero eta eragin urriagoa dute”.

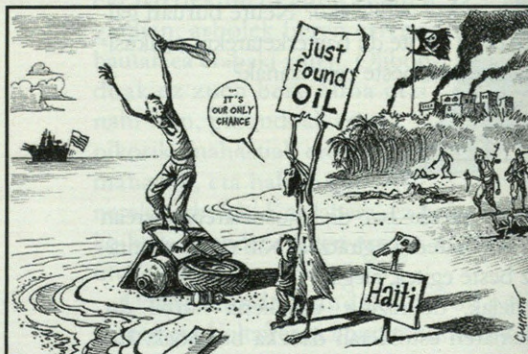
◆ Godfrey Mwampembwa, Keniako *The Daily Nation* egunkarian.



-Ezkerreko kutxan.: Herrialde behartsuetan milioika baserritar eguneko dolar bat baino gutxiagorekin bizi da... Europar behien batz bestekoa 6 dolarretakoa da...

-Gizonezkoa: Nire hurrengo bizitzan europar behi bat izan nahi nuke.

◆ Patrick Chappatte, Suitzako *Le Temps* egunkarian.



-Kartela: Petroleoa aurkitu berria.

-Emakumea: ... Gure aukera bakarra da.



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:



kutxa

gizarte ekintza

Liburuak

Arte eta arkitekturaren
historia
gaurkotua

❑ *Ezpalak*

❑ *Argitalpenak*

❑ *Ikuskizunen agenda*

❑ *Denbora-pasak*

❑ *Ihesi*

❑ *Makina bat kontu*

Elikadura

Jaki funtzionalak
modan: ezaugarriak
eta onurak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Sormenarentzako gunea

Asvinenea
arte eszenikoen
laborategia



Adunan (Gipuzkoa) *antzerki fabrika* bat egiten ari zirela esan ziguten duela hilabete batzuk. Izen horren azpian zer ote zegoen jakiteko, onartu genuen Asvineneako kideei bisita egiteko gonbita –izen horrexekin bataiatu dute Adunako Zubitxiki industrigunean dagoen pabiloi xarmangarria–. Txundituta geratu gara

hamazazpi lagunek egin duten lanarekin: arte eszenikoen laborategi eta sustapen gunea sortu dute. Agertokia, txotxongilo tailerra, argiztapen eta soinuarentzako txokoa, bulegoak... oparo hornitu dute 230 metro koadroko eraikina. Agertoki bat izateko grina asetuta, sormen lanari leku egiten ari dira orain.

Asvineneea amestutako agertokia

KATIXA GARATE

Argazkiak: Imanol Otegi / Argazki Press

AGERTOKI BAT nahi genuelako sortu dugu Asvineneea, arrazoi sinple horrexegatik”, erantzun digu Adunan zabaldu duten arte eszenikoaren sustapenerako laborategiko kide eta sortzaileetako Carlos Lópezek, halako proiektu bat abiatzeko arrazoiez galdetuta. Lópezekin batera, Asvinenean harrera egin diguten Leti Aristik, Idoia Sánchezek eta Anjel Andoñok orain artean arte eszenikoetan jarduteko izan dituzten arazoak aipatu dizkigute: kultur etxeetan entseatzeko aretoaren bat lortu izan dute, baina Asvineneako kide gehienek beste lan batzuetatik ateratzen dutenez bizimodua, arratsaldeko zazpietatik aurrera biltzeko aukera zuten soilik eta kultur etxeak ez dira berandu arte zabalik egoten; ikuskizunak agertoki bat zapaldu gabe prestatu behar izan dituzte askotan; kultur entseguetarako aretoak itxita izaten dira aste-buruetan... Horiek horrela, Donostia eta Tolosa inguruko hainbat antzezle, clown, musikari, ipuin kontalari eta titiritero soluziobide baten bila hasi ziren, baita aurkitu ere.

Hamazazpi pertsonen lan, esfortzu, diru eta ilusioak batuta, arte eszenikoak landu, ikertu eta zabaltzeko elkarte pribatua osatu dute eta euren ametsetak jokalekua ere paratu dute, Adunako Zubitxiki industrialdean. Iazko martxotik abendura bitartean sagardotegi behar zuen pabiloia atontzen aritu dira. Haiek egokitu dituzte lurra, sabaia, eszenatokia, txotxongiloak egiteko tailerra, ikus-entzunezkoentzako txokoa... Eta abendutik hona eurek sortutako lanak jendaurrean erakusten ari dira. Hilean hiruzpalau emanaldi egin dituzte; haurrei zuzenduak batzuk, helduentzakoak beste batzuk eta arte eszenikoetan dabilzantentzat bestetzuk.

Denetarik izaten da ikuskizun horietan: argi beltzarekin eginda-

Asvinetik dator

K. a. IV. mendeko Mahabharata poema hinduan du jatorria
Asvin pertsonaiak eta bikiek osatzen dute:
Nakulak -edertasun fisikoa irudikatzen du- eta Shadevak -edertasun intelektuala-.
Carlos López
Asvineneako kidearen alabak ere hala du izena eta hortik dator Asvineneea.



ko piezak, ipuin kontalariak, antzerki monologoak, clown saioak, musika zuzenean... Orain arte egindako lana jendaurrean probatzen ari dira eta zerbait sendoa lortzen dutenean Asvineneatik kanpo zabaltzeko asmoa dute.

Magia eta ilusioa

Asvineneara sartutakoan, eraikinak bisitaria liluratzen du. Txotxongiloak daude nonahi, sabaitik zintzilik nahiz euren fabrikatxoan -txotxongilo tailerrean- pilatuta. Mural ederrak ipuin baten jokaleku bihurtu dute espazioa. Agertokiaz eta arrain-ontzi itxurako ikus-entzunezkoen eremuaz gain, hitz-aspertuan aritzeko txokoa dago, besaulkiz hornitua; goiko solairuan bulegoak daude. Hara ailegatutakoan bada arreta ematen duen beste zerbait: Asvineneako kideek duten ilusioa. Ilusioa arnasten da bertan. Lana egiteko gogo biziz daude eta beste pertsonekin elkartrukeak egin nahi dituzte, euren lana zein besteena aberasteko. Kideen arteko harreman berezia izan du hizpide Anjel Andoñok: “Halako lotura





bat sortzen ez bada, gauzak ez dira aurrera ateratzen. Harreman horrek asebate nau gehien”.

Carlos Lópezek elkarte gastronomikoen bidea hartzen du eredu: “Euskal Herrian ezer garatu bada elkarteak dira. Elkarte gastronomiko pila dago eta munduko sukaldaritzarik onenetakoa dugu. Jendeak sukaldatu egiten du eta horrek badu zerikusia. Elkartzeko joera hori baliatuta, arte eszenikoen elkarteak, poetenak, pinturakoak... sor daitezke. Eta horrekin egiten diren gauzen maila eta kalitatea handia izatea probokatzen duzu”.

Bileretatik emanaldietara

Bakoitzak duen aisialdiaren arabera, modu batera edo bestera hartzen du parte Asvinenean. Batzuek ia egun osoa ematen dute erai-kinean eta beste batzuk astean bizpahirutan biltzen dira entseguak nahiz bilerak egiteko.

Aurrera begira proiektu ugari dute: hainbat ikastaro jarriko dituzte martxan (gorputz adierazpena, txotxongiloak nola manciatu, clown...); film labur bat egiten ari dira animazioa txotxongiloekin uztartuta; eskoletan eskaintzeko haur ikuskizun bat ari dira prestatzen; haurrentzako txotxongilo tailerrak egin nahi dituzte pabiloian...

Sustapen plataforma

Asvineneak jorratu nahi duen beste alor bat promozioarena da. Elkarteko kide sortzaileen nahiz bestelako lanak sustatu



Kide izateko zer egin

Hamazazpi kideek sortu dute Asvinenea, baina proiektua irekia dago interesa duen edonorentzat. Kuota baten truke, kide berriek euren lanak Asvinenean sortu eta erakusteko aukera izango dute. Horrez gain, laborategian eskainiko diren ikastaroak prezio merkeagotan eskuratu ahal izango dituzte. 200 bazkide lortzeko helburua dute laborategiko kideek.

nahi dituzte, bai bakarkakoak bai taldekoak. Honako baldintza betetzen badute, jakina: eszenako lana izatea. Besteak beste, web orri bat prestatzen ari dira horretarako.

Momentuz ez dute diru-laguntzarik jasotzen, laguntza bat eskuratzeko elkarte gisa urtebete egon behar baita izena emanda eta haiek abenduan egin zituzten paperak. “Berez proiektua martxan jartzeko batez ere

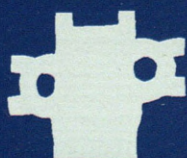


hasieran behar duzu laguntza, baina hala dago arautua”, esan digu Lópezek.

Idoia Sánchezen hitzetan, orain arte jendearen harrera oso ona izan da, jendea txundituta geratzen da lekua ikustean: “Ez du halako leku bat espero. Haurrak txintxo-txintxo egoten dira bi orduz eta hori harritzekoa da”. “Merienda ematen diegu eta horrek ere laguntzen du!”, dio irribarretsu Leti Aristik.

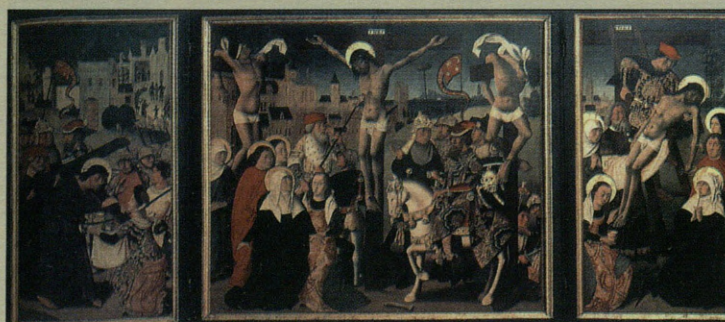
Asvinenea izeneko ametsa abiatu da. Orain betetzea besterik ez da falta: “Eraikina badugu, asmoa orain ahal den ordu gutxietan okupatzea da”, dio Lópezek. Horretan lagundu nahi badituzue hona hurrengo emanaldiak: martxoaren 6an haurrentzako ikuskizuna eskainiko dute, 12an helduentzako saioa eta 26an talde gonbidatuen txanda izango da. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:



kutxa

gizarte ekintza



Arte eta arkitekturaren historia gaurkotuta

BI HILABETE pasatxo dira Nerea argitaletxeak *Arte y arquitectura en el País Vasco* izeneko liburua argitaratu zuela; denbora nahikoa izan dugu, beraz, patxadaz begiratu eta irakurtzeko.

Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan, erromanikotik gaur arte sortutako artearen ibilbidea aurkeztea du helburu liburuak. Baziren zenbait urte, 80ko hamarkadatik hain zuzen, ez zela gisa honetako lanik argitaratu eta, normala denez, garai hartakoak nahikoa zaharkituta zeuden honez gero. Lehendik zegoenari ikerketa lan berriak eta egileen esperientzia gehituaz, informazioa osatu, zuzendu eta berritzea izan da argitalpen berri honen ekarpenik interesgarriena.

Erromanikotik gaur egun arte sortutako artea hiru atal nagusitan banatuta aurkituko dugu: Erdi Aroa (XI.-XV. mendeak),

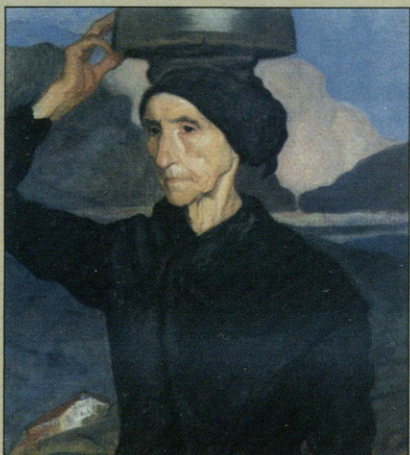
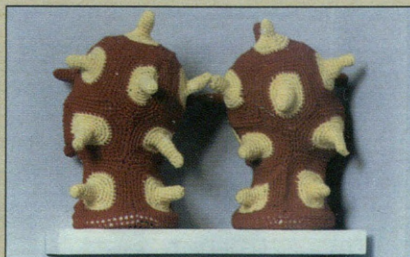
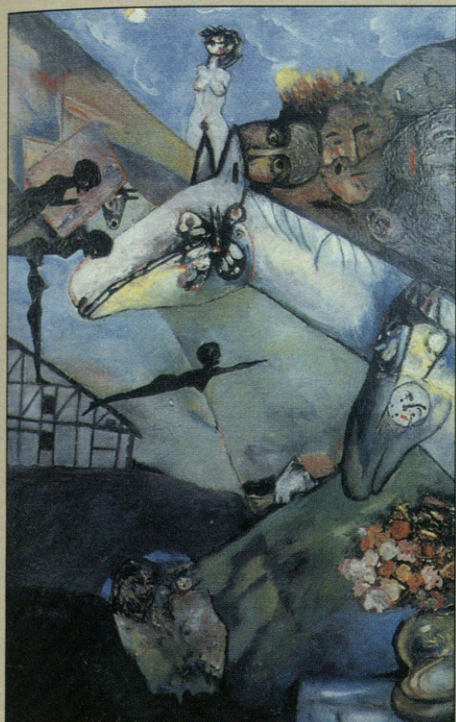
NERE LUJANBIO

Erromanikoko artea du abiapuntu eta gaur egungoa helmuga *Arte y arquitectura en el País Vasco* liburuak. 80ko hamarkadatik ez da halako lanik argitaratu eta beraz, errepaso gaurkotua egiten dio euskal arteari.

Aro Modernoa (XVI.-XVIII. mendeak) eta Aro Garaikidea (XVIII.-XX. mendeak). Garai historiko bakoitzeko espezialistak izan dira testuen egileak, EHUKo irakasleak guztiak. Espezialistak izanagatik, egileen asmoa ez da soilik adituei edo arte historiako ikasleei zuzendutako testuak egitea izan, artean interesa duen edonork erabiltzeko moduko lana osatzea baizik. Beharbada, garai bakoitza ikuspegi ezberdin batetatik abiatuta landu izanaren ondorioz, epe historikoen artean nolabaiteko haustura nabarmentzen da, loturarik eza. Baina bestalde, banaketa horrek, mesede egin dio atal bakoitzaren zehaztasun eta zorroztasun historikoari.

Erdi Aroko sekretuak argituz

Erdi Aroa lauso ilun batez estalirik egon



izan da luzaroan. Felicitas Martínez de Salinas eta Juan Jose Usabiagak, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoari dagokionean, lauso hori garbitzen saiatzeko lan gogorra egin dute. Orain arte egin izan diren ikerketa lan

gehienak, artelan edo lurralde konkretuei buruzkoak izan dira, lan solteak. Oraingoan ordea, aurrez sakabanaturik zegoen guztia batu eta osatuz, erromano eta gotikoaren ikuspegi orokor bat eskaini ahal izan digute, arlo horretan zegoen hutsune nabarmena betetz. Garai eta lurralde bakoitzeko adibide interesgarrienak aztertzen ditu liburuak, gaur arte iritsi zaigun ondarearen ikuspegi zabal bat eskainiz. Interesgarria da, besteak beste, Gasteizko Katedral Zaharreko indusketa arkeologikoek hiriko historia artistikoari egin dioten ekarpenaren aipamena, aurkikuntza berriek lehengo uste batzuk baieztatu eta beste batzuk ukatzea ahalbidetu baitute.

Emakumeak euskal artean

Nabarmena da garaiak aldatzen ari direla. Duela zenbait urte ia pentsaezina izango litzateke emakumea eta euskal artea izenburu berean uztartzea. Beharbada horixe da liburu

J. L. Zumetaren *Caballos con figuras* (1982), A. L. Alaezen *Dedos* (1993) eta M. F. Kaperotxipiren *Casera con sula* (1922).

honek eskaintzen digun berrikuntzarik aipagarriena. Nahiz eta Aro Garaikidea lantzen duen atalean soilik izan, emakumeek sortutako arteak merezitako arreta izan du, eta tamalez, hori oraindik berrikuntza bezala ikusi behar dugu. Azken urteetan, erakusketetan gero eta emakume gehiagoren lanak aurkeztu arren, lehenengo aldiz izan dute mota honetako liburu batean aipatuak izateko "ohore". Gaur egunean, arte sortuntzan emakumeek duten presentzia gero eta handiagoa ederki islatzen du liburuak eta pentsatu genezake, Aro Garaikideko atala osatzeaz arduratu diren bi irakasleak emakumeak izateak, eduki duela eraginik horretan. XIX. mende bukaeran Ascensión Martiarenarekin hasi eta gaur egunera hurbiltzen goazen heinean, gero eta ugariagoak dira emakumeen aipamenak, artean ere, beste hainbat alorretan bezala, emakumeek objektu izatetik subjektu izatera eman duten jauziaren ispilu. ■



ARRIGORRI
ITSAS PENTSIOA

zerbitzuak

- Biko logelak bainugelarekin
- Garbilekua
- Jatetxea
- Kafetegia
- Egongela
- Jolas aretoa
- Irakurgela
- Delicatessen motako denda

www.arrigorri.net

Arrigorri Itsas Pentsioa leku paregabe dago, hondartzaren gain-gainean, bertara sarbide zuzena duela. Talaia baten gisa, itsasoa aurrean eta Ondarroako portua zein Saturrango hondartza ezker-eskuin. Bamealdera so eginez, Lea-Artibaiako mendixka, erreka, baso eta herriak

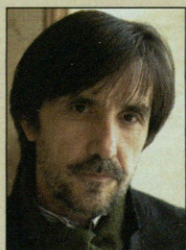
946 134 045
605 711 684

zenbat gara
elkartea

ondarro

Ezpalak

KATIXA GARATE



DANI BLANCO

Ramon Sai-zarbitoria

Galiziako Pen Clubek ematen duen Rosalia de Castro literatur saria jasoko du maiatzean. Galizieraren bizilagun diren Iberiako penintsulako lau

hizkuntzetan idazten duten lau idazlek eskuratu ohi dute sari hori.

Ximun Haranek Zuberoako herri kantuan aurreko mendean izandako ahots onenak grabatu ditu urte luzez. Biniloan argitaratuta zegoen *Club du Disque Basque* bilduma *Xibero*ko *Kantuak* izenarekin plazaratu du orain Elkarrek.

Oihulari Klown *Divinas* antzezlanaren estreinatu berri du. Jesukristok, Ama birjinak eta Maria Magdalenak euren arazoei aurre egin eta terapiara jotzen dute obra komikoan.

Asier Serranori atzera bota dizkiote maiatzean Madrilén, Bartzelonan eta Cadizen eman behar zituen zazpi kontzertu. Ez da mehatxurik izan, bere lanen letrak ere ez dituzte aitzakiatzat jarri, mehatxua izateko beldurragatik kantzelatu dituzte aretoek Serranoren kontzertuak.

Gerardo Bujandak idatzitako *Jon de Igeldo*, *Radio Euzkadiren* berriemaile *klandestinoa* kalean da Sabino Arana kultur elkargoaren eta Radio Euzkadiren eskutik.

EmeHamar taldeak *Txoritxu bet dekot eskuetan* bakarrikzeta eszenaratu du. Oihane Enbeita eta Eneritz Artetxek sortu dute taldea.

Txema Blas-cok Omenaldi Saria jaso du Gasteizen egin berri den Euskal Zinemaren 20. Astean. Sari hau banatzen duten lehen aldia da.



JOSEBA OLALDE

Hemezortzi bertsolari txapelaren bila

NAFARROAKO Bertsolari Txapelketa abian da jada. Nafarroako Bertso Ligan sailkatutako 18 bertsolariek Leitzan, Etxarri-Aranatzen eta Donezteben egingo diren finalaurreetan aritzeko aukera izango dute. Saio horien ondoren, puntuaziorik altuenak lortzen dituztenak

Ametz
Arzallusek,
Sustrai Colinak
eta Miren
Artetxek ez dute
aurtengo
Txapelketan
parte hartuko.



ALBERTO ELOSEGI

martxoaren 28an Lesakako Zambran egingo den finalean egongo dira. Aurtengoa, 25 urte ondoren, Ipar Euskal Herriko bertsolariek parte hartuko ez duten lehenengo txapelketa izango da, Nafarroako antolatzaileek bertsolari berriei leku gehiago ematea erabaki baitute eta ez dituzte Iparaldeko bertsolariak deitu.

Euskal film laburren herri bira

BOST FILM LABUR ikusi ahal izango dira 22 herri eta auzotan, martxoaren 3a eta apirilaren 2a bitartean, Topagunea Euskara Elkarteen Federazioak antolatutako Kimuak-Film laburren zirkuitua 2004 dela-eta. Ordubetez Eusko Jaurlaritzaren Kimuak programaren baitako *Terminal*, *Belarra*, *Basurdea*, *Topeka* eta *Dortokaren Uhartea* laburrak ikusi ahal izango dira emanaldi bakoitzean. Ondoren, filmetako zuzendariekin izango diren solasaldietan parte hartzeko aukera izango dute ikusleek.

Daniel Martín ilustratzailearen hitzak *El País*en jasoak:

«Ilustrazioan ordenagailua neurri gabe erabiltzeko arriskua dago».

Ander Lipusek *Garan*:

«Telebistak markatzen duen errealtate hori bakarra eta bateratua dela uste du jendeak, eta horrek, noski, kutsatzen du antzerkia ere».

Aiora Renteriak honakoa zioen *Aizyn*:

«Talde batek zuzenean egiten duen musika eta kanten letren bitartez adierazten duena bat etorri behar dira».

Joxemari Carrerek zera esan zuen *Hikan*:

«(...) Iruditzen zait antzerkia helburu gisa baino ez dela hartzen, garrantzitsuen antzerkia egitea eta puntu. Edo denbora pasa hutsa besterik ez. Iruditzen zait eskenatokian agertu nahi duguna norberaren bizitzaren gaineko gogoetekin zerikusia behar duela, bestela ez du merezi».

Inma Erreak honakoa adierazi zuen *Berrian*:

«Seguru nago guztiok irakurri ditugula behin edo behin, batere ohartu gabe, batek sinatu izanagatik beste batek izkiriaturiko hitzak».



Dantzen altxorra gordetzeko

Euskal dantza esanguratsuenak bildu ditu Kepa Fernandez de Larrinoa etnografo eta ikertzaileak *Jaiak / dantzak. Calendario de fiestas y danzas tradicionales en el País Vasco* liburuan. Eusko Jaurlaritzak argitaratu duen lanean dantzen katalogoa osatu eta euskal dantza esanguratsuenen berri eman du: zein motatakoa den bakoitza; zein herritan egiten den; zein diren bakoitzaren ezaugarri, historia eta bilakaera... Dantza bakoitzari zein musika dagokion eta zein instrumentu erabiltzen diren ere jaso du, dantza mota bakoitza zein taldek egiten duen esateaz bat. Honakoa ez da Fernandez Larrinoak dantzen inguruan izkiriaturako lehen lana, *Invitación al estudio de la danza tradicional en el País Vasco* osatu baitzuen 1998an. XX. mendean dantzak berreskuratu direla dio egileak eta garai batean adineko jendeak gorde bazituen orain sustatzaileak gazteak direla. Haien eskuetan da orain mendetan gordetako altxorra.

Susaren armiarma hazten

ZALDI ERO IDAZLEEKIN izeneko atal berria du Susa argitateak duen webguneak (www.armiarma.com). Miel A. Elustondo idazle eta kazetariak argazkigintzarako erabiltzen duen goitizena da Zaldi Ero. 200 idazleri egindako argazkiak topa daitezke bertan; besteak beste, Bernardo Atxaga, Xabier Lete, Ixiar Rozas, Arantxa Urretabizkaia eta Quim Monzorenak. Argazki gehiagorik sareratzeko asmoa du eta baita idazleei egindako elkarriketak eta bestelako erreportaiak ere. Horiek ez dira www.armiarma.com webguneak dituen berrikuntza bakarrak, 38 ale plazaratu zituen *Oleri* aldizkaria berrargitaratuko baitu sarean.



Mira antzokiak epemuga

jarria du: martxoaren 9a.

Antzokiko arduradunek data hori iritsi aurretik Nafarroako gobernuaren erantzuna espero dute ordea. Izan ere, antzokia kudeatzen duen enpresak kultur taldeekin hitzarmena egiteko gobernuaren deialdira 160.000 euro inguruko aurrekontua aurkeztu du eta horren esperoan da. Dena den, prest dauka antzokiak datozen hilabeteetarako egitaraua eta udazkenean Galder Pérezek *Kreotos 2.0* antzezlan saritua ekoitziko duela jakinarazi du.



Existitzen ez den hiria.

Horixe du ardatz Bilboko Arte Eder museoan paratu duten erakusketak. 81 marrazki, margo, argazki, bideo, instalazio eta eskulturek inoiz existitu ez den arkitektura irudikatzen dute. I. mendean hasi eta gaurdaino izan ez diren eraikuntzak ageri dira. Martxoaren 30a arte izango da ikusgai.

Trikitia, bertso eta dantza.

Zazpigarren aldia du Bilboko Trikiertso ekimenak. Euskal folklореaren tradizioa berreskuratzeko asmoz, hiru emanaldi izango dira Arriaga antzokian. Otsailaren 29an *Arditurri, bertsoak dantzan* ikuskizuna aurkeztu zuten Kukai dantza taldeak, Juan Mari Beltranek eta Jon Martín eta Anjel Mari Peñagarikanok. Martxoaren 14an Karidadeko Benta izango da taula gainean eta martxoaren 21ean Gozategi, Iñaki Gurrutxaga eta Jurgi Garitagoitia, Joseba Orella, Itziar Barrenetxea eta Laida Iturralde arituko dira.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE



Nere berriketa eta aitortza

Leon Albeniz
"Iruntxiberri"

AUSPOA/GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA
277 orrialde
15 euro

Korrikalariaren idazle marka

Aiako Iruntxiberri baserrian jaioa dugu Leon Albeniz Maiz, gerora "Iruntxiberri" izenarekin hain ospetsu egingo zen korrikalaria. 1937an ekarri zuen bere amak mundura, senideen artean hamargarrena zen, eta *Nere berriketa eta aitortza* liburuan adierazten duenez, behar adina hazi gabe gelditu ei zen, eta berrogeita hamar kilora ailegatu gabe berrogeita hamar urte pasatutakoa da. Baina hain zuzen arintasun horrek lagundu zion markarik politenak lortzen korrikalari bezala jokaturako apustuetan. Liburu honetan, bere bizitza ez ezik, apustularien mundua ere literatura bihurtu du, jaiotetxe-

ko giroa azaltzetik hasi, korrikarako grina nola sortu zitzaion kontatu, egindako apustuen berri eman eta jokogizonen gazi-gozaok zeintzuk diren agertuz. |

Euskal idazleen lanaren azterketa

Bernat Etxeparek XVI. mendean idatzi zituenetatik hasiz XIX. mendean izan ziren idazleen lanetarakoak aztertu ditu *Euskal Herriko Literatura* liburuan Miren Billelabeitiak, gure literaturaz kanpoko tradizio eta kultur mugimenduekin lotura eginez. Gure literatura klasikoa benetan literatura den ala ez zenbaitentzat eztabaidan dagoen aldi honetan –alegia, badirudiela idazlan askok azterketa filologikorako aproposagoak direla, eta ez horrenbeste azterketa literariorako–, euskal idazleen lana Europako giro kulturaletan kokatzen ahalegindu da Miren Billelabeitia, aurretik aztertutako egile bakoitzaren testua eskainiz, jarraian interpretazio bideak zabaltzekari ekiteko, idazle bakoitza bere garaian kokatuz, azkenean idazlearen eta bere lanen alde ederrak agertzeko. |



Euskal Gaiak: Euskal Herriko Literatura

Miren Billelabeitia

IBAIZABAL, HARIADNA
124 orrialde
13 euro



Euskal Herria

Batzuen artean

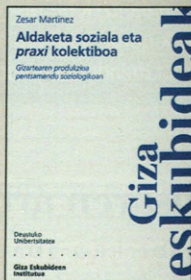
SUA EDIZIOAK
120 orrialde
5 euro

Ezkutuan diruditen historiako pasarte eta bazter horiek

Badira gure inguruan hamaika gauza eta bazter miragarri oso gutxi ezagutzen dituztenak. Horiek guztiak argira atera nahiko litzuke Sua edizioak kaleratzen duen *Euskal Herria* aldizkariak, eta bere azkenengo zenbakian, euskal geografian aurki daitezkeen 26 arroila eta leize zuloren berri emateaz gain, beste lan hauek ere agertzen ditu: gure lurraldean dauden gotiko garaiko altxorrik prezia-tuenak, Floridako dortoken inbasioari aurre egin nahian dabilzan euskal jatorrizko dortoken egoera, ia ezagutzen ez diren Xabier Minaren biografiako hainbat pasarte –gaztetan frantziar armadaren kontra egin zuen borroka, gero Mexikoko independentziaren alde ekitean espainiarren kontra egingo zuen bezala–, eta abar luzea. |

Neoliberalismoa-ri aurre eginez

Globalizazio neoliberalaren sasoi hauetan aldaketa sozialari buruz zabaltzen ari den diskurtso ideologiko deterministari aurre egin nahian, Soziologian doktore eta EHUko irakaslea den Zesar Martinezek egindako saio honen izenburu zehatza *Aldaketa soziala eta praxi kolektiboa. Gizartearen produkzioa pentsamendu soziologikoan* da. Bertan, merkatu globalizatuaren lehia-kortasuna eta etengabeko hazkunde ekonomiko-produktiboa giza eboluzioaren eta aurrerapen sozialaren bide bakar gisa aurkezten duten aditu-en teoriei, beste ikuspegi teo-riko ezberdinekin egiten die aurre Martinezek, pentsamendu soziologikoan garatu diren beste ikuspegi teoriko horiek gizartearen produkzioa eta gidaritza nola kontzeptualizatu duten aztertuta. |



Aldaketa soziala eta praxi kolektiboa

Zesar Martinez

DEUSTUKO
UNIBERTSITATEA
68 orrialde
4,40 euro



**Txomin
komunean**
Liesbet Slegers

IBAIZABAL
26 orrialde
5,24 euro

Pixa eta kaka handiek bezala egiten ikasten

Jolasean dabil Txomin txikia, bat-batean pixagure eta kakagure dela konturatzen denean. Garrasi batean, amari deika hasten da, pixontzia ekartzeko eskatuz, dagoeneko ez baititu ez kaka ez pixa praktetan egiten. Baina Txominen amak ez dio pixontzia ekartzen, haren esanetan jadanik mutiko handia delako, eta horiek ere beste guztiek bezala komunean egiten ikasi behar duelako. Eta komunera eramaten du, komuneko zuloaren gainean eserita uzteko. Orduan Txomin beldurtu egiten da, zulo hori galanta delako eta berari hankak lurrera iristen ez zaizkiolako. Baina azkenean egin beharrekoak egitea erabakitzen du eta amak ipurdia garbitzen diotenean ohartzen da gauza berri bat egiten ikasi duela. I

koak egitea erabakitzen du eta amak ipurdia garbitzen diotenean ohartzen da gauza berri bat egiten ikasi duela. I

XABIER ETXANIZ ROJO

“Politika badago bertan, baina ez da eleberri politikoa”

Koadro isila zure lehen nobela da?

Bai. 2001eko irailean hasi nintzen beraxe idazten. Izan ere, protagonistari emazteak egiten dion galdera berbera egin zidaten orduantxe niri. Baina zuk baiezkua erantzun zenuen...

Halaxe da. Baina hain zuzen orduan bururatu zitzaidan ideia, hau da, ea zer gertatuko zen nik seme-alabaren bat elkarrekin izateko galderari ezezkua erantzun izan banio. Horren harira hasi nintzen bueltaka, eta hauxe ateratzen zitzaidan.

Nobela politiko gisa har al daiteke?

Ez dut uste. Politika badago bertan, baina ez da eleberri politikoa. Era berean, gazte garaia aipatzen da, eta niri gazte garaian gertatutako gauza asko kontatzen dira, baina ez da gazteentzako eleberria. Eta "maitasuna" -edo maitasun-eza- ere badago, baina ez da maitasuneko eleberria.

“Donostia Opera Prima” sarira aurkezteko asmotan idatzi al zenuen?

Ez eta bai. Ni nobela egiten hasi nintzen eta gerora jakin nuen Donostia "Opera Prima" saria zegoela. Baina, beno, nik beti aurkeztean ditut idatzitako lanak lehiaketetara.

Eta baita irabazi ere! Suerte on kontua al da?

Ez da hain erraza. Lan egitea da gauza, eta kontua da, 2002. urte horretan dezente lan egin nuela. Bestelakoan, zer-nolako harrera izan du zure nobelak?

Ez dakit, lagunen iritzia baino ez ditut ezagutzen. Gertatzen dena da, lagunak kintakoak direla, eta asko gustatu zaie, pasarte askotan ezagutzen dituzten gauza asko azaltzen direlako, eta askok bere burua identifikatuta sentitu dutelako.



ADARTE ELASOCHI

egileari galdezka

Bat-bateko bertsoak idatziz emateko irizpideak

Bertsozale Elkartek 1991n plazaratu zituen *Bapateko transkribapenerako irizpideak*, baina 2003an berriz heldu nahi izan zion lan horri, zenbait alderdi lotu beharra zegoela ikusita. Bertsoak argitaratzeko eta artxibatzeko pentsatuta dauden irizpide hauek bi ataletan daude banatuak. Batetik, bertsolariet kanatu bezala idatziko diren bertsoak agertzen dituzte. Eta bestetik, hizkuntza arauet ahozkoa lehenesten dutelako edo irakurketa errazten dutelako alda-ketak egin beharreko zenbait kasu aztertzen dira. I

Bat-bateko bertsoak idatziz emateko...

Batzuen artean

E.H.KO BERTSOZALE ELKARTEA
23 orrialde

**BAT-BATEKO
BERTSOAK
IDATZIZ
EMATEKO
IRIZPIDEAK**

2003ko “Donostia Opera Prima” saria

Xabier Etxaniz Rojok “Donostia Opera Prima” saria irabazi zuen iaz *Koadro isila*

lehen nobelarekin. Lau-rogeiko hamarkadaren erdialdetik hurrengo hamarkadaren hasieraraino gure inguruan suertatu ziren gertakizun politikoak institutuko ikasle batzuen amets eta ikuspegitik nola bizi izan ziren islatzen duen narrazio honetako protagonista institutu garaian Jarraiko militante izandako hogeita hamar urteko marrazkilaria etsitu samar bat da. Emaztea eta maitalea galtzeko trantzean dago, eta ez daki ezer egiterik izan ote duen gauzak horrela ez izateko. Urdu-ri dabil gizona, emazteak ea behingoz seme-alabaren bat elkarrekin ez al duten izan behar galdetu diolako, eta berak gogoko duen ezezko borobillarekin erantzuteko gai izan ez delako. Eta hain zuzen orduantxe jaso du



Koadro isila
Xabier Etxaniz Rojo

EREIN

199 orrialde

13,60 euro

hamar urte aurretik ikas-kide izan zituenen deia, institutuak hogeita bosgarren urteurrena ospatzeko ekitaldietan eta ikasle zein irakasle ohien arteko bazkarian ea parte hartuko duen galdetuz. Gustura erantzungo zien hauei ere ezetz, ez baitauka garai haiek oroitze-ko gogo askorik, baina zer edo zer ordainduko diotela aipatu dutenez, bada... onartu egiten du proposamena. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Elur zatiki	▼	Barkamena eman	▼	Infin., isolatu	▼	Lekua	▼	Bokala
	Literatura higikundea		Ordenarik eza		Bizkaieraz, iratzea		Makinen multzoa		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Errenkadak	▶							Uretako biziduna
	Salbu								
* IZENA	▼	Euskararen dialektoa	▶	▼					▼
Zitala		Saltokiak							
▶		▼				Aiako	▶		
						Bokala			
* DEITURA	▶					▼	Nitrogenoa	▶	Röntgen
Hangoak							Bizkaieraz, azeri		Gizon izena
▶				Dauka	▶		Izotza, horma	▼	
				50			Lehena eta azkena		
Musika nota	▶		Egile atzizkia	▶	▼	Hondakin	▶		
Une oro			Indioa			Iparretarrak			
▶			▼	Nituen, hari	▶	▼			
				Bokala					
Haur hizkeran, haurrak	▶		▼				Kasik	▶	Bokala

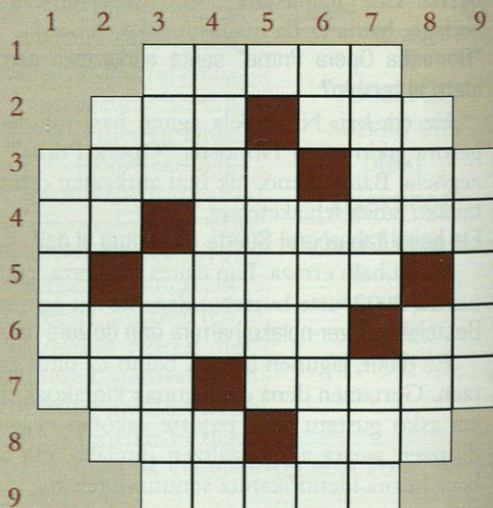
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Asiako estatu erraldoia. 2.- Bizkaiko ibaia. Denbora tarte. 3.- Barazki mota. Modua. 4.- Ez eme. Nafarroako herria, Sakanan. 5.- Nitrogenoaren ikur kimikoa. Arabako herria. Sufrearen ikur kimikoa. 6.- Zamalanak egiteko makina. Bizkaieraz, omen. 7.- Burdinola. Donostiako auzoa. 8.- Nire. Izen arabiarra. 9.- Mendiko atea.

GOITIK BEHERA

1.- Hanka, berna. 2.- Pinu mota. Bihi, garau. 3.- Gironako ibaia. Fruitu mota. 4.- Garbikari mota. Interjekzioa. 5.- Iodoaren ikur kimikoa. Semearen arreba. Bokala. 6.- Neonaren ikur kimikoa. Gogoak. 7.- Elizgizona. Edo. 8.- Erdi, hitz elkarketan. Gaixo. 9.- Denbora libre.



Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ELIKADURA

Jaki funtzionalak (eta II)

JAKI FUNTZIONALAK (ikus aurreko ARGIA) eta berauen onurak goraiatzeko dituzten iragarkiak egunero ikusten ditugu telebistan. Berriki, Juan Mari Arzak sukaldari ospetsua eta Martin Fiz kirolari olimpikoa azaldu zaizkigu estanolesterrak dituzten esnekiak promozionatzen. Baina zer dira aspaldi honetan ugari entzuten diren elementu erantsi horiek? Zer dira hiztegi arruntetan agertzen ez diren hitz itsusi horiek? Horren mesedegarriak, horren beharrezkoak ote dira? Hainbat argibide:

Estanolesterra konposatu begetal bat da. Egurraren pulparen hondakinetan aurkitzen da eta kolesterolaren aurkako esterol begetalik edo fitoesterolik eraginkorra da.

Esterol begetalak zelula begetalen osagaiak dira. Bere estruktura kimikoa eta bere funtzioak animalien zeluletako kolesterolaren antzekoak dira eta oso eraginkorrak dira hesteetan, kolesterolaren xukatzea galarazten baitute.

Probiotikoak gure elikaduraren osagarri gisa hartzen diren mikroorganismo biziak dira eta onuragarriak dira kontsumitzailearen osasunerako, hesteetako flora bakterianoan eragiten baitute. Merkatuko produktuen artean, esnekietan aurkituko ditugu nagusiki.

Gure liseriketa aparatuan 400 mikroorganismo espezieziko gora bizi dira eta horietatik 30-40 inguruk -flota mikrobiana deitzen dena- %99a osatzen dute. Jaki probiotikoek

floraren oreka mantentzen eta mikroorganismo kaltegarriak aurre egiten laguntzen dute.

Prebiotikoak gure hesteetako bakterien onen hazkuntza eta aktibitatea eragiten duten jakiak dira.

Edari bizigarriak edo energetikoak. Ikerlari askok kezka azaldu du mota honetako edari berrien aurrean, kafeina, teina edota beste alkaloiden bizigarriren bat izateaz gainera, askok ginseng, guarana, taurina edo efedrina baitute osagaien artean. Ikerlari hauen hitzetan ezin da esan gabe utzi, adibidez, kafeina eta efedrina nahasteak bihotzeko arazoak sor ditzakeela, edota taurina deituriko aminoazidoaren epe luzeko efektuak oraindik ez direla aztertu. Bestalde, alkoholarekin ez nahastea eta deshidrataziorik ez gertatzeko ur asko edatea gomendatzen dute.

Jaki funtzionalak piztu duten interesa eta berauek osasunarekin lotzeko dagoen joera ikusirik, Europako Batasunak osasunari lotutako argibideak, hau da, jakion efektu onuragarriak buruz kontsumitzaileari zuzenduriko informazioa arautu nahi du Functional Food Science in Europa deituriko erakundearen bidez. Jaki bat funtzionalizat hartzeko oinarri zientifiko sendotan oinarritutako frogak erakutsi beharko dira eta adituen zeregina izango da jakiaren ezaugarri osasuntsu hauen berri ematea.

Functional Food Science in Europa deiturikoa osatzen duten ikerlarien ustez, jaki funtzionalak jaki normalen gisan merkaturatu beharko lirakeke eta izan ditzaketen efektuak dietan normaliki kontsumitzen diren kopuruetan frogatu behar dira.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Poliomelitisa oraindik ez da erabat desagertu

OSASUNAREN MUNDUKO Erakundearen asmo edo helburu nagusietako bat gaixotasun infekziosoen aurkako borrokan zentratzen da, eta horien artean poliomieltitisa zen begiz jota zuten gaitzetako bat: horrela OME eta Unicef erakundeek helburua 2005. urterako gaixotasuna mundu osoan erabat desagertzea zen, aurretik beste hainbat gaixotasun infekziosorekin lortu den bezala.

Poliomelitisa birus batek sortutako gaitza da, beste sintoma batzuen artean paralisia eragiten dituena, beheko gorputz-adarretakoak batez ere, eta bizi osorako ondorioak uzten dituena. Gaitzak ez du bestelako sendabide edo tratamendurik, eta horrexegatik, prebentzioa da aspalditik erabili izan den bidea: polioaren aurkako txertoa haurren txertaketa-egutegietan sartua dago herrialde garatuetan, oso emaitza onekin gainera. Kanpaina horien eraginez, 1988. urtean adibidez 350.000 gaixo "berri" atzeman ziren mundu osoan, baina 12 urte beranduago,

2001. urtean, 483 besterik ez ziren izan.

Baina egoera aldatzen ari ote den dirudi. 2002. urtean, esaterako, berriz ere gora egin zuen diagnostikatutako gaixoen kopuruak, eta 1.866 kasu kontabilizatu ziren. Eta zifra beldurtzeko modukoa ez den arren, joera bada kezkarria. Beheranzko joerarekin jarraitu ordez, eta urte batzuen buruan gaitza erabat desagertutzat jo ordez (orain 30-35 urte baztangarekin gertatu zen bezala), adituek kezkatuta daudela esan dute.

Eta nondik etorri ote da joera-aldaketa hori? Itxura guztien arabera, Indiako hainbat eskualdetan txertaketa-kanpainak kale egin dute, eta hortik gaixotasuna beste herrialdeetara ere hedatzeko arriskua. Beraz, ez lasaitu, eta jarraitu txertaketa-egutegiarekin, gaizki ulertutako "askatasun" horrek bizitza osorako ezintasunak eta ondorio txarrak ekar baitiezazkioke zure seme-alabari. Eta ez dut uste gutako inork horrelakorik opa diogunik gure ondorengoei.

ELIKAGAI FUNTZIONALEN ONURAK

OSAGIAK	EZAUGARRIAK	ZERIKUSIA DUTEN PATOLOGIAK
zuntz dietarioa	Bakterioen oreka eta hesteen transitoa hobetzen ditu, minbizia sortzen duten agenteak neutralizatzen ditu, kolesterola gutxitzen du eta gluzemia erregulatzen du.	Ondesteko minbizia, idorreria, hiperkolesterolemia, diabetesa eta obesitatea.
antioxidatzaileak: A, E, C bitaminak, xantofilak, flabonoideak	Erradikal askeak deusezten ditu (zelulen oxidazioaren aurkako babesa) eta oxidazio lipidikoa prebenitzen du.	Gaitz kardiobaskularrak eta minbizia.
esnekietako bakterioak	Laktosa liseritzen eta kaltzioa xukatzen laguntzen du eta sistema immunologikoa estimulaten du.	Laktosa liseritzeko ezintasuna, idorreria, gastroenteritisa eta minbizia.
azido grasoak omega-3	Triglizeridoak eta kolesterol txarra gutxitzen laguntzen du, plaketen gehitzea galarazten du eta sistema immunologikoa estimulaten du.	Gaixotasun kardiobaskularrak.
mikroelikagaiak: selenioa, burdina, kaltzioa, azido folikoa...	Sistema immunologikoa estimulaten du eta enzimetan eragiten du.	Gaixotasun kardiobaskularrak, osteoporosia, anemia, hodi neuronaleko defektuak eta minbizia.
aminoazidoak: triptofanoa, tiramina, glutamina, arginina...	Efektu hipnotiko eta lasaigarriak, memoria hobetzen eta buruko nekea gutxitzen laguntzen du, sistema immunologikoa estimulaten du eta zahartze prozesuaren moteltzea.	Loaren erregulazioa eta estresa

Bestalde, Europako Batasunak osatutako erakundeak proposatzen duena araudian onartzen bada, jaki funtzionalak bestelako informaziorik ere azaldu beharko dute etiketan. Esate baterako, onura osagarriez gainera, hartu beharre-

ko jaki kopuru egokiaren eta jakia hartzeko moduaren berri eman beharko dute. Gainera, dieta orekatu baten eta bizi-modu osasuntsu baten garrantziaz ere ohartarazi beharko dute. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

zmandio@zerain.com

Ulrmenerako kaosa

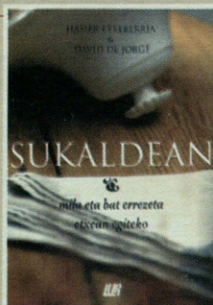
HITZA ETA HIZKUNTZA omen dira beste espezieetatik bereizi eta geureari arrazoizko berezitasuna ematen diona. Hizkuntza izango da, gero, gure arteko berezikeriak eta mailakatzeak –zapaldua, kolonizatzailea...– ekarriko dizkiguna. Hizkuntza bakoitza bere kultura espezializatua da eta kultura guztiek lotura estua dute naturarekin eta landareekin. Euskaldunok izugarrizko aberastasuna dugu landare izendegian, landare berak dozena bat edo hamabost izen izan ditzake... Aberastasun hau ulrmenerako zailtasuna ere bada. Honi beste hizkuntzetakoak gehituta dotorea da kaosa baina galanta. Panorama honetan landare bat aurkitu edo sortzen duenak egoki deritzon izena jarri eta kultura guztietako jendeak erabili dezan izendegi batean ezartzen da.

Izen generiko gehienak hizkuntzaren batean landareak duen izenetik dator: grekoa, latina, arabiera... *Daphne* ibaietako jainkoaren alabaren izenetik dator, *Andromeda* Kasiopea eta Zefeoren alabarenetik... Beste batzuk botanikariak, mezenas jendea eta abar goraipatzeko jarriak dira:

Leonard Fuchsentzat *Fuchsia*, Adam Lonicerentzat *Lonice- ra*, Atanasio Etcheberria margolariarentzat *Echeverria* familia, Armand David ezpeletarrarentzat *Davidia*, Lardizabalarentzat *Lardizabalaceae* familia eta *Lardizabala* generoa...

Landare guztiek generikoaren ondoren bigarren bat dute: geografiari lotua: *atlantica* ipar Afrikako Atlas mendietakoa, *australe* hegoaldekoa, *sinense* txinarra, *euska- diensis* hemengoa, *lusitanica* Portugaldarra... habitatari lotua: *aquatica* urtarra, *maritima* itsas ondokoa, *palustre* paduretakoa, *sylvatica* basotarra... eitearen itxurari lotua: *pendula* makurtua, *nana* ttikia, *arborea* zuhaitz tankerakoa, *horizontale* zabalera hazten dena... hostoen formari lotua: *coriacea* gogorra, *crassifolia* urtsua edo lodia, *glabra* ilerik gabea, *hirsuta* iletsua, *macrophylla* hostoa handiak, *picta* koloretsua, *variegata* bi koloreduna... loreen formari lotua: *campanulata* ezkil itxurakoa, *polyantha* lore ugaria duena, *stellata* izar itxurakoa... koloreei lotua: *alba* zuria, *aurantia- ca* laranja, *aurea* urrea, *flava* larua, *lutea* horia, *rubra* gorria, *viride* berdea... usainari lotua: *foetida* kirastuna, *moschata* goroldi usainekoa...

Botanikari euskaldun gutxi izan ditugula nabarmena da.



Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Urraburua gatzetan errea

- Urraburu eder bat burua eta guzti, 4 lagunentzako modukoa, errai eta albo-ko hezurrik gabe
- Mihilu adaxka lehor batzuk
- 2 kg gatz larri
- Ura, xorta bat
- Oliba olio birjina, estra



GATZA ETA URA nahasiko ditugu katilu batean, ore bat egiten ariko bagina bezala, modelatzeko moduan utzi arte. Arrautzaren zuringoa erabiltzen dute batzuek uraren ordeaz. Mahaira ateratzeko moduko laberretilu baten hondoan gatz azpia prestatuko dugu ondoren, eta haren gainean utziko dugu urraburua, sabelaldean mihilu adaxka lehor batzuk sartuta. Haien lurrun goxoak kutsatuko du arrainaren mamia labeen erre bitartean. Mihilurik ez badaukagu, mendiko belar idorrek erabili ahal izango ditugu, gus-tukoan ditugunak, arrainari zapore ona emateko: erromeroa, ezkaia... baita itsas belar heze-hezeak ere, galipotak ukitu ez baditu behinik behin. Arraina gatzaz estaliko dugu ondoren, haren gainean gatz-tontor bat itxu-

ratuz, eta labean edukiko dugu 30 bat minutuan, 180°-ko tenperaturan (ongi beroa egon behar du labeak arraina sartzerako). Kalkulatu beharra dugu urraburuak duen kilo bakoitzeko 20 bat minutu eman behar dituela labean.

Epe horren ostean atera eta gatzeko armazoi horretan utziko dugu urraburua 5 bat minutuan, ukitu gabe. Lan nekeza dugu orain eta, harako markes hark iradoki zuen bezala, pazientzia eta trebezia handia erakutsi behar dugu, inolaz ere, jakiak mozteko artean (lasai neska-mutilak!).

Koilarakada batez hautsiko dugu gatzeko kutxa, eta kontu handiz aterako ditugu solo-moak. Zuri-xuri azalduko zaizkigu, itsasoaren lurrin goxoa dariela. Oliba olio gordinez oparo garaztatu eta barrura! ■

Oinarrizko kontuak

Haragi xerra nola frijitu

XERRA bat frijitzeko, esku ona, padera on bat eta tanta bat olio baizik ez da behar. Haragiari ez zaio inoiz gatz eman behar gordinik. Baratzuri ale bat xerratuko dugu lehenik. Su bizi-bizian jarriko dugu ondoren padera bat eta kea dariola hasi orduko erantsiko dugu olio, tanta gutxi batzuk. Xerraren txanda da hurrena. Buelta eta buelta frijituko dugu, sua ezitu gabe, egin xamar utzi arte. Plater batean aterako dugu paderatik. Sua ezitu eta olio garbia isuriko dugu ondoren. Hartan gorrituko dugu baratzuri alea. Xerraren gainean isuriko dugu baratzuriaren olio. Gatz emango diogu orduan haragiari, gatz larria, eta barrura!

Sutatik ateratakoan, perrexila, trauskil pikatua, eta tanta batzuk limoi zuku erantsi ahal izango ditugu baratzuri-olio horretan.





Euskal mendizaletasunak alde anitz ditu, urte luzeotan izan diren mendizaleen aurpegiak beste. Horren harira, "Euskal mendizaletasunaren historia, 100 urtetik gora" erakusketa dago ikusgai Bilbon. Mendizaletasunaren museoaren proiektua ere abian da dagoeneko. Hona hemen, gailurrekiko euskaldunen grinaren historiaren errepasoa.

Harrizko erraldoien euskal testigantzak

TONTORRAK BETI IZAN DU xarma. Euskaldunak normaltasunez, baina derrigorrezko errespetuz izan dira gailurrekiko elkarbizitzan. Menditarrak izan direlako tradizioz. Euskal Herria bera ibaien arabera mugatua zegoen hastapenean, mendiak beronen zelatari zirela.

Aitzindariak

Euskal mendizaletasunaren erroak XIX. mendearen bigarren erdialdean aurki ditzakegu. Espiritu zientifikoak bultzatuta, zenbait euskaldun ezagunek gailurretarako bidea egin zuen. Antonie d'Abbadie lapurtarrak kasu, 1847an Etiopiako Ras Dashen (4.600m) igo zuen azterketa topografikoak egiteko. Jean-Pierre Armand David herrikideak aldiz, 1869an panda erraldoia antzeman zuen Tibeten. Hong-Chan igotzea lortu zuen, Moupin eskualdeko mendirik altuena (5.000 bat metro).

**EIDER
GARAICOETXEA**

Argazkiak:
Iñigo Azkona



Aurreneko alpinista horiek noski, gizonezkoak eta dirudunak ziren. Aneto gailurra erdietsi zuen lehenengo euskalduna barbarako, Fernando Luis Ybarra izan zen, Bizkaiko goi klaseko gizona (1869an).

Mendizaletasunaren zinezko espiritua baina, XX. mendearen bueltan piztu zen, hiritarren artean natura eta kirolarekiko interesa isiotu zenean. Abertzaletasunak ere indarra eman zion mugimenduari. 1876an, Areatza herritik irten zen aurreneko Gorbeia espedizioa.

Elkarteen garrantzia

Mendizaletasuna ordea, usu izan da kolektiboa, taldekakoa. Ez da harritzekoa bada, 20ko hamarkadarako mendi elkarte andana egotea jada. Horren adibide ditugu, Club Deportivo Bilbao, Basauriko Baskonia Mendi Taldea, Unión Deportiva Alavesa edo Sociedad Depor-

Mendizaletasunaren historia

tiva Jolastokieta. Taldeok Euskal Mendizale Federakundearekin hartu zuten beharrezko arnasa. Federazioa 1924an sortu zen Elgetan (2.635 federatu, emakumezko asko tartean) honako helburuekin: ibilaldiak bultzatu, tokien erregistroa osatu, natura zaindu eta heziketa osagarria eman.

Halaber, egia da izen handiak izan zirela euskal mendizaletasunaren aurreneko urte



haietan. Horietako bat dugu Antxon Bandres, mendiko ekintzen asmatzaile izenda dezakeguna, bera izan zen Euskal Mendizale Federazioaren sortzaile eta bultzatzaile nagusia. 1926an Mont Blanc mendia zapaldu zuen, hori erdies ten lehen euskalduna zen. Ezin ahaztu, Andrés Espinosa. Esploratzaile eta dibulgatzaile lanetan aparta, Bulneseko Naranjo bakarrik igo zuen eta Mont Blanc edo Cervino bezalako tontorrak kateatu zituen. Himalayarako bidea ere bakarrik egin zuen, Kangchenjunga igotzen saiatu zen, baina Indiako agintari britainiarrek ez zioten baimenik eman. Ángel Sopenaren izena ere ez da berehalakoan ahanztziko. Eskalatzaile gogotsua, 1924an Pico del Fraile orratza igo zuen

Eskiatzeko zaletasuna 20ko hamarkadan ernatu zen, Tolosan, paper industria garatzera etorri ziren familia norvegiarren eskutik. Ohikoa zen Aralar aldean jendea taula baldar batzuen gainean irristatzen ikustea

berak bakarrik. Sopena izan zen mendi eskolaren bultzatzaile eraginkorrena. Xebe Peñak berri, tontorretan ibiltzeko beste modu bat bazela erakutsi zuen. *Lau katedralak* zeharkaldia (Hego Euskal Herriko lau hiriburuak) egin zuen lau egun eskasetan 1953an. Bera izan zen Aconcagua igotzen saiatu zen aurrenekoa. 66 urterekin ere, txirringaz joaten zen mendira.

Eskiatzeko zaletasuna ere 20ko hamarkadan ernatu zen. Tolosa aldean, paper industria garatzera etorri ziren familia norvegiarren eskutik sortu ere. Arras ohikoa zen Aralarren taula baldar batzuen gainean jendea irristatzen ikustea.

Oztopo eta ezbeharrak

Indartsu hasi zen elkarte eta federazioaren martxa, 36ko Gerrak eta geroako egoera politikoak ostera, mendizaletasunaren sarea zatitu zuten. 40ko hamarkadan, Espainiako Mendi Federazioaren menpe geratu zen euskalduna. Garai hartan ugaritu ziren mendi elkarteak. Ekintza kolektibo gehiago antolatzen hasi ziren (martxa arautuak, txangoak...), indarrean zen erregimen politikoak traba anitz jartzen bazituen ere. 40ko hamarkadan mendizaletasuna teknikoago bilakatu zen, orduantxe jaio ziren mendi eskolak. Lehenengo eskalada ikastaroa esaterako, Atxarten eskaini zuen 1946an ENAMek (Euskal Herriko Mendi Eskolak).

50eko hamarkada tontor garaien aroa izan zen, zorigaitza tartean zela. Izan ere, 1953an lau alpinista euskaldunek istripua izan zuten Mont Blanc-en. Ezbeharrak euskal mendizaleen kontzientzia piztu zuen. Beldurra airean zela, 60ko hamarkada arte ez zen marka berririk izan. Afrika eta Amerikako mendiak orduantxe zapaldu zituzten euskaldunek. 1967an, lau lurraldeetako zazpi mendizalek Andeetarako bidea egin zuten, Quebrada Honda-ra hain zuten ere. Ekipo baldarrarekin joan eta egindako meritugatik Espainiar Federazioak urrezko domina eman zuen taldeari. Zorionak ez zuen luzaro iraun ordea, ikurrina

Mendizaletasunaren museoaren aurrekaria?

Duda zuen Santiago Yaniz argazkilari eta kazetariak BBK-k mendizaletasunari buruzko erakusketa egiteko aretoa eskaini zionean. Ez zekien hura betetzerik izango zuentz. Kontua da, kasik lau urtez gaiaren inguruko materiala biltzen egon ondoren, txiki geratu zaiola Bilboko gela. Ehunka dira martxoaren 6a arte ikusgai direnak: Inurategi anaiek Everest oxigeno gabe igo zuteneko ekipoa, Euskal Mendizaleen Federazioa sortzeko bilera iragartzeko kartela, euskaldunak Mont Blanc aurrenekoz igo zuteneko argazkia, 20ko hamarkadako iltzedun botak... Nabarmen tzeke modukoa da, erakusketako komisario Santiago Yanizen ustetan, Ángel Sopenaren txokoa: "Erakusleihen oso bat jarri dugu bere gauzeekin, batzuk oso zaharrak dira, gainera ez gauen halakorik lortzea espero". Zenbaitetan, ez

baita samurra izan jendeak bere mendiko materiala uztea: "Askori erreparoa ematen zion etxean ondo gordeta zuen hori lagatzea, ederki zainduko genien hitza behar zuten, horretan Euskal Museoaren babesa izan dut", diosku Yanizek. Izan ere, erakusketa antolatzeke orduan, Euskal Museoa alde teknikoaz arduratu da, BBK berriz, aretoaz eta arlo ekonomikoaz.

Erakusketa Euskal Herriko beste leku batzuetan egongo dela baieztatu digu Santiago Yanizek: "Iruñean maiatzean izango da, Gasteiz eta Irundik ere interesa agertu dute". Mendizaletasunaren museoaren proiektua ere abian da: "Aspalditik dago asmoa, baina orain bada pertsona bat horretan lanean. Elgetan egokia den eraikuntza ere badago", dio Yanizek.

tontorrean erakustearren mendizale batzuk atxilo hartu zituzten eta Juan Ignacio Lorente espedizio burua auziperatu.

Planetako muinik garaianak

Euskaldunen mendi egarriak Himalaya izan zuen helburu 70 eta 80ko hamarkadetan. 1979an, lehen 8.000koa lortu zuten Iñaki Aldaia, Gregorio Plaza eta Xabier Garaioak, Dhaulagiri zapalduz. Everest lehenago izan zuten amets euskaldunek: 8.848 metrokoa igotzeko aurreneko ahalegina 1974an egin baitzuten euskaldunek (Tximist espedizioak, hain zuzen). Garai hartan, munduan 38 alpinistek zuten tontor hura erdie-tsita. Euskal mendizaleek ez zuten lortu, baina ez zuten amore eman. Baimen eta dirua berriz bilduta, gailurra 1980an lortu zuen Martin Zabaletak. Ordurako, ludian 100 lagunek zuten han egon izanaren ohorea. Tontor desiratu eta gero etorri ziren Makalu (1984an Kike de Pablok eta Mari Abregok), K2 (1986an, Josema Casimirok eta Mari Abregok) edo Kangchenjunga (1988an, Zabaletak berak). Ondoren, Lhotse (1995, Felix eta Alberto Iñurrategik) edo Manaslu (1997, Juan Olartzabal, Iñaki Kerejeta, Koke Lasa eta Natxo Fernandezek). Honenbestez, munduan herri gutxi dituzte hamalau 8.000koak igo dituzten bi mendizale.

Azken hogeit urteak

Eskaladan ere, 80ko hamarkadan izan zen loraldia. Katu oinak sasoi hartan zabaldu ziren. Orduantxe eskalatu zituzten euskaldunek Pakistango Baltoro hormak, Txileko Patagoniakoak edo Antartida bertakoak. Gerora, Josune Bereziartu edo Pou anaiak izan ziren notizia.

Ordudanik gaurdaino, izen anitz idatzi dira euskal mendizaletasunaren historian. Zorigaitzak tindaturik batzuk (Felix Iñurrategi Gascherbrum II jaisten ari zela zendu zen 2000.ean), halere, gure mendizaleek tontorren ametsari eutsi diote, eta ziurrena, hala egingo dute etorkizunean ere. ■

60ko hamarkadaino ia, ez zegoen ondo ikusia emakumezkoak mendira praktik jantzi joatea.



Egon bazeuden, izan badira

Bada Euskal mendizaletasunaren historia, 100 urtetik gora erakusketan, ezezagunei eskainitako tarte bat. Askok izan direlako historian hizki handitan agertu gabe, zaletasun honetan jardun dutenak. Maiz gertatzen da halakoetan, emakumeak izengabeen txoko horretan aurkitzea. Euskal mendizaletasunak aldiz, baditu kolore morez idatzitako izenak. Hor dugu esaterako, Isabel Ruiz de Arkaute, gure emakume mendizaleen artean, Pirinioetako tontorretara igo zen lehena (20ko hamarkada). Edo Maritxu Bilbao eskiatzaile aparta, 1955ean Sallent-Benasque zeharkaldia egin zuena 11 egunetan. Baita Loli Lopez eskalatzaillea ere, Vignemale-ko Couloir de Gaube izotz tximinia eta Cervino mendia eskalatzen lehen emakume euskalduna (1958an). Elkarreetan ere, hastapenetik izan dira emakumeak, bereziki 40ko hamarkadatik aurrera.

Gaur egungoen artean, Edurne Pasaban, 8.000ko bat zapaltzen lehenengo emakume euskalduna (sei egin ditu) edo Josune Bereziartu 9-a zailtasuna (Suitzako Bain de sang famatua) egiten munduko lehen emakumea.

HISTORIA DEL MONTAÑISMO VASCO Más de cien años



LAGUNDU IEZAI OZU:
GURE KREDITUA
MEREZI DU

PILAR-ek
EKIMENA du,
GAITASUNA du,
300€ besterik ez
du behar janari-
denda txikirako...



MIKROKREDITUEN KANPAINA MANAGUA HIRIAN

Ekarpen solidarioa egin

■ Komunitateetako eta autoenpleguko proiektu txikiatarako laguntza ■ Informazioa: 944 162 325 · Diru-sarrerak: BBK 2095 0105 30 9103092112

PTM
mundubat

Mutilek ez dituzte gonak janzten

Neskak eta mutilak ikasgela berean aritzea berdintasunaren sinonimotzat dugu. Ordea, sexu bakoitzeko kideek zer ikas lerro aukeratzen dituzten erreparatzea nahikoa da, konturatzeko generoak oraindik oso baldintzatzen dituela ikasleak.

Neskek galtza zabal edo estuagoak janzten dituzte, efektuarekin golak sartzen ikasi dute eta lan munduan lehiatzeko prestatzen dira.

Ordea, mutilek ez dituzte gonak janzten, ez panpinak zaintzen. Genero bati dagozkion balioak bakarrik lantzen diren kezka berriro hasi da pizten ikastetxeetan. Plan eta materialik ere ez da falta, baina egoeraz jabetzea da lehen pausoa. Galderak eginak daude: Zer eduki lantzen da eskolan? Nola banatzen da espazioa? Nola erabiltzen dute gorputza? Zer ikasketa aukeratzen dute eta zergatik?

ESTITXU EIZAGIRRE

INON BERTINTASUNIK lortu bada, eskolan lortu dela uste da. Ana Agirrek, Emakundeko prestakuntza arduradunak uste horren alde ustela jarri nahi du agerian: "Orain bai, berdin hezten dira umeak, alegia, mutilen ereduaren arabera. Baina helburua ez da berdin hezte, modu integralean baizik".

Eskola sistemak hasieratik lehentasuna eman die genero maskulinoaren balioei. Androzentrismoa izan du ardatz. Oraindik arlo publikorako bakarrik, alegia, gizonezkoen



mundua izan den horretarako prestatzen ditu ikasleak, lan munduan integratzeko.

Aldiz, emakumeen generoari atxikitako balioak bigarren mailan geratzen dira. Esaterako, familiarako bizitza edo etxeko kontuak ez dira maila berean lantzen.

Beharrezkoa da gurasoek parte hartzea eskolan hezkidetza lantzen denean. Bestela, umeek eskolan gauza bat aditu eta etxean beste gauza bat ikusten dute

Ana Agirrek azaltzen duenez, "eskolak integratu behar lituzke bizitzarako baliagarri diren balio guztiak. Bai emakumezko edo gizonezko generoei atxikitakoak. Eta denei eskaini behar zaizkie, neskei eta mutilei. Hori litzateke benetan aukera berdintasunerako heziketa eskaintzea".

Ikasketen orientabidea

✓ EAEEn aukeratzen duten ikasketa lerroa

	% emakumeak	% gizonak
Arteak	2,8	1,2
Gizarte Zientziak	49,9	24,2
Natur Zientziak	42,8	42,5
Zientifiko-Teknikoa	4,6	32,0

Datu hauek batxilergoko lehen kurtsoko ikasleek egin zuten aukera erakusten dute. Generoak eragiten du erabakian: emakume gehienak Gizarte eta Natur zientzietan lerratzen dira. Aldiz, gizonak adar zientifiko-teknikoetarako joera handiagoa dute.

✓ EAEEn emakumeak gehiengoa diren ikasketak

Peluleria-estetika	% 98,6
Komunitaterako zerbitzuak	% 90,4
Osasuna	% 85,7
Administraritza	% 70,7
Ostalaritza eta turismoa	% 61,7

Lanbide heziketako datuetan ikus daitekeenez, tradizionalki emakumeen lan gisa hartutakoak oraindik ere horrela dira. Edertasunari edo besteen ongi-zatera bideratutakoak dira.

Iturria: Eustat. 1999-2000. ikasturtea.

Nola egin zen irakaskuntza mistoa?

Hego Euskal Herrian, 60ko hamarkadan sortu zen eskola mistoa. Ordura arte, neskek eta mutilak bereizita ikasten zuten. Baina neska eta mutilak elkartzearekin bakarrik ez dela arazoa konpontzen argudiatzen du Maria Jose Urruzola hezkidetzaren aholkulariak *La educación de las niñas desde el feminismo de la diferencia* artikuluan (*Hezkidetzaren hezkuntza sisteman* liburuan): "Ikastetxeek, orokorrean, ez zuten planteatu ere egin zer ekar zezakeen neskak eta mutilak espazio fisiko berean elkartzeak, gizartearen sexista denean, eta gizotasuna emakumetasunaren gainetik dagoenean, eguneroko bizitzan".

Urruzolak ondorioztatzen duenez, emakumeak desabantaila egoeran egon arren, eskolak ez zuten egoera orekatzeko neurririk hartu, eta horrek ekarri zuen gizonezkoen hezkuntza ereduaren nagusitzea.

Eskola mistoak sortu zireneko unea erabakiorra izan zen. Heziketa orekatuago bat lortzeko hainbat gauza kontuan hartu beharrekoak ziren, baina ez zituzten hartu. Horrela azaltzen du Urruzolak: "Ez zen 'gizonezko generoaren' eta 'emakumezko generoaren' kritikarik egin. Ez zen nesken aldeko diskriminazio politikarik aurreikusi. Ez zen argitu pertsona bezala zer baloreetan heziko ziren. Ez zen aztertu irakasgaietan transmititzen zen androzentrismoa; esa-



Lara Croft bideo-jokoe-tako pertsonaia da neska gazteen gaurko eredu. Femeninoaren ikur, bular handiak, eta gerri fina ditu. Baina aldi berean aktibo eta borrokalaria da.

Beatriz Moralek azaltzen duenez, "oraingo ereduak nesken zat oso zailak dira. Alde batetik mutilak bezalakoak izan behar dugu, lan munduan balioa duten gauzetan (eraso-korra, iniziatibaduna, lehiakorra...). Baina era berean, oraindik jarraitu behar dugu femenino izaten. Kontraesan handia dago, eta nik uste hortik datorrela gazteek gorputzarekiko dituzten arazo asko". Begoña Petxarromanek jarraitzen du azaltzen: "Mutilen ereduak ereduak dira, zaborrak izan behar dute". Neska-mutilek gorputza nola erabiltzen duten, atzean zer eredu eta zer balio dauden aztertzen du ikastetxeetan. Farapi antropologia taldeko kide diren Moral eta Petxarromanek.

terako, historian, filosofian, zientzietan... Eta ez zen kontuan hartu emakumei egozten zaizkien roleri balio gutxiago ematen zaiela gizartean, gizonen roleri baino".

Arazo nagusia: ez konturatzea

Heziketa parekidea emateko kezka hau asko landu zen 90eko hamarkadaren hasieran. Zehar lerro bihurtzearen ideia zabaldu zen, alegia, generoaren gaia aparteko zerbait bezala landu beharrean, beharrezkoa zela alor denean txertatzea. Erabaki honen balorazioa egin digu Beatriz Moralek, Farapi antropologia taldeko kideak: "Ideia oso ona da, baina praktikan gertatu dena da, zehar lerro egin behar izenean, ez dela ezer egin, eta kito".

Urte luzeetan gaia baztertu samar egon ondoren, oraintxe hasi da berriro hezkuntza munduko jendea kezkatzen, ikusten delako gauzak ez direla benetan aldatu. Teoria eta materiala aldetik, 90eko hamarkadatik lan handia aurreratuta dagoela dio Moralek: "Material ona dago, eta egin diren hausnarketak oso aproposak dira. Baina gai honi buruz pentsatzen jartzea da gakoa. Eguneroko bizitzan sartuta gaude, eta ez gara jabetzen errepikatzen ditugun ereduak. Erabat barneratuta ditugu generoen rola. Horregatik, galderak planteatzea da lehen pausoa".

LOCE: "Atzera pausoa" den legea

2002. urte bukaeran jarri zen martxan Espainiako Estatuaren LOCE legea. Hezkidetzaren garatzeko ematen duen aukerez, honela dio Ana Agirre Emakundeko prestakuntza arduradunak: "Lege horren garapenaz atera diren hainbat dekretu sakonki aztertu gabe dauzkatz. Baina lehen inpresioa da atzera pauso bat eman nahi dela. Aurreko legeak, LOGSE legeak bere helburuen artean jasotzen zituen aukera berdintasunerako printzipioak, eta egiten zuten planteamendu orokorrak balio ezberdinak irakasteari garrantzia ematen zion. Eta LOCE legeak ez du marko hori hain ongi definitzen. Baina ikusteko dago, lege horrek zer garapen izango duen".

Martxan dauden proiektuak

Emakundek Ekintza Positiborako III. Planaren barruan, hezkuntzan egin beharreko lana diseinatu du. 15 urte dira Plana martxan dagoela, eta hezkidetzaren lantzeko banatzen dituen atal nagusiak dira: ikasle, irakasle eta gurasoen sentsibilizazioa, irakasleen prestakuntza, ikasketak aukeratzeko orientazioa, eta edukien errebisioa.

Jaurralitzako Hezkuntza Sailaren lana da Plana ikastetxeetan aplikatzea. Agirrek azaltzen duenez, "Hezkuntza Sailak irakasleak prestatzeko eskaintzen dituen aukeren artean, lehen-tasuna dutenetako bat da hezkidetzaren gaia. Baina ikastetxeen esku dago aukeratzea zer gai-

ALBERTO ELOSEGI



Eskola askotan futbol-zelaia da erdigune, futbolak du prestigioa. Neskak txokoetan jolasten dira, eta jolasak ez dira aintzat hartzen.

ALBERTO ELOSEGI



ALBERTO ELOSEGI

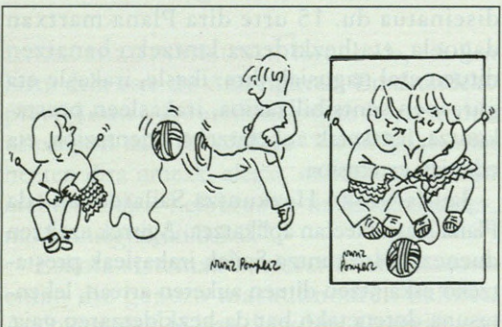


Zaintza umetatik ikasten dute neskek. Mutilek ez. Jostailuak ere generoka bereizten dira.

ALBERTO ELOSEGI



Etorkizuneko nekazal ingeniaria.



Txikiagotan elkarrekin gehiago jolasten dute.

Espazioa

Gure mugitzeko moduak, espazioaren pertzepzio bat ematen digu (gurpil aulkian dabilenak, oso txikia denak edo korrikalariak hiri bera desberdin bizi dute). Eta alderantziz, espazioa ikusteko moduaren arabera mugitzen gara. Normalean, mutilek espazioaren zabalera handiagoa okupatzen dute neskek baino. Eta gehiago mugitzen dira. Eskolak espazioa antolatzeke duen moduak eragina du espazioaren banaketan.

Adibidez, Hernaniko Langile ikastolako irakasleek aipatzen dutenez, "orain 10 urte erabaki genuen espazio bakoitzeke ekintzak definitzea. Libre utziz gero, dena futbolera izango baidute".

Edukiak miatuz

Eskolako liburuak eta irakaspenak berrikusi beharra dago oraindik, Ana Agirrek dioenez: "Edukien bidez neska-mutilen arteko hierarkizazio hori transmititzen da sarri. Gizonezkoen munduari balio gehiago ematen zaio, eta emakumeak esparru batzuetan eta gizonezkoak beste batzuetan kokatzen dituzte".

Beatriz Moralen esanetan, "matematika beti iruditu zaigu zerbait neutroa. Baina ariketetako planteamenduetan askoz gehiago agertzen dira gizonezkoak. Gainera, neska edo mutilen rolak oso markatuta ageri dira". Historiako irakasgaiaren panorama ez da, bada, hobea. Begoña Petxarromanek dioenez, "historiako liburuetan emakumeak agertu daitezten, lehenengo historialariak ikertu egin behar dute, oso gutxi ezagutzen baitira. Bestalde, ez da harritzekoa emakume gutxi ezagutzea. Iza ere, historian ikasten diren gauzak arlo publikoan eta gizonek egin zituztenak dira, gudak eta konkistak, esaterako. Etxe barruan nola bizi ziren ez da ikasten".

tan prestatu nahi dituen bere irakasleak. Horregatik da beharrezkoa sentsibilizatzea".

Plan honez gain, bestelako formulekin hasi dira ikastetxeak hezkidetzaren gaia lantzen. Esaterako, Hernaniko Udalak bultzatuta, herri horretako ikastetxeak Berdintasuna eta Hezkidetzaren ikastaroa jasotzen ari dira. Beatriz Moral eta Begoña Petxarroman dira irakasle. Azaltzen dutenez, aurtun galderak planteatzea eta bakoitze bere ikastetxearen errealitateaz jabetzea da helburua. Eta hurrengo urtean, denek artean irtenbideak edo ekintza zehatzak bilatzen saiatuko dira. Ikastaroan aztertzen dituzten gaiak dira: espazioa, gorputza, edukiak eta orientabidea.

Ikasle, irakasle eta gurasoek parte hartzearen garrantzia

Irakasleak dira ikastetxeke errealitatea gertutik ezagutzen dutenak. Eta behaketaren bidez, neska eta mutilen jarrerak aztertzen ari dira. Ordea, ikasleak ere lan horretan jarri ditu Nekane Idarreta Hernaniko Langile ikastolako irakasleak: "Ikasle taldeetxo bati eskatu diot behaketa lana egin dezan. Ondoren, klase osoari azalduko dizkiote emaitzak. Irakasleok esatea alferrik baita, ikasleek konturatu behar dute neska eta mutilen arteko ezberdintasunak".

Era berean, gurasoekin ere lantzen dute hezkidetzaren gaia. Begoña Petxarromanek azaltzen duen bezala, "oso garrantzitsua da jakitea ikasleek etxean zer giro duten eta zer eredu ikusten dituzten. Eta beharrezkoa da gurasoek jakin eta ulertu dezaten bere umeak zer ari diren lantzen eskolan. Bestela, ikasleek eskolan gauza bat aditu eta etxean beste gauza bat ikusiko dute". ■

“Basque Sociolinguistics” eskolak eta liburua Nevadako Unibertsitatean

Euskal Herria lurralde txikia bada ere, medio askori esker munduko txoko guztietara hedatu ohi da bertako kultura, gizartea eta hizkuntza. Ezagutza horiek helarazteaz ardura-tzen da Estibaliz Amorrortu soziolinguistika irakaslea. Ameriketako Estatu Batuetako Nevadako Unibertsitatean (Reno) matrikulatzen diren ikasleei euskal soziolinguistika esko-lak ematen dizkie Internet bidez.

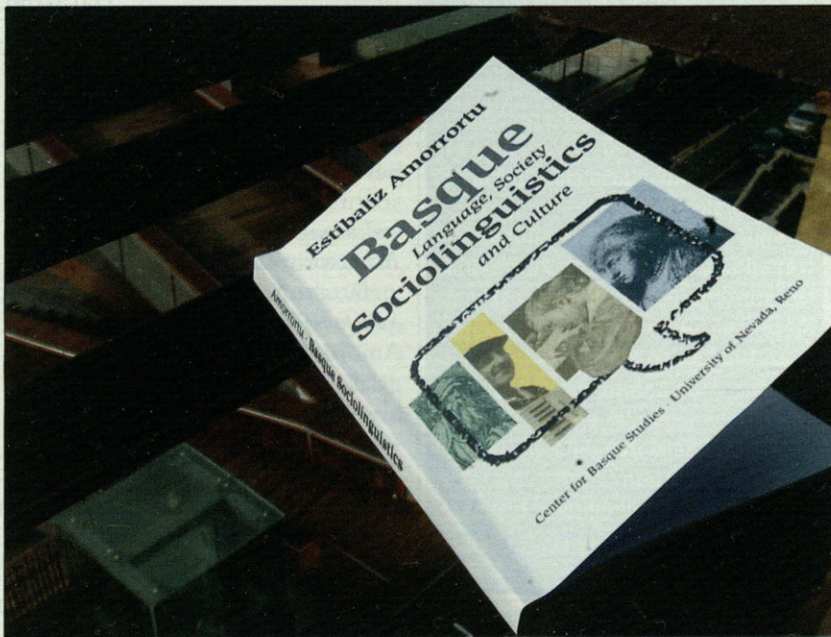
XABIER TELLETXEA

Argazkiak: Iñigo Azkona

EUSKAL ARBASODUN Nevadako hainbat lagunek Center for Basque Studies delakoa sortu zuten duela 40 urte inguru. Euskal dialektoak ikertu xedez sortu zuten zentroa. Aspaldi-danik euskara eskolak eta euskal gai-er buruzko eskolak ematen dihardute bertan, Nevadako Unibertsitateko (Reno) programen barruan. Euskal ikasketa programa horretan, besteak beste, antropologia soziala, literatura, kultura, historia eta euskal diaspora ezagutzeko aukera ematen zaie ika-sleei. Joseba Zulaikak zuzentzen duen departamentu horretan, bospasei ira-kslek ematen dituzte eskolak.

Irakaskuntza sistema malgua

Nevadako Unibertsitateak ez du hemen ohikoa den moduko karrera-rik eskaintzen. Estatu Batuetako uni-bertsitariok *minor* bat eta *major* bat ikasteko aukera dute, hots, lehenengo espezializazioa eta bigarren espeziali-zazioa. Bietan euskal gaiak hartzeko aukera dute ikasleek. Sistema oso malgua da. Edonork har dezake eus-kal gaiak dagokien eskolaren bat, aukera askeko irakasgai moduan, ale-gia. Ikasleak edozein karreratan eman dezake izena. Euskal gaitan kreditu



Estibaliz Amorrortu irakasleak *Basque Sociolinguistics: Language, Society and Culture* izeneko liburuan bildu du Nevadako Unibertsitateko ikasleentzat prestatutako materiala.

asko hartzen dituztenek *minorra* lor-tzen dute espezializazio txiki moduan. Beste batzuek berriz, baka-rren bat hartu ohi dute aukera aske-ko beste edozein irakasgai bezala.

Lizentziaturako gai asko ematen dituzten arren, estatubatuarrek ez dute lizentziatura programarik, dok-torego programa bat baizik. Berta-koak diren ikasleak doktorego pro-

graman daude. Beste batzuk, berriz, eskola batzuk hartzera joaten dira.

Oraintsu arte eskolak hartzeko ikasgelara joan behar bazen ere, egun urrutiko hezkuntza ere eskaintzen zaie ikasleei, Internet bidezko eskolak alegia. Sistema horri esker, eskaintza zabaltu eta gai gehiago jorratu ditu Nevadako Unibertsitateak. Internet

Babeslea: Hernaniko Udala



Hernaniko Udala

Lehen, orain eta beti Euskararen alde

Deustu eta Nevadako unibertsitateetako irakasle

Estibaliz Amorrortu soziolinguistika irakaslea Deustuko Unibertsitatean Euskal Filologia ikasketak amaitu eta Renora joan zen Eusko Jaurlaritzak emaniko beka bati esker. Bertan, euskara eskolatan laguntzen aritu zen eta bere egonaldia hiru urtez luzatu zuen (1992-1995). Master bat ere egin zuen. Hortik Los Angelesera joan zen doktoregoa gauzatzera eta bost urte igaro zituen. 2000. urtean tesia amaitzen ari zela, Joseba Zulaikak Nevadako Unibertsitatean eskolak ematea proposatu zion. Hala, Renora itzuli zen eskolak prestatzera. Liburua lantzen, berriz, 2000. urtean hasi eta 2001ean amaitu bazuen ere, iazko azaroran argitaratu zuten.

Egun Deustuko Unibertsitateko eta Nevadako Unibertsitateko irakasle lanak uztartzen ditu. Honela deskribatu du Estibaliz Amorrortuk bere esperientzia: "Guztia oso aberasgarria izan da niretzat. Alde batetik eskolak prestatzea, bestetik eskolak ematea eta azkenik liburua. Balio izan dit soziolinguistikaren inguruan lan egiteko, hausnarketa batzuk egiteko, bibliografia ikuskatzeko, eta nire jakintzak aberasteko".

bidez ematen diren eskola horien sistema ere oso malgua da. Eskolak ez dira taldeka ematen. Ikasleek irakasgai batean izena emateko aukera dute nahi dutenean eta urte eta erdiko epea dute irakasgaia ateratzeko. Bakoitzak bere erritmoan eta nahi duenean egiteko aukera du.

E-posta bidezko harremana

Irakurgaiak eta idazlanak dira ikasleen euskarri nagusiak. Irakurgai bakoitza oharrez osatuta dago, ikasleak gaian kokatzeko arazorik izan ez dezan. Ezagutzak hedatzeko, bibliografia ere eskaintzen zaie. Eskola horietan ez dira Internetek eskaintzen dituen baliabide guztiak erabiltzen. Bada txatera konektatzeko aukerarik baina gehienetan konplexua gertatu ohi da sistema. Izan ere, irakasle batzuk Euskal Herriatik eskaintzen dituzte eskolak, eta han-

dik hona bederatzi orduko aldea dagoenez, zaila da aldi berean gertatzea. Estibaliz Amorrorturen kasua da, hain zuzen ere. Amorrortuk Deustuko Unibertsitatean Euskal Filologia eskolak ematen ditu eta aldi berean Center for Basque Studies-eko irakaslea da. Estibaliz Amorrortu e-posta bidez komunikatzen da bere ikasleekin. Momentu honetan ikasle bakarra badu ere, aurreko hilabeteetan izan ditu gehiago. "Ikasle kopurua murrizta izan ohi da, guztiak estatubatuarrak. Zentro horretako beste ikasgai batzuetan taldeak ere sortu izan dira, Joseba Zulaikaren irakasgaian esaterako" azaldu digu Amorrortuk.

Basque Sociolinguistics: Language, Society and Culture du izena Estibaliz Amorrortuk eskaintzen duen irakasgaiak. Izen bera daraman liburua ere idatzi du. Eskolatan eskaintzen den materiala oinarri duen liburuak soziolinguistika lantzen du orokorrean hartuta. Guztira hogeita bost ikasgai biltzen ditu eta ikasle bakoitzak bere erritmoan gaintzeko aukera du. Bata gaintitu gabe, ordea, ezin da hurrengo ikasgaira pasa.

Lau ataletan banatu ditu Amorrortuk bai eskolak eta baita liburua ere. Lehenengoan, gai askori erreferentzia egiten dien sarrera jorratu du soziolinguistika irakasleak. "Ikasleek normalean Euskal Herriari buruz ez dakite ia ezer. Hori dela-eta, Euskal Herriko historia, euskararen kanpo historia, jatorri eta teoriak kontatzen dira lehen atalean. Hizkuntzaren deskribapen formal bat ere egiten dut bertan" azaldu digu Amorrortuk. Bigarren atalak, berriz, hizkuntz

plangintza jorratzen du. Atal horretan, gaur egungo euskararen egoera zein den eta historian zehar zer gertatu den azaltzen da. Era berean, plangintzan eta normalizazioan hartu diren neurriak azaltzen dira.

Hirugarren atalean, hizkuntz barruko aldakortasunak lantzen dira. Tokian tokiko dialektoek izaniko garapena, aldakortasun sozialak, egotzaren araberrako aldaketak, Ameriketako euskar

rak izan duen bilakaera eta abar bildu ditu Amorrortuk atal horretan. Guztiz linguistikoa dela deritzo Amorrortuk. Eta azkenik, laugarren atalean, zera agertzen du liburuak: euskal hizkuntza, identitatea eta kultura. Bertan, abertzaletasuna, hizkuntza, generoa, hika eta mota horretako gaiak azaltzen dira.

Liburuko edukiak eta irakaslearen apunteak ingelesez egon arren, euskarazko bibliografia ere banatzen du soziolinguistika irakasleak. Amorrortuk adierazi digunez, ikasleek lanak ingelesez aurkezten badiutze ere, lanak euskaraz nahiz gazteleraz idazteko aukera dute.

Gaurdaino ordea, kasu hori ez zaiola gertatu jakinarazi digu. Honela deskribatzen du bere ikasleen profila: "Ikasle gehienak Reno ingurukoak edo euskal diaspora dagoen lekuren batekoak izan ohi dira. Familia, lagun edo ezagun euskaldunen bat izaten dute. Ez zaie guztiz ezezaguna egiten kontua. Bada hilabete batzuetarako Euskal Herria etorri eta bueltatzean interesak eraginda matrikulatzen denik ere. Izan ere, Estatu Batuetan ikasleak unibertsitatean daudenean asko animatzen dira atzerrira ikastera joatera". ■

Basque Sociolinguistics:

Language, Society and

Culture du izena Estibaliz

Amorrortuk eskaintzen

duen irakasgaiak. Izen bera

daraman liburua ere

idatzi du

"Ikasleek normalean Euskal

Herriari buruz ez dakite ia

ezer. Hori dela-eta, Euskal

Herriko historia, euskararen

kanpo historia, jatorri eta

teoriak kontatzen dira

lehen atalean"

Estibaliz Amorrortu

«Eskuduntzarik gabeko erreferendumera deitzen duena kartzelara joan daiteke»



Jose Manuel Castells

EHUko irakaslea da, Zuzenbide Administratiboan katedratikoa. Eusko Ikaskuntzako zuzenbide arloko lehendakaria izan zen, gaur egun erakunde honetako lehendakartzaren albokoa izaki. Espainiako Konstituzioa, Ibarretxe Plana, Kataluniako egoera politikoa, Espainiako Estatuko martxoko hauteskunde orokorrak eta euskal gatazka delakoa izan ditugu hizpide zuzenbidean aditua eta politikaz interesatua den Jose Manuel Castellsekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Karlos Corbella

Jose Manuel Castellsek 35 urte daramatza unibertsitatean: "EHUko unibertsitatea une onean ikusten dut. Baikorra naiz. Errektore kargurako zazpi hautagai aurkeztu dira -Manu Montero errektoreak apirilean utziko du kargua-. Orain arte, bat edo bi hautagai baino ez ziren aurkeztzen. Azken hauteskundeetan hiru izan ziren, salbuespena. Aldion zazpi iza-teak lanerako gogoia agertzen du, datu positiboa da".

Gure solaskidea ez da bakarrik irakaskuntzan aritu izan azken urteetan, politikan ere aritu zen behiala. Trantsizio garaian sortutako ESEIko idazkari nagusia izan zen. Alderdi hura 1981ean desagertu zen: "Egun ESEI-ren esparru ideologikoan mantentzen naiz. Nazionalismo eta ezker moderatu batean kokatzen dut nire burua. Nazionalismo demokratikoa deitua sostengatzen dut", adierazi digu Castellsek. EAEko azken hauteskundeetan EAJ-EA koalizioaren alde agertu zen.

25 urte joan dira demokraziarako trantsiziotik. Trantsizio berri batez hitz egin da gaur egun. Zer iritzi duzu zuk?

Nik beste une politiko batean gaudela esango nuke. Garaiak zeharo ezberdinak dira. 1978an, trantsizio garaian, ez zen Espainiako Estatua Europako Batasunean sartuko ote zen kontuan hartu, ezta egoera ekonomikoaren larrialdia ere. 1974an, petrolioaren herri ekoizleekin hasi zen krisi ekonomikoa, geroago, krisi industrialarekin, handitu zena. Gurean, euskal industria bertan behera geratu zen. Orduan, Estatuan zazpi erakunde terrorista inguru ziren, orain bakarra izaki. 1978an, halaber, askatasun espresioa zabalagoa zen, baita gaitasun kritikoa ere. PPK Gobernua hartu zuenetik ordea -Suarezen UCD eta Gonzalezen PSOE ez ziren pentsa-

mendua monopolizatzen saiatu- hedabide indartsuenak PPren eta Estatuko botereen alde daude.

Garaiak garai, egoerak egoera, Estatuaren eredia birplanteatzen ari ote da?

Bai, birplanteatzen ari da, baina beste gauza bat da berau aldatuko ote den. Katalunia, Euskadi eta Galiziako BNG Estatuaren eredu berri bat planteatzen ari dira. Dagoen eredia bota gabe, nazionalitateen arteko estatu asimetrikoa eta anitza nahi dute. Estatuko nazioak onar ditzan benetako Estatu bat nahi dute orain-go estatu autonomikoaren orde. Konstituzioaren 2. artikulua dioen bezala, nazionalitateen kontzientzia

"Kataluniatik dator Estatu aldaketaren aldarrikapen teorikoa indartsu.

Katalanek estatu federal asimetrikoa nahi dute"

handitzea nahi dute, eta horretarako Konstituzioarekiko koherentzia eskatzen dute. Aldarrikapen teorikoa Kataluniatik dator, indartsu. Katalanek estatu federal asimetrikoa nahi dute.

Testuinguru horretan agertu da hain zuzen Eusko Jaurlaritzaren Estatutu proiektu berria; Ibarretxe Plana deitua. Nola ikusten duzu berau une honetan? Bigarren lerroan. Izan ere, Kataluniako alderdi gehienek autonomia estatu baten adostasuna lortu dute eta Estatutu Proiektu berria aurkeztuko dute aurtan. Honek Ibarretxe Planari protagonismoa kendu dio nolabait. Katalunian, PP kenduta, gainontzeko alderdiek estatutu berri bat eskatzen dute.

Nolanahi ere, proiektu horrek aurrera egiten badu –egiten badu diot, CiU oposiziora pasa baita, eta beste proiektu alternatibo bat aurkeztuko balu egoera alda liteke– Katalunian aterako den estatutu proiektua Ibarretxeren planaren ildoan joango da funtsean.

Kataluniako Gobernu berriak bi krisi bizi izan ditu ETA eta Carod-Roviraren afera dela medio. Zer iritzi duzu gertatuaz?

Beste lurralde batean gertatu izan balitz, krisiek Gobernuaren haustura ekarriko lukete ziur aski. Katalanen sen politikoak baina, Kataluniako egoera eta une politikoa ez direla Espainiakoak agertu du berriz ere. Katalanek imajinazioa dute eta Gobernu hirukoitzak aurre egin dio krisi larri horri. Aznar eta Raxoi, behin eta berrito, Pasqual Maragall-en Gobernu eta ETA uztartzen saiatu dira, baina Genelaritateko presidentek honela erantzun die: “Guk ETA-ren aurkako itun bateratu bat nahi dugu. Beraz zabal ezazu ‘Terrorismoaren aurkako’ ituna alderdi politiko guztietara eta batu gaitezen”.

Maragall PSOeko kidea da eta itun horren baitan dago, baina bere Gobernuko beste alderdientzako tokia eskatu du. Maragallek Espainiako Gobernuari estatu mailako Ajuria Enea moduko mahai bat proposatu dio. Maragallek katalanek politikarako duten dohainak erakutsi ditu, baita Katalunia Espainiako sistema gutxiesgarri eta erredukzionistatik, eta gaiztoen eta onen eskematik kanpo dagoela ere. Katalunia beste mundu politiko bat da.

Katalanak aurrerago al daude politikan?
Katalanak abangoardia izan dira, baina ez beti. Gure Autonomia Estatutua beraiena baino lehenago gauzatu zen. Euskaldunok aurrea hartu genien. Ibarretxe Plana, testu artikulatu edo proiektu moduan, lehena da.

Espainiako Gobernuak Plana Auzitegi Konstituzionalera eraman du Eusko Legebiltzarrean eztabaidatzea debekatua izan dadin. Zer esan nahi du horrek zuzenbidearen alorretik begiraturat?

Espainiako Gobernuak Auzitegi Konstituzionalean sartu da, ez dagokion alor batean alegia. Zuzenbide administratiboko eskuliburuek diotenez, lege proiektu baten tramitazioa Parlamen-

tuari dagokio, bera da arduraduna. Lizentziatura mailan erakusten den oinarritzakoa da. Haatik, errealitatea bestelakoa da. Nire lankide batzuek, adibidez, jakintsuak oso antza, Auzitegi Konstituzionalak Estatutu Proiektuaren aurka ekitea ontzat ematen dute. Prozedura hori zuzena dela argudiatzen dute edo ahalegintzen dira behintzat.

PPren eragina unibertsitateraino iritsi da. PPk iritzi korrante bat sortu du maila guztietan, unibertsitatean nahiz intelektuaren artean, eta oso zintzoki ari zaizkio. Orain arte oinarritzak eskubideen aurkako gehiegikeriak gaizki hartzen zituzten irakasle horiek, liberalak nonbait, PPekin lerrokatu dira. Alegia, ETA eta bere inguruaren aurkako guz-

“Konstituzioaren
erreforma ez bada ere,
gauzatu daiteke
Autonomia Estatutuen
erreforma estalia edo
ez formala, nolabait”

tiak balio du, baita nazionalismo demokratikoaren aurkakoa ere. Funtsean, PP ez denaren guztiauren aurkakoa.

Estatutu Proiektua eztabaidatzeko aukera ikusten al duzu?

Auzitegi Konstituzionala legelariak ordezkaturat dago. Gehiengo eta gutxiengoaren arteko jokoa da. Alabaina, gai hau ez litzateke horren arabera ebatzi beharko. Nolanahi ere den, uste-kabeak izan daitezke.

Baikorra zara, beraz?

Baikorra, baina bere neurrian.

Demagun proiektua eztabaidatzen dela. Eusko Legebiltzarreko gehiengoaren baietza izango balu Espainiako Gortetara joango litzateke, Kongresu eta Senatura. Orduan lege organikoa izateko tramitatuko litzateke. Baina, PPk berriz ere gehiengo osoa lortzen badu...?

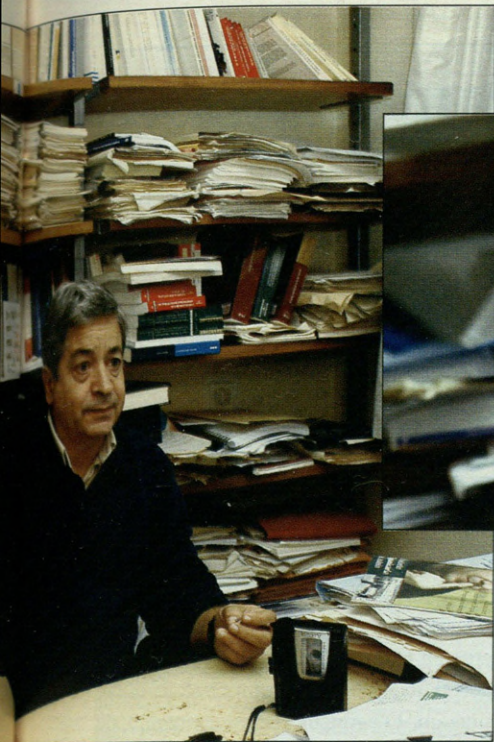
PPk gehiengo osoa lortzen badu proiektua mahaiko tiraderan sartuko da eta hurrengo batera arte. Aitzitik, Gobernuaren osaketan beste alderdi batzuek esku sartzea izango balute,



baliteke beste autonomia itun bat gauzatu ahal izatea. Ez da, hala ere, Ibarretxeren Planari baiezkio osoa emateko moduko egoerarik izango, baina Planaren hainbat alderdi landu litezke. Puntu batzuk moldatu edo behartu litezke nolabait. Baina ez gara horretara iritsi.

Planak Estatuaren ordenamendua alda dezake?

Espainiako ordenamendua autonomia da. Baina, adibidez, Espainiako Estatuak Europako Batasunean sartuz gero zazpi eskuduntza eskusibo galdu ditu: moneta, armada, itsas eskuduntzak... Horiek Estatuaren erreforma moduko bat ekarri dute. Espainiak, Konstituzioa batera erreformatu gabe,



"Batasuna eta ETA gauza bera dela erabaki dute eta hori oso larria da".

"Beste lurralde batean gertatu izan balitz, Kataluniako Gobernuaren krisiek haustura ekarriko lukete. Katalanen sen politikoak baina, Kataluniako egoera eta une politikoak ez direla Espainiakoak agertu du berriz ere".

subiranotasun maila bat galdu du Europarekiko. Estatua egitateen indarrez aldatu da. Estatua Estatutuen erreformaren bidez erreformatu daiteke. Konstituzioaren erreforma ez bada ere, gauzatu daiteke Autonomia Estatutuen erreforma estalia edo ez formala, nolabait.

Ibarretxe Plana gauzatzeko ez da Konstituzioa aldatu behar, teorikoki behintzat. Katalanek beren proiektuan Konstituzioaren irakurketa berri bat aipatzen dute.

Planaren puntu garrantzitsu bat erreferenduma da. Herri kontsulta egin ahal da legearen bidetik aparte?

Hori herriari deiadarra egitea da. Iruñeko Gaztelu plazako aparkalekuari buruzko kontsulta adibide bat izan zen. Erreferenduma jarri zen martxan eta Udaletxeak justiziaren administrazioa jo zuen. Nafarroako Auzitegi Gorenak horrela esan zuen: "Erreferenduma inkesta moduko bat da, zeinean herritarrei iritzia eskatzen zaigun...". Bide hori onartu zen, baina harrezkero, legearen erreforma berriak erreferendumaren deia egitea zigortzen du sei urteko kartzelaz. PPK erreforma hori Senatuan burutu zuen abenduan; inoren emendakinik onartu gabe. Eskuduntzarik gabeko erreferendumerak deitzen duena kartzelara joan daiteke.

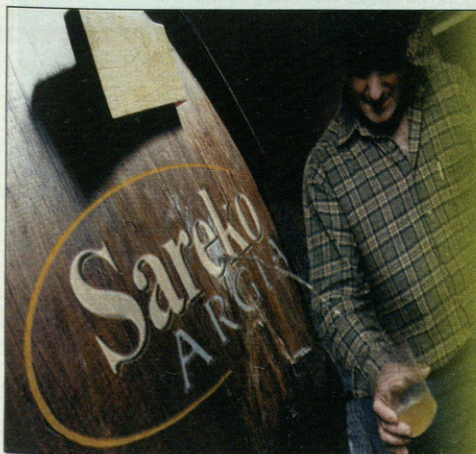
Martxoko hauteskundeak hizpide orain, nola ikusten dituzu berauek?

PP eta PSOEren arteko polarizazioak baldintzatuko dute kanpaina. Katalunian, ERCren inguruan gertatutakoaren ondoren, aldaketa

sumatzen da. ERC diputatu bat izatetik zortzi izatera pasa daiteke. Hego Euskal Herrian, berriz, Nafarroa Bai-ren emaitzak adierazgarriak izan daitezke. EAJ sendo atera daiteke, halaber. Finean, PPK gehiengo osoa berrituko ote duen edo ez, horixe da gakoa.

Azkenik, Batasuna legez kanpo izaki, nola ikusten duzu gatazkaren ebazpena?

Espresio, asoziazio eta antolakuntzaren askatasun ikuspegitik ikusita, demokrazia oso kaltetua dago. Gatazkaren ebazpenerako oso da kaltegarria. Adibidez, Irlandan, IRAren amaiera Sinn Feinen bidez iritsi zen, IRAren adar politikoa. Sinn Feinek IRAren borroka armatua bukatutzat eman zuenetik IRArekin elkarriketak sendotu ziren, alegia, oso jarrera garbia hartu zuen unetik. Sinn Fein klabea izan zen Irlandako eta Ingalaterrako Gobernuarekin izandako negoziatioetan. Hemen ordea, 'bertako Sinn Fein' legez kanpo utzi dute. Nola gauzatu daiteke Ajuria Eneko Itunean idatzitako bukaera elkarriketatua? Urte bat barru, Batasunak Eusko Legebiltzarra eta Nafarroako Parlamentuko azken gotorlekuak galduko ditu, ordezkariarik gabe geratuko da. Batasuna eta ETA gauza bera dela erabaki dute, ez dago mintzakiderik, eta hori oso larria da. Irtenbide bat behar da, lehenik hitz egiteko eta gero negoziatzeko. Pedro Arriolak, Zurichen ETArekin elkarriketatutako Aznarren ordezkariak esan zuenez: "Gatazka bat dago eta negoziatu behar dugu. Konstituzioa eta Estatutua ez dira mugiezinak". ■



- Sagardogileen gida
- Sagardoa Euskal Herrian eta munduan
- Tresnak
- Prozesua
- Gaitzak eta arazoak
- Sagarra
- Loturak

www.argia.com/sagardoa

Bero-beroan

Otamendiren tortura salaketak artxibatu dira

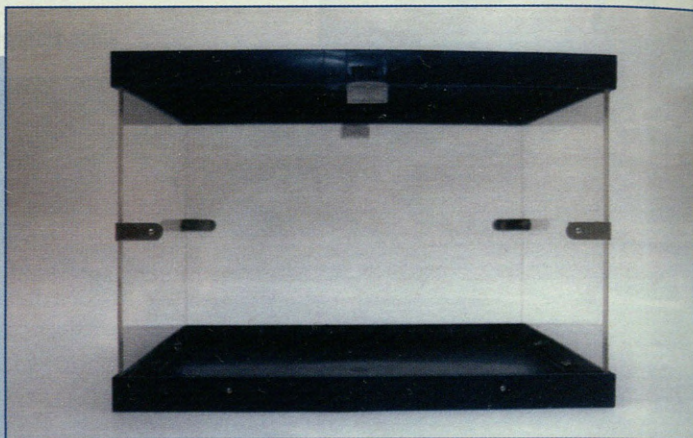
Iazko otsailean Guardia Zibilaren eskuetan inkomunikatuta egon zeneko tortura salaketak artxibatu dizkio Carmen Valcarce Madrilgo Lurralde Auzitegiko 5. instrukzio epaitegiko epaileak Martxelo Otamendi *Berriako* zuzendariari. Torturen "batere zantzu fisikorik" ez antzematea izan da ebazpe-nean erabilitako argudio nagusia. Epaileak Otamendiri deklaraziorik hartu gabe erabaki du salaketa artxibatzea. Xabier Alegriaren tortura salaketak ekainean artxibatu ziren. *Egunkaria* auzian tortura salaketa egindako beste hiru pertsona -Iñaki Uri, Xabier Oleaga eta Txema Auzmendi- Madrilgo Lurralde Auzitegiaren erabakia- ren zain dira.

Ustezko bi etakide atxilotu dituzte Cuencan

Espainiako Barne Ministerioaren esanetan, Irkus Badillo eta Gorka Vidal, joan den asteburuan Cuencan 500 kilo leherkarirekin atxilotutako ustezko bi etakideek dena prest zuten Madrilan atentatu handiren bat egiteko. "La Razon" egunkariaren aurka izan zitekeela zabaldu da.

Presoen aldeko nazioarteko konferentzia maiatzean

Maiatzaren 20tik 23ra preso politiko-koen aldeko nazioarteko konferentzia deitu du Amnistiaren Aldeko Mugimenduak Donostiako Miramar Jauregian. Presoen egoera gero eta txarra- goa salatzea eta haiekiko elkarta- sun harremana sendotzea dira helburu nagusienak. Nazioarte mailako kolektibo ugari izango dira gonbidatuen artean.



Kanpaina hotza

Espainiako hauteskunde orokor hauek, Katalunian ez bezala, oraindik ez dute beren abiada osoa hartu euskal lurretan. Alderdiak ibili badabil- tza eta datorren astean seguruenik martxa betean, baina oraingoiz egu- raldiak are hoztu du berez hotz zetorren kanpaina. Azken sei urteetan Hego Euskal Herrian izandako hauteskunde guztietan txinpartak atera izan dira behin eta berriro, eta oraingoan, D egunetik hamar egunera, berez berrikuntzarik falta ez duen kanpaina honetatik tira ezinean bezala ari dira alderdiak. Inkestek esperantza eta larritasun hautsak barreiatu dituzte han hemenka. PPri bi eserleku kenduko ei dizkio PSE-EEk eta Gipuzkoako bat EA eta Aralar-Zutiken artean dabil dantzan. Baliogabeak zerbait jaitsi egingo dira. Gainerakoan berdintsu. Hori da Jaurlaritzaren inkestak dioena. Espainian PP gehiengo osotik gertu ei da. Datorren astebururako izango da zeresanik emango duen beste inkesta andana bat.

Zer da...

Burtsako Crasha

Burtsako crasha terminoarekin, Burtsan kotizatzen duten balore gehienen beherakada guztiz azka- rra adierazten da. Kotizazioen beherakada bat-bateko hori, egun bakar batean gertatzen dena, mer- katuaren beraren doitzeko meka- nismo bat besterik ez da. Crashak burtsako euforia-aldi baten bukae- ra ekartzen du, eta, zenbaitetan, ekonomiaren atzeraldi baten atari- koa izan daiteke. Ekonomiako edo burtsako euforiazko egoerek, non eskariak erruz gairatzen baitu eskaintza, titulu kotizatuen prezio- ak gizenarazten dituzte, gainbalo- ratuak geratzearaino. Merkatura bera arduratzen da prezio horiek zuzentzeaz, bat-bateko beheraka- daren bidez: horixe da crasha.

Crash terminoa, 1929ko krisi eko- nomikoan sortua, 1987an hartu zen berriro, azken hamarkadetakoa burtsako beherakadarik handiena definitzeko. 1987an Wall Streeten lortutako maximo historiko eten- gabeak eta operazio-aretoan bizi zuten giro euforikoa prezioen bere- biziko beherakadan bukatu zuten. Urriaren 19ko astelehena, orduz geroztik "astelehen beltza" deitua, Dow Jones indizearen %22,6ko beherakadarekin itxi zen. Ez nazio- arteko merkaturik indartsuenak, ez balore pisudunenak, ez ziren sal- batu crash hartatik. Burtsako fan- tasma hori berriro agertu zen bur- tsa guztietan hiru urte geroago, Estatu Batuek Iraken egin zuten aurreko interbentzioaren ondoren (1990), nahiz eta beherakadaren intentsitatea ez zen izan 1987koa- rekin konparatzekoa.

Daniel Udaltz

Kontseiluak akordio sozio-politikoa ekainerako prestatzea iragarri du

ALDERDI POLITIKO eta sindikatuekin Kontseiluak lortu nahi duen akordio sozio-politikoa ekainerako prest egotea espero duela iragarri du Xabier Mendiguren Kontseiluko idazkari nagusiak. Orain, bigarren errondan ari dira, hau da, alderdi eta sindikatu bakoitzaren oharak jasotzen. Hirugarren errondan sinaketarako zirriborroa aurkeztuko die Kontseiluak. Akordioak bi zutabe nagusi ditu: euskararen normalizazioan sakontzea eta erasoan aurrean nolabaiteko "babes bat mamitzea".

Itzultzen lan gutxiago

IRUNEKO UDALTZAINEN ibilgailuetan errotulazioak euskaraz jarzen lanik ez du izango Udalak hemendik aurrera. Hiritarren Babeserako zinegotzi Eradio Ezpeletak Udaleko autoetako idatziak kendu eta zerbitzuaren telefono zenbakia eta Udalaren ikurra jartzea erabaki du. Euskararen Ordenantzaren arabera, udal errotulazioak gazteleraz zein euskaraz jarri beharko lituzke Udalak, hala gogorarazi dio duela gutxi Nafarroako Administrazio Epaitegiak, behinik behin.

Euskaraz ez jartzeagatik autoetako idatziak kendu eta telefono zenbakia eta Udalaren ikurra jarri dituzte.



GARI GARIALDE / ARGAZKI PRESS

"Historia literaria de Navarra"n euskarazko lanak ez dira agertzen

IBILGAILUETAN EZ EZIK literaturari buruzko entziklopedia mardulean ere ez dute aintzat hartu euskara Nafarroan. Gobernuak eta Nafarroako Unibertsitateak *Historia literaria de Navarra* izeneko entziklopediaren lehen alea kaleratu du, XX. mendeko poesia eta antzerkiari buruzkoa. Euskaraz idatzi dutenen aipuak hutsaren hurrengoak dira. Angel Raimundo Fernandez katedradunak euskarazkoak ez sartzeko arrazoia eman du: "Azterketak hizkuntza jakitea eskatzen du eta guk ez dakigu".

Nafarroako Gobernuaren eta Euskaltzaindiaren hitzarmena

JEAN HARITSCHELHAR euskaltzainburuak eta Pedro Pegenaute Unibertsitate eta Hizkuntza Politikarako zuzendari nagusiak sinatu dute urte honetarako akordioa. Besteren artean eginkizun hauek izango ditu Euskaltzaindiak: Jose Mari Satrustegiren artxibategietako katalogazio eta digitalizazio lanari ekitea eta hainbat herritako hizkeren grabazioak euskarritan paratzea.

BAHEA

Datorren larunbatean Elkarrik 3.000 mahaitik gora jarriko ditu Euskal Herriko kaleetan elkarriketaren aldeko 100.000 sinadura biltzeko egiten ari den kanpainaren barruan. Dagoeneko 65.000 lortuak ditu eta datorren apiril-rako bildu nahiko lituzke gainerakoak.

Hauteskunde kanpainan eroritako datua da, berria ez baina bai gogora ekartzeko gisakoa: Nafarroako minbizi tasarik handiena ematen da Erriberan -eta estatuko handienetakoa- eta bada susmorik Bardeetako tiro poligonoak baduela zerikusirik honetan. Azterketa bereziak abian jartzeko eskaerak behin eta berriz egiten badira ere, oraingoz ez da halakorik egin.

"Zergatik Alfonso Ussia kazetari espainiar eskuindarrak jadanik ez du idazten ABC egunkarian?" Hori da Izaro Newseko tituluak galdetzen duena. Erantzunean dio Vocento taldeko (lehen Correo Taldea) zuzendari batek errieta egin ziola artikulua batean euskal nazionalismoaren aurka aritu beharrean euskal herritar guztien aurka aritzen zelako. Zuzenketa eskatu ei zitzaion, honek ez zuen zuzendu eta azken asteetan eskuineko egunkari erregeza-lea Ussiaren sinadurarik gabe ageri da.

10.000 preso errepedegintzan aritu ziren Nafarroan

36ko Gerraren ondoren gutxi gora behera 1942ra arte Nafarroako toki desberdinetan errepedegintzan edo bestelako herri lanetan indarrez aritutako frankismoaren 10.000 bat presoek buruzko ikerketa sakona egin dute Fernando Mendiola, Edurne Beaumont, Maite Huarte y Hortensia Serranok. Historialari hauen esanetan, lan hauen helburua ez zen bakarrik presoak doaneko lan indar gisa erabiltzea, aurkari politikoak ezabatzear gain, hauekin erabilitako molde zapaltzaile hauek erregimenaren indar erakusketa gisa ere erabiltzen ziren.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Gozo gutxi du azukretan ari diren laborarien bizitzak

Azukreak lehen munduko herritarron janari guztietan hartu du lekua. Hirugarren munduko nekazari askoren soroak berriz kanabera monolabore bihurtu du. Eta azukrearen gozo tranpatiak denok gaixotu gaitu.

AZUKREA kasik egunero dago albiste-gietan, gizarte aberatsetan ugaltzen ari den obesitatea dela eta nagusiki. Merkataritzaren mundu mailako liberalizazioa aipatzen denetan ere sarri ageri da azukrea, Mendebaldean bere produktzioak (erremolatxak) dituen subentzioengatik. Tarteka lortzen dute azukrearen inguruko beren mezua pasaraztea garapen bidean diren herrialdeetakoek ere, lehengai guztiena bezala horren prezioa ere gainbehera doalako. Azukrearen mendeko esklabo bizi dira herrialde aberatsetako gizaki lodiegi asko, eta azukrearekiko esklabotzak miseriara eraman ditu hirugarren munduko beste asko.

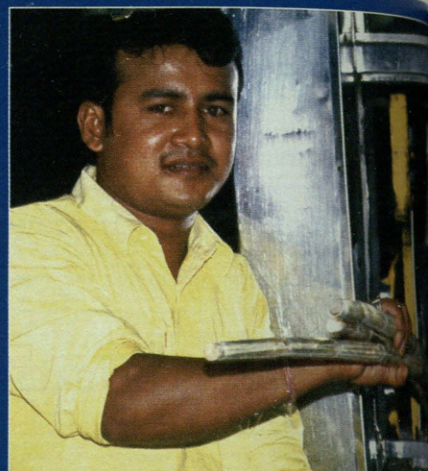
Esklabotzarekin lotuta dago azukrea munduan barrena hedatu zenetik. Arabiarrek izan ziren azukre kanabera landatzen lehenak, historialariek diotenez. Gero Mendebaldeko zaldunek gurutzadetan dastatu zuten lehenbiziko aldiz, eta pixkanaka gure bizitzako osagai beharrezko bihurtu zen. Baina mende batzuk beranduago Ameriketara aurkitu genuen hura ausarki landatzeko eremua labore horrekiko eragozpen erlijioso eta kulturazkoak zituzten kristauok eta musulmanek.

Colonek Indietara berekin eraman ondoren, XVI. mendetik XIX.era sekulako hedapena ezagutu zuen. Eta berarekin batera egin zuten Afrikako esklabo beltzek ere harantzako bidaia: mende horietan 10 milioi esklabo afri-

karrez goiti eraman zuten Ameriketara. Geroztik, elkarri loturik egongo ziren azukrea, esklaboak... eta hauen errebolta.

Historiaren kontakizunarekin hasi du *The New Internationalist* magazinak bere azken dosierra: "Azukrearen tranpa (eta bere irtenbidea)". Azukrearen inguruko jarduera ekonomikoaren informazio nagusi oso zehatzak eman ondoren, aipatu ditugun bi esklabotzak ongi deskribatu ditu. Batetik, azukrea kontsumitzen dugunon dependentzia fisikoaren eta honek gure osasunean izango dituen eraginaren deskribapen zehatza (interesgarria, baina tamalez norbera gaixo erori arte kontuan edukiko ez duguna).

Beste aldetik, guretzako azukrea produzitzeko lan baldintza gogorretan eta zorpean sartuta ari diren laborariei buruzko erreportaia zorrotzak eskaintzen zaizkigu *The New Internationalist* gunean. Horietako batean Dionne Bunsha kazetari indiar gazteak *Frontline* aldizkarian argitaratutako artikulua bildu dute. Bere titulu esanguratsua: "Sugar Daddies". Euskaraz "Azukrearen kapoak" edo "Azukrearen jauntxoak" itzuliko genuke. Indiako estatu askotan ustelkeria azukre kanaberak elikatzen duela eta, beren larrutik ordaintzen duten baserritarren artean itzulia egin du Bunshak. Munduko azukre ekoizle handiena den India



barruan, Maharashtra estatuko (Mumbay inguruan) laborariengana jo du.

Ustelkeriarekin krisia

Azukrearen tranpan erorita, proletariatze bidean sartu behar izan dute baserritar askok. XVIII. eta XIX. mendeko industrializazioa deskribatu zuen Karl Marx zaharrak gustura hitz egingo zuen Balasaheb Shinde-rekin. Lurjabe tiki hau bere bi haur handitxoek nori utzi bila dabil, horiek eskolan segi dezaten, bera bitartean emaztea eta haur txikiarekin urrutiko soro batzuetara kanabera moztera joateko. "Gure baserria utzi eta urrutira joan behar dudan lehen aldia da nire bizitza osoan —esan dio Bunsha kazetariari. Gure kanabera soroek ez digute aski diru ematen egin ditugun zorrak kitatzeko eta jornalari lanera joan beharra daukagu".

1950 inguruan bazter hauetan mirarizko landare moduan sartu zuten azukre kanabera erreka horretara eraman ditu nekazari asko. Dirulaguntza onak izan ziren orduan, kooperatibetako pioneroak ere horretan sartu ziren buru-belarri, ureztatze sistema aurreratu zen... Eta denborarekin, aho biko krisiak harrapatu zituen erdian baserritarrak.



Azukregintzan ari diren langile indiarak ageri dira argazkiotan; ezkerreko bietan, usinan ari direnak, eta gainerakoetan laborariak. Lerro hauen ondoko emakuema Dionne Bunsha kazetari gaztea da.

Lekuko politikari ustelen sarean erori ziren. Maharashtrako politikari nagusiak azukre lantegi eta kooperatibetako buruzagiak dira, eta gainerako lantegietako buruzagi beren familiarteko eta lagunak ipini dituzte. Kooperatiba askok beren banku txiki, esnetegi, urreztatze sistema eta irakaskuntza sare propioak dituzte. Enpresa handietan bezala txikietan, azukreari lotutako eskaileraren maila bakoitzean egiten du hozkada ustelkeriak eta horrek ekarri du krisia hainbat lantegitara: Maharashtrako 163 azukre lantokitatik 56 kiebra jota daude. Estatuak merke utzi dien dirurik ez dute itzultzen, eta langileei eta kanabera eramaten dieten nekazariak ez diete ordaintzen.

Kooperatiba horien jabeak teoriarik nekazariak berak dira, dirua eta urtetako lana daukate ipinita bertan. Zergatik ez dute ezer egiten? Ramgonda Patil izena duen kooperatibista bati galdetu dio Bunshak horretaz. "Egia da kooperatiba gurea dela. Eta guk hautatu ditugu zuzendariak. Baina hauteskunde garaian, dirua eta indarra, biak erabiltzen dituzte. Kooperatibako bilkura batean norbaitek asko galdetzen badu, zuzendariaren 'gorilek' eramango dute aparte. Zuzendariak beti dauka bere 'goonda raj' bat, gangster taldea".

Eta krisiaren beste ahoa: Indian ere liberalizazio orokorrak bere ondorioak ekarri dituela fite. Azukre kainaren prezioak %25ean egin du behera

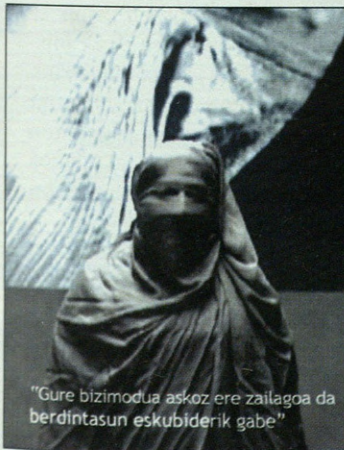
hamar urteotan nekazariarentzako; eta alderantziz, produkzio kostuak bi herenetan igo dira. Elektrizitatea, urreztatzea, tresnak... Eta diru prestatzaileei ordaindu beharreko interesak: %35 eta %60 artean daude baserritarren interes tasak estatu honetan.

Ororen buru, urte batzuetan Maharashtrako laborari "mimatua" zirenak (okerrago bizi ziren beste baserritarrek hala esaten omen zieten inbidiaz) orain besteren lurretan kanabera moztera joan behar dute; seme edo alaba baten ezkontzak, baserriko erosketek edo senide baten mediku gastuek eragindako zorrak ordaintzeko. Egindako zor berriak kitatzeko, familia osoarekin doaz kanaberatarara.

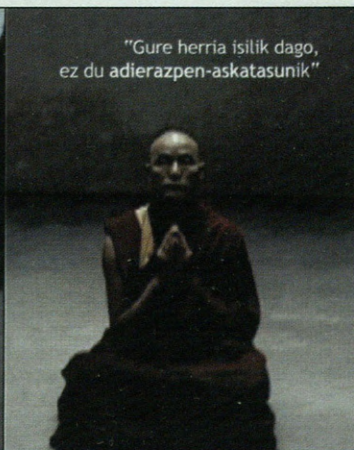
Itibilde berri honetan, beste bitartekari batekin egingo du topo proletario bidean den nekazariak. Kontrataste batek aurretik pagatuko dio bere familiari kanpainaren ordaina... mozteko emango dion kanabera kopuru baten trukean. Tona horietara iristen ez dena, hurrengo urterako utziko du zorretan: %60ko interesarekin!

Zorretan itotako laborari horietako batek, Uttam Siserao-k, kanta zahar baten edo ipuin triste baten laburpena dirudiena kontatu dio: "Emaztea gaixorik nuen joan den urtean, eta ezin izan zuen nirekin etorri lanera. 10.000 rupia (217 dolar inguru) aurreratu zizkigun kontratistak. 5.000 rupiaren balioa adina kanabera moztu nuen, baina beste erdia utzi genion zorretan. Geroxeago, emaztea hil egin zen. Aurtengo lanarekin ordainduko dut haren erdia" ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.



"Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe"



"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Berri
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

**gure
artean
euskaraz**

Josemari Velez de Mendizabal

Galderak, euskararen inguruan

Julian adiskide zarautzarra Bilbora joan zen lanera orain dela hirurogei urte inguru, eta espainieraz txintik jakin gabe estualdi ederrak pasatu zituela adierazten dio, entzun nahi dionari. Julianek, berriz ere bere jaioterrian bizi dena eta ama hizkuntzaz gain gaztelaniaz ere pixka bat badakiena, Bilbon orain euskaraz bizi izatea erraza dela uste du. Hori kontatu bide diote. Eta horrela azaldu zidan lehengoan.

Iokin Zaitegi zena ere, berez izaera baiko-rrekoa jaioa, oso pozik itzuli zen behin Bizkaiko hiriburutik Arrasatera, euskararen lasterketa irabazita ikusi izan balu bezala, Gran Via-n galdetu baitzien bi laguni nondik jo behar zuen Udaletxera iristeko... eta, antza denez, ulertu egin zioten, nahiz eta erantzuna bi kasuetan espainieraz jaso zuen.

Julian eta Iokin ez bezala, ni ez naiz hain optimista. Eta baikortasunaren galderak urteen joanarekin du zerikusi zuzena, duela mende laurden bat beste modu batez pentsatzen bainuen eta etorkizunari begi itxaropentsuagoe-kin egiten nion so, orain erabiltzen ditudane-kin baino. Arrasateko kaleetan barrena egin dut neguko igande arratsalde honetan eta, oso jende gutxirekin gurutzatu banaiz ere, zinez, ez diot inori euskaraz aditu. Ezta haurrei ere euren jolasetan; argota gaztelaniazkoa nahia-go zuten, antza. Eta sentsazio mingots bate-kin etxeratu naiz, nire burmuinean oster dantzaka hasten zelarik "Zer gertatzen ari zaio Euskal Herriari?" itaun kezagarria.

Ibon Sarasolari irakurri nion elkarrizketa batean, bere ustez euskararen arazoa komu-nikatzeke tresna egokia nola arraio bilakaraz dezakegun asmatzea dela. Erabat ados nago berarekin baieztapen horretan. Baina euska-rak, ba al du euskaldunon laguntza? Euskal-dun ez diren arren euskararen ongizatearen alde, teorian behintzat, apustu egin dutenek eskaintzen al diote gure hizkuntzari laguntza nahikorik? Zer da laguntza nahikoa? Eta eurentzat euskara oztopo besterik ez den guzti horiek ailega al litezke inoiz gureari eskua luzatzera?

Nola da posible, azken berrogei urteotan hainbeste diru eta esfortzu inbertitu ondo-ren, euskaraz erabat hezitako belaunaldiak beste hizkuntza batera jotzea kideen artean komunikatzeko? Lagun batek esaten dit euskarak parekotasun handia duela erlijioaren eguneko egoerarekin: uimek eta zaharrek



AMAYA LINARES

praktikatzen dute. Bada, ez dakit oso zuzen dagoen, ume franko ikusten baititut giroak erdaraz egitera "behartuta", eta gero eta atso-agure gutxiago antzeman daiteke gure kale bazterretan euskara ezpainenetan dutelarik. Oraingo zaharrak ez bide dira euskararekiko lehengoak bezain "fededun".

Hizkuntza maioritario eta hiztun gutxikoen arteko oreka oso zaila da. Orain arte horrela izan bada ere, egun askoz konplikatuago gerta-tzen da erronka, hain zuzen komunikazioa globalizatu —mundializatu— egin baita eta hiz-kuntza batzuen eta besteen garapeneko abia-dura ezin daiteke berdina izan, galtzaile nor den asmatzea ariketa samurra delarik. Aditu batzuen iritziz, gaurko hizkuntzetatik %90 desagertu egingo dira XXI. mendean zehar. Polita, ezta? Egongo al da gurea, hil ezkilak eskainiko zaizkien horien artean?

Irabazi al du euskarak, bere iraupenerako ezinbestekoa zaion estatus soziala? Nik esan-go nuke, atzera egin dugula, tamalez. Euskal gizartea, berez, zeharo konfliktiboa dugula-rik, euskara ez da zurrumbilo honetan alderik osasuntsuena, ezta gutxiagorik ere. Aitzitik, oso zutabe hauskorra da eta, iruditzen zait, duela urte batzuk eskuragai zitzaizkigun espazio sozialak gero eta urrutiago ageri zaizkigula. Bestalde, ez dakit euskal belaunaldi berriak noraino dauden kontzientziatuta gure hizkuntzaren egoera larriaz.

Ba al da, euskal eta erdal hiztunen arteko sosegusa berreskuratzerik? "Inoiz izan al da?" galdetuko balit irakurleak, garai hobeak ezagutu ditugula erantzungo nioke. Beraz, bi komunitateen —berez kontrajarriak inoiz egon beharko ez luketenak— arteko interakti-bitatea amets izatetik errealitatera jaitsi al genezake? Ziur nago ez dagoela zer eginik ez badugu lasaitasuna bermatzen. Gure eleaniz-tasunaren markoa oso estua da eta mugak ire-kitzen ahalegindu ezik gureak egin du, laster batean. Ez da bakarrik soziolinguistikaren aplikazio hutsa, ez; askoz terapia sakonagoa behar dugu, eta horretan gizartekide guztion saiakera konprometitu ezinbestekoa da.

Gizarte eragileon borondateak irabazi beharra dago. Helburu horretatik urruti, oso urruti gaudela onartzea sendabiderako lehen urratsa litzateke. Hizkuntza eta kultura anitze-ko gizarte margoaskotarikoa bilakatzen ari da gurea, eta mosaiko horretan bizirik eta indar-tsu jarraitu beharko luke euskarak. Ez, ala? ■

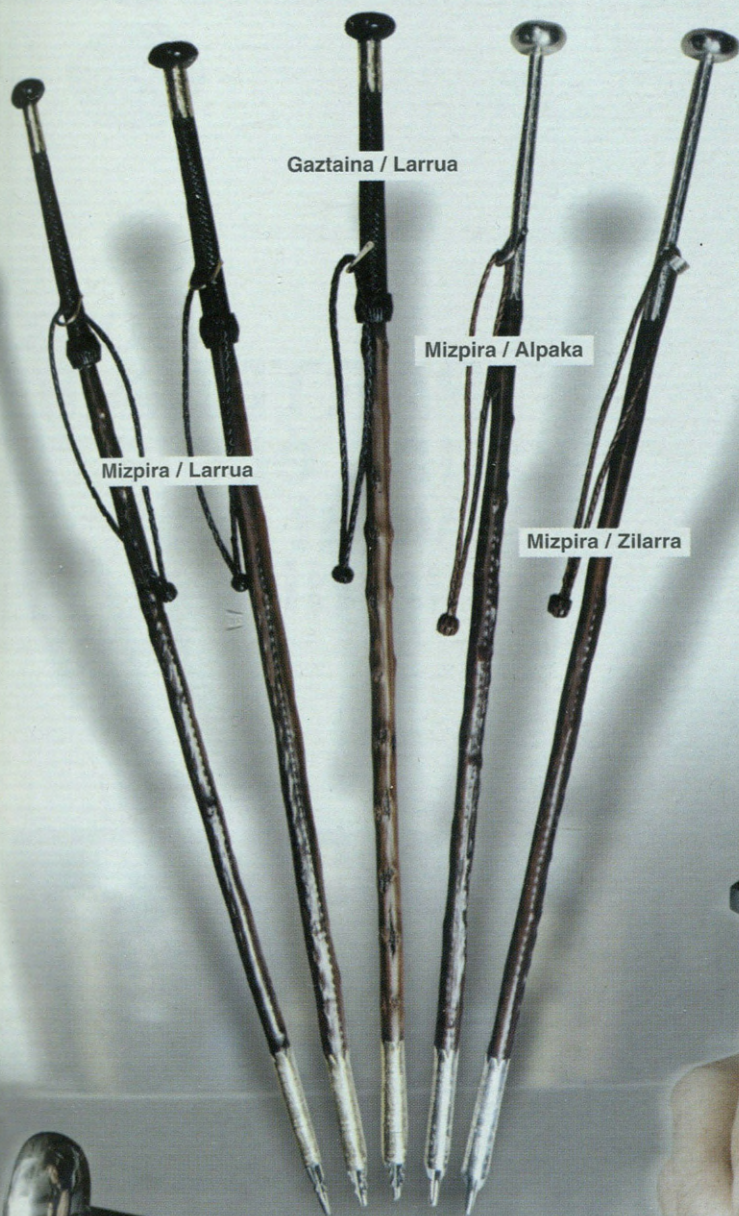
«
Irabazi al du
euskarak,
bere iraupenerako
ezinbestekoa zaion
estatus soziala?
Nik esango nuke,
atzera egin
dugula, tamalez.
Euskal gizartea,
berez, zeharo
konfliktiboa
dugularik,
euskara ez da
zurrumbilo
honetan
alderik
osasuntsuena,
ezta gutxiagorik
ere

»

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia



- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak



ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P.K.

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htdocs>



Haur guziak eskolatzen ahal ditu eskolak?



Soyez
PARTENAIRE
d'une école qui
veut intégrer
la différence

**Ezberdintasuna
integratu nahi duen
eskola baten alde**

***PARTAIDU
bilak***

goizeko
7etatik
oren 1
arte

IRRAT'6
6 oren ezberdintasunaren
"6 heures pour la différence" alde

martxoa
13
samedi
mars

ezberdintasun
ez ezinduz
**Integrazio
Batzordea**
16, Larregi
Etorbidea
64500 Donibane
Lohizune



ANTOLATZAILEAK

**EUSKAL
IRRATIAK**
hiruetan hobe!

91.8

106.6

95.5

LAGUNTZAILEA



ARGIA